

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

бізнес-технологій та економіки

(повне найменування факультету)

Менеджмент та адміністрування

(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ
СИСТЕМИ ОСВІТИ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

(назва теми)

Виконав: студент 2 курсу, групи БТЕ-1814м

Спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)

Регіональне управління

СКОРОБОГАТИЙ О.В.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Керівник НЕЧАЄВА І.А.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Рецензент КІЖБАС В.В.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет бізнес-технологій та економіки .
 Кафедра «Менеджмент та адміністрування» .
 Ступінь вищої освіти магістр .
 Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» .
(код і найменування)
 Освітня програма (спеціалізація) Регіональне управління .
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри **Тетяна ПУЛІНА**

«22» січня 2026 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

СКОРОБОГАТИЙ Олег Вадимович

(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

- Тема проєкту (роботи) _____
Роль органів місцевого самоврядування у розвитку системи освіти у територіальних громадах
 керівник проєкту (роботи) к.е.н., доцент НЕЧАЄВА Ірина Анатоліївна .
(науковий ступінь, вчене звання, ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)
 затверджені наказом закладу вищої освіти від «08» жовтня 2025 року №460
- Строк подання студентом проєкту (роботи) 25.12.2025 р _____
- Вихідні дані до проєкту (роботи) законодавство України, міжнародні нормативно-правові акти, дані світової та вітчизняної статистики, аналітичні матеріали, офіційні документи та фінансова звітність органів місцевого самоврядування (на прикладі Запорізької міської ради)
- Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
Розділ 1 Теоретичні основи розвитку освіти для дорослих у діяльності органів місцевого самоврядування
Розділ 2 Аналіз участі органів місцевого самоврядування у розвитку системи освіти для дорослих у територіальних громадах
Розділ 3 Напрями удосконалення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти дорослих в територіальних громадах
- Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, кількість слайдів, плакатів) 15 рис., 27 табл.

6. Консультанти розділів проєкту (роботи)

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	НЕЧАЄВ І.А., доцент кафедри «Менеджмент та адміністрування, к.е.н.	20.03.2025	25.12.2025
II	НЕЧАЄВ І.А., доцент кафедри «Менеджмент та адміністрування, к.е.н	20.03.2025	25.12.2025
III	НЕЧАЄВ І.А., доцент кафедри «Менеджмент та адміністрування, к.е.н	20.03.2025	25.12.2025
Нормоконтроль	ПУЛІНА Т.В., професор кафедри «Менеджмент та адміністрування», д.е.н	01.12.2025	05.12.2025

7. Дата видачі завдання «20» березня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проєкту (роботи)	Строк виконання етапів проєкту (роботи)	Примітка
1	Організаційне зібрання щодо термінів подання кваліфікаційної роботи та методики її виконання	04.03.2025	04.03.2025
2	Вибір теми	14.03.2025	14.03.2025
3	Затвердження керівників кваліфікаційних робіт по кафедрі	20.03.2025	20.03.2025
4	Огляд та опрацювання наукової та спеціальної літератури з теми	постійно	постійно
5	Наказ Ректора НУ «Запорізька політехніка» про затвердження тем кваліфікаційних робіт		
6	Видача завдання до кваліфікаційної роботи	20.03.2025	20.03.2025
7	Розробка робочого плану кваліфікаційної роботи за узгодженням з науковим керівником	04.04.2025	04.04.2025
8	Написання 1 розділу та представлення його на кафедру у друкованому варіанті	30.06.2025	30.06.2025
9	Написання 2 розділу та представлення його на кафедру у друкованому варіанті	20.10.2025	20.10.2025
10	Написання 3 розділу та представлення його на кафедру у друкованому варіанті в цілому	28.11.2025	28.11.2025
11	Нормоконтроль	01.12.2025-05.12.2025	01.12.2025-05.12.2025
12	Попередній захист кваліфікаційної роботи	10.12.2025-12.12.2025	10.12.2025-12.12.2025
13	Подання роботи на кафедру в остаточному чистому оформленні	18.12.2025-19.12.2025	18.12.2025-19.12.2025
14	Захист кваліфікаційної роботи перед ЕК	22.01.2026-28.01.2026	22.01.2026-28.01.2026

Студент(ка)

_____ Олег СКОРОБОГАТИЙ
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Керівник проєкту (роботи)

_____ Ірина НЕЧАЄВА
(підпис) (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: «Роль органів місцевого самоврядування у розвитку системи освіти у територіальних громадах»: 151 с., 15 рис., 27 табл., 113 джерел.

Об'єкт дослідження – процес управління розвитком системи освіти дорослих у діяльності ОМС. **Предмет дослідження** – механізми, інструменти та інституційні моделі участі ОМС у розвитку освіти дорослих в умовах децентралізації та воєнного стану. **Мета написання роботи** – розробка напрямів та обґрунтування інституційної моделі удосконалення участі ОМС у розвитку освіти дорослих в територіальних громадах України.

Методи дослідження: аналіз і синтез, описовий та порівняльний аналіз, методи систематизації, типізації, програмно-цільового аналізу.

Результати та їх новизна. Проведено аналіз ролі ОМС у розвитку системи освіти дорослих у ТГ. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні виділення освіти дорослих як самостійного стратегічного пріоритету освітньої політики, та у розробці інституційної моделі управління освітою дорослих на рівні громади.

Основні положення роботи. Розкрито теоретичні основи розвитку освіти дорослих у діяльності ОМС; проаналізовано роль ОМС у розвитку системи освіти дорослих; обґрунтовано необхідність виділення освіти дорослих в окремий сектор.

Значущість роботи і висновки. Запропоновані в роботі рекомендації можуть бути використані ОМС, а також корисні для МОН при формуванні державної політики

Ключові слова: освіта дорослих, органи місцевого самоврядування, територіальна громада, інституційна модель, цифрова екосистема, навчання впродовж життя

ANNOTATION

Master's thesis: “The role of local self-government bodies in the development of the education system within territorial communities”: 151 pages, 15 figures, 27 tables, 113 sources.

Object of research – the management process of developing the adult education system within the activities of local self-government bodies. **Subject of research** – mechanisms, instruments, and institutional models of local self-government involvement in adult education development under conditions of decentralization and martial law. **Purpose of the thesis** – to elaborate strategic directions and substantiate an institutional model for enhancing local self-government participation in adult education development across territorial communities of Ukraine.

Research methods: analysis and synthesis, descriptive and comparative analysis, methods of systematization and typification, and program-target analysis.

Results and scientific novelty. An analysis of the role of local self-government in adult education development was conducted, highlighting its strategic priority and proposing a community-level management model.

Main provisions. The theoretical foundations of adult education development within the activities of local self-government bodies have been substantiated; the activities of local authorities in developing the adult education system have been analysed; and the necessity of distinguishing adult education as a separate sector has been justified.

Significance and conclusions. The recommendations proposed in the study can be utilized by local self-government bodies and may also be beneficial for the MES in shaping state policy.

Keywords: adult education, local self-government, territorial community, institutional model, digital ecosystem, lifelong learning

ЗМІСТ

Завдання на магістерську роботу	
Реферат	
Annotation	
Вступ	8
Розділ 1 Теоретичні основи розвитку освіти для дорослих у діяльності органів місцевого самоврядування	12
1.1 Сутність, моделі та тенденції розвитку освіти дорослих як складової системи освіти	12
1.2. Нормативно-правове та організаційне забезпечення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти	22
1.3 Форми, інструменти та практики участі місцевого самоврядування у створенні освітніх можливостей для дорослих	34
Висновки до розділу 1	45
Розділ 2 Аналіз участі органів місцевого самоврядування у розвитку системи освіти для дорослих у територіальних громадах	49
2.1 Аналіз діяльності Центрального відділу освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради	49
2.2 Світові та національні тенденції розвитку освіти дорослих	59
2.3 Стан розвитку освіти для дорослих у територіальних громадах в умовах війни	71
Висновки до розділу 2	81
Розділ 3 Напрями удосконалення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти дорослих в територіальних громадах	85
3.1 Обґрунтування виділення освіти дорослих в окремий сектор системи освіти України	85
3.2 Пропозиції щодо розбудови партнерських моделей в освіті дорослих на рівні громад	94

3.3 Формування інституційної моделі управління освітою дорослих у територіальних громадах	105
Висновки до розділу 3	110
Висновки	115
Список використаних джерел	118
Додатки	132

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі, що динамічно змінюється, освіта дорослих набуває критичного значення як ключовий елемент концепції навчання впродовж життя, що відповідає європейським підходам та закріплено в Угоді про асоціацію з ЄС. В умовах повномасштабної війни, масової міграції та демографічних викликів, розвиток освіти дорослих трансформувався з елемента соціальної політики на стратегічний механізм відновлення людського капіталу та забезпечення стійкості суспільства. Органи місцевого самоврядування (ОМС) відіграють вирішальну роль у цьому процесі, оскільки вони зобов'язані створювати умови для забезпечення права дорослих на безперервне навчання та адаптувати освітню політику до потреб територіальних громад. Однак, як показує аналіз, система освіти дорослих в Україні досі позначена фрагментарністю регулювання та недостатньою інституціоналізацією, особливо на місцевому рівні, що унеможливорює повноцінну реалізацію її потенціалу для соціальної інтеграції ветеранів, внутрішньо переміщених осіб та швидкої перекваліфікації кадрів для відбудови країни. Ефективне управління цією сферою потребує розробки цілісної інституційної моделі, яка б інтегрувала принципи партнерства, цифровізації та програмно-цільового підходу.

Огляд наукових доробок. Теоретичні основи навчання впродовж життя та освіти дорослих розкрито у роботах А. Xhensila, А. Kakembo, W. P. Thwe, А. Kálmán, Л. Пуховської, А. Троцької, С. Нагорняк та інших. Питання нормативно-правового забезпечення участі органів публічної влади у розвитку освіти дорослих висвітлено у працях Л. Б. Лук'янової. Важлива роль ОМС у регіональному розвитку та управлінні освітою в умовах війни вивчалася І. А. Нечаєвою, П. В. Гудзем, О.Є. Борисенко, Н.Л. Онуфрієнко. Незважаючи на значні доробки, недостатньо розробленим залишається питання формування цілісної інституційної моделі управління освітою дорослих на рівні

територіальних громад, яка б враховувала специфіку воєнного часу, принципи децентралізації та необхідність інтеграції цифрових освітніх екосистем.

Мета написання роботи – розробка напрямів та обґрунтування інституційної моделі удосконалення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти дорослих в територіальних громадах України.

Об’єкт дослідження – процес управління розвитком системи освіти для дорослих у діяльності органів місцевого самоврядування в умовах війни.

Предмет дослідження – механізми, інструменти та інституційні моделі участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти для дорослих в умовах децентралізації та воєнного стану.

Відповідно до мети роботи поставлені наступні **завдання**:

- розкрити сутність, моделі та тенденції розвитку освіти дорослих як складової системи освіти;
- визначити нормативно-правове та організаційне забезпечення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти;
- розглянути форми, інструменти та практики участі місцевого самоврядування у створенні освітніх можливостей для дорослих;
- проаналізувати діяльності Центрального відділу освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради;
- дослідити світові та національні тенденції розвитку освіти дорослих;
- проаналізувати участь органів місцевого самоврядування у розвитку системи освіти для дорослих у територіальних громадах (на прикладі Запорізької ТГ);
- обґрунтувати виділення освіти дорослих в окремий сектор системи освіти України.
- сформулювати пропозиції щодо розбудови партнерських моделей в освіті дорослих на рівні громад, включаючи формування цифрової освітньої екосистеми;

- розробити та обґрунтувати формування інституційної моделі управління освітою дорослих у територіальних громадах.

Методи дослідження: Основні наукові результати роботи було отримано на основі використання таких методів, як аналіз і синтез (для вивчення понять та їх взаємозв'язків), описовий та порівняльний аналіз (для дослідження нормативної бази та міжнародного досвіду), методи систематизації, класифікації та типізації (для структурування інформації, видів навчання та громад), методи програмно-цільового аналізу (для оцінки місцевих програм розвитку).

Наукова новизна полягає у теоретичному обґрунтуванні необхідності виділення освіти дорослих як самостійного стратегічного пріоритету національної освітньої політики (Пріоритет 10), що обумовлено соціально-економічними викликами воєнного часу, а також у розробці інституційної моделі управління освітою дорослих на рівні громади, ключовим елементом якої є Локальний центр освіти дорослих (ЛЦОД), що забезпечує координацію, фінансування та моніторинг програм на основі принципів партнерства.

Практична цінність результатів дослідження полягає в тому, що запропоновані рекомендації та інституційна модель можуть бути використані органами місцевого самоврядування для переходу від фрагментарних ініціатив до системної муніципальної політики у сфері освіти дорослих. Вони також можуть бути корисні Міністерству освіти і науки України при розробці та впровадженні цільових програм та механізмів фінансування, спрямованих на розвиток людського капіталу, соціальну інтеграцію та професійну мобільність дорослого населення в умовах відновлення України.

Основними джерелами одержання інформації, яка використана під час дослідження, є Закони України («Про освіту», «Про місцеве самоврядування»), проєкт Закону України «Про освіту дорослих», міжнародні нормативно-правові акти (Рекомендація ЄС щодо ключових компетентностей), дані світової та вітчизняної статистики (ОЕСР, МОН), аналітичні матеріали (DVV International, CEDOS), а також офіційні документи

та фінансова звітність органів місцевого самоврядування (на прикладі Запорізької міської ради).

Апробація результатів магістерської дипломної роботи. Результати роботи оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Цифрова економіка» у вигляді тез на тему «Формування цифрових освітніх екосистем для дорослих: партнерство місцевого самоврядування, бізнесу та закладів освіти» [107]. У фаховому науковому журналі «Бізнес Інформ» опублікована стаття «Партнерські цифрові освітні екосистеми для дорослих: державна політика, фінансово-інвестиційні механізми та управління публічними ресурсами в регіональних програмах розвитку» [108].

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст магістерської дипломної роботи складається із 151 сторінки, містить 15 рисунків, 27 таблиць, 130 використаних джерел та 3 додатки на 21 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

1.1 Сутність, моделі та тенденції розвитку освіти дорослих як складової системи освіти

Розвиток системи навчання впродовж життя в Україні здійснюється у тісному зв'язку з європейськими підходами до формування компетентностей та забезпечення освітньої мобільності.

Нормативною основою для реалізації такого підходу слугує Рекомендація Європейського парламенту та Ради ЄС від 18 грудня 2006 р щодо ключових компетентностей для навчання протягом усього життя (2006/962/ЕС), яка визначає базові принципи формування та розвитку умінь і навичок громадян упродовж життя [1].

Зобов'язання сприяти розвитку навчання впродовж життя Україна офіційно закріпила з підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 р. Згідно з нею, українська держава зобов'язалася забезпечувати інтеграцію в європейський освітній простір, включаючи розвиток системи освіти дорослих та створення умов для реалізації принципів навчання протягом життя [2].

Національна рамка кваліфікацій України гармонізована з Європейською рамкою кваліфікацій для навчання впродовж життя. Вона передбачає поступове набуття особою різнорівневих і різнотипових кваліфікацій із урахуванням здобутих раніше знань і досвіду. Проект Закону України «Про національну систему кваліфікацій» розглядає навчання впродовж життя як відкритий і прозорий процес, який реалізується через взаємопов'язані етапи набуття компетентностей у формальній, неформальній та інформальній формах [3].

Особливої уваги у межах державної політики набуває освіта дорослих як невід'ємний елемент навчання впродовж життя. Її статус як складової національної системи освіти закріплено в оновленій редакції Закону України «Про освіту» (2017), де наголошено, що кожна повнолітня особа має право на безперервне навчання, яке відповідає її потребам, суспільним запитам і вимогам економіки (ст. 18) [4].

У 2023 р Верховна Рада України ухвалила в першому читанні проєкт Закону України «Про освіту дорослих» (№7039), що має на меті системно врегулювати правові та організаційні засади функціонування цієї сфери [5].

Законопроєкт формує нову ідеологію освіти дорослих, орієнтовану на задоволення індивідуальних, суспільних і економічних потреб, розвиток громадської активності та залучення широкого кола суб'єктів до надання освітніх послуг.

Окрім того, документ передбачає створення інфраструктури освіти дорослих, включаючи центри освіти дорослих, які можуть функціонувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи інших установ. Органам місцевого самоврядування надається право засновувати такі центри відповідно до політики децентралізації, що сприятиме розширенню доступу до якісної освіти на рівні територіальних громад.

Прийняття цього законопроєкту матиме суттєвий позитивний ефект для суспільства, зокрема щодо підвищення рівня зайнятості, активної участі громадян у післявоєнній відбудові країни, формування спроможності до професійної адаптації та самореалізації впродовж життя.

Основні законодавчі та нормативно-правові положення освіти для дорослих наведено в табл. 1.1 [4; 6-9].

Інституційну підтримку в розвитку освіти дорослих в Україні забезпечують такі організації, як Національне агентство кваліфікацій [10], Національне агентство забезпечення якості вищої освіти [11], Державна служба якості освіти [12], а також низка недержавних ініціатив, зокрема «Українська асоціація освіти дорослих» [13] та «Центр освіти впродовж

Нормативно-правова база освіти для дорослих в Україні

№ з/п	Назва нормативного документа	Рік ухвалення / стан	Короткий зміст та значення
1	Закон України «Про освіту»	2017, чинний	Вперше на законодавчому рівні визначає освіту дорослих як складову національної системи освіти (ст. 18); гарантує право дорослих на безперервне навчання.
2	Закон України «Про національну систему кваліфікацій» (проект)	в розробці	Регламентує взаємозв'язок між кваліфікаціями, отриманими в різних формах навчання, з урахуванням потреб ринку праці та принципу навчання впродовж життя.
3	Закон України «Про професійний розвиток працівників»	2012, чинний	Визначає механізми підвищення кваліфікації працівників, у т. ч. в контексті освіти дорослих.
4	Проект Закону України «Про освіту дорослих» №7039	2022, прийнятий у першому читанні	Визначає правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи освіти дорослих; передбачає створення центрів освіти дорослих.
5	Постанова КМУ №264 «Про затвердження Порядку професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних»	2023	Регламентує механізми професійного навчання безробітних, як елементу освіти дорослих.
6	Рекомендація Європейського парламенту і Ради ЄС 2006/962/ЄС	2006	Визначає ключові компетентності для навчання впродовж життя, покладена в основу розвитку національної освітньої політики.
7	Наказ № 127/151 «Про затвердження Положення про професійне навчання працівників на виробництві»	2001, чинний	Визначає процедури організації професійного навчання безпосередньо на робочому місці.
8	Наказ № 1611 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запровадження наставництва»	2017, чинний	Визначає підходи до наставництва як форми неформального навчання в умовах виробництва.

життя» [14], науково-методичний супровід здійснює Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна НАПН України (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Інституційна основа освіти для дорослих в Україні

№ з/п	Назва установи / організації	Статус	Функції в системі освіти дорослих
1	Міністерство освіти і науки України	Центральний орган виконавчої влади	Розробка державної політики у сфері освіти, координація реформи освіти дорослих.
2	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені І. Зязюна НАПН України	Науково-дослідна установа	Методологічна підтримка, дослідження, підготовка кадрів у сфері освіти дорослих.
3	Національне агентство кваліфікацій	Державна установа	Впровадження Національної рамки кваліфікацій, визнання результатів неформального навчання.
4	Українська асоціація освіти дорослих	Громадська організація	Популяризація освіти дорослих, реалізація освітніх проєктів, підтримка громадських ініціатив.
5	Центри освіти дорослих (на базі ОМС або закладів освіти)	Локальні установи	Надання формальних і неформальних освітніх послуг дорослим; співпраця з громадами та бізнесом.
6	Державна служба зайнятості України	Виконавча структура	Організація професійного навчання безробітних дорослих; профорієнтація.
7	Органи місцевого самоврядування	Територіальні громади	Створення центрів освіти дорослих, фінансування освітніх ініціатив, співпраця з роботодавцями.

Таким чином, хоча національна стратегія навчання впродовж життя остаточно ще не затверджена на законодавчому рівні, напрям розвитку освіти дорослих послідовно розвивається відповідно до європейських стандартів і сучасних викликів, а державна політика спрямована на створення умов для безперервного особистісного й професійного зростання громадян.

Огляд наукової літератури свідчить про зростаючий інтерес до концепції безперервного навчання (англ. *lifelong learning*) як ключового елементу сучасної освітньої політики та практики. У цьому контексті науковці

акцентують увагу на різних аспектах, таких як визначення поняття, його структуру, види та роль у розвитку особистості та суспільства.

Безперервне навчання визначається як процес постійного, самостійного та добровільного набуття знань і навичок протягом усього життя з метою особистісного, професійного та соціального розвитку. Цей підхід охоплює всі форми навчання: формальне, неформальне та інформальне. Згідно з дослідженням Xhensila Alla (2024), безперервне навчання сприяє адаптації до суспільства, заснованого на знаннях, та визнає цінність усіх форм навчання [15].

Безперервне навчання є ключовим фактором у забезпеченні конкурентоспроможності та зайнятості населення. Згідно з дослідженням Kakembo Aisha Annet (2025), воно сприяє особистісному зростанню, професійному розвитку та трансформації суспільства. Автор підкреслює важливість формування культури безперервного навчання в освітніх установах [16].

Розвиток цифрових технологій значно вплинув на способи реалізації безперервного навчання. Онлайн-платформи, мобільні додатки та інші цифрові інструменти забезпечують доступність навчання для широкого кола користувачів. Це дозволяє адаптувати навчальні програми до індивідуальних потреб та забезпечує гнучкість у навчальному процесі.

Безперервне навчання охоплює різні форми освіти, включаючи формальну, неформальну та інформальну, і спрямоване на забезпечення особистісного та професійного розвитку людини (табл. 1.3) [17; 18].

Структура безперервного навчання включає [19]:

- післядипломну освіту, спрямовану на оновлення та поглиблення професійних знань і навичок;
- професійне навчання працівників, орієнтоване на розвиток специфічних компетентностей, необхідних для виконання професійних обов'язків [6];

Види безперервної освіти

Вид	Характеристика
Формальна освіта	структуроване навчання, яке відбувається в освітніх установах і веде до отримання офіційних кваліфікацій
Неформальна освіта	організоване навчання поза межами формальної освітньої системи, наприклад, курси підвищення кваліфікації, тренінги тощо
Інформальна освіта	самостійне навчання, яке відбувається через повсякденну діяльність, досвід, взаємодію з іншими людьми та медіа

- курси перепідготовки та підвищення кваліфікації допомагають адаптуватися до нових вимог ринку праці;

- безперервний професійний розвиток передбачає постійне вдосконалення професійних компетентностей протягом кар'єри.

Освіта дорослих є одним з основних елементів безперервного навчання, оскільки вона забезпечує можливості для особистісного та професійного розвитку впродовж усього життя.

Закон України «Про освіту» визначає освіту дорослих як складову освіти впродовж життя, що спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб та потреб економіки [4].

Безперервне навчання є необхідною умовою для розвитку особистості та суспільства в цілому. Освіта дорослих, як складова безперервного навчання, відіграє важливу роль у забезпеченні адаптації до змін, професійному зростанні та соціальній інтеграції. Розвиток системи освіти дорослих вимагає підтримки з боку держави, роботодавців та громадянського суспільства для створення ефективних механізмів навчання протягом усього життя.

Освіта дорослих є невід'ємною складовою концепції навчання впродовж життя, спрямованою на забезпечення особистісного та професійного розвитку повнолітніх осіб. Згідно з оновленим Законом України «Про освіту» (2017), освіта дорослих включає післядипломну освіту, професійне навчання, курси перепідготовки та підвищення кваліфікації, безперервний професійний

розвиток, а також інші форми, що відповідають потребам особи та суспільства [4].

У законопроекті «Про освіту дорослих» деталізуються правові, організаційні та економічні засади функціонування цієї системи. Законопроект передбачає створення умов для розвитку освіти дорослих, визначення пріоритетних напрямів, структурування системи та встановлення засад співпраці між державою, органами місцевого самоврядування та провайдерами освіти дорослих [5].

У європейському контексті освіта дорослих розглядається як засіб соціальної інтеграції, особливо для вразливих груп населення. Європейська асоціація освіти дорослих (ЕАЕА) у своєму маніфесті підкреслює важливість освіти дорослих для демократії, сталого розвитку та соціальної згуртованості [20].

Сучасні тенденції в освіті дорослих включають:

- цифровізація – використання онлайн-платформ та цифрових ресурсів для забезпечення доступності освіти;
- гнучкість навчання шляхом адаптації освітніх програм до індивідуальних потреб та можливостей дорослих;
- інтеграція з ринком праці – співпраця з роботодавцями для забезпечення актуальності освітніх програм.

У Німеччині, наприклад, освіта дорослих охоплює формальне, неформальне та інформальне навчання, спрямоване на професійний розвиток та соціальну інтеграцію [21]. У Великій Британії обговорюється необхідність відновлення фінансування освіти дорослих, підкреслюючи її роль у вирішенні соціальних та економічних проблем. В Україні участь населення віком до 70 років у формальній та неформальній формах навчання та професійної підготовки становить менше 20%. Це набагато нижче за показники розвинених країн світу (табл. 1.4) [22].

За даними дослідження [22] частка дорослого населення у віці 25–64 років, яке брало участь в освітніх програмах у країнах Європейського Союзу,

залишалася досить варіативною залежно від рівня економічного розвитку, освітньої політики та традицій країн. Загальний показник по ЄС становив 10,8% і свідчить про повільну динаміку залучення дорослих до навчання.

Таблиця 1.4

Участь дорослого населення в різних освітніх програмах

Категорія країн за рівнем участі дорослих в освіті	Країни
Країни, де понад 50% дорослого населення навчаються	Швеція, Фінляндія, Данія, Норвегія, Ісландія
Країни, де кількість людей, які навчаються, становить 35–50%	Австралія, Канада, Нова Зеландія, США, Австрія
Країни, де кількість дорослих, які навчаються, становить від 20 до 35%	Бельгія, Франція, Іспанія, Чехія
Країни, де загальна кількість дорослих, які навчаються, становить менше 20%	Україна

Найвищі показники участі у навчанні серед дорослого населення були зафіксовані в Швеції (34,3%), Фінляндії (29,0%), Швейцарії (32,3%), а також в Ісландії (22,2%) та Данії (25,3%).

Зокрема, Швеція очолила рейтинг як за загальним рівнем участі, так і за часткою жінок (42,9%), що свідчить про розвинену систему освіти дорослих та сприятливі умови для навчання протягом життя.

Водночас найнижчі рівні участі у навчанні зафіксовані в Румунії (1,3%), Болгарії (2,0%), Греції (3,9%), Північній Македонії (2,8%) та Сербії (4,3%). Ці дані свідчать про істотні виклики у сфері освіти дорослих у країнах Південно-Східної Європи, зокрема через брак доступу до освітніх ресурсів, обмежену інфраструктуру та слабе державне фінансування.

Спостерігається позитивна тенденція в таких країнах, як Естонія, де рівень участі виріс із 11,5% до 20,2%, Фінляндія – з 25,1% до 29,0%, та Швейцарія – з 30,5% до 32,3%. Це свідчить про цілеспрямовану політику держав щодо розвитку навчання дорослих і впровадження практик безперервної освіти.

Натомість у деяких країнах зафіксовано зниження активності дорослого населення в навчанні. Так, у Данії частка учасників зменшилася з 31,9% до

25,3%, а в Ісландії – з 26,3% до 22,2%. Це може бути пов'язано як із внутрішніми соціально-економічними змінами, так і з переглядом державної підтримки навчальних програм.

Загальною тенденцією для більшості країн є переважна участь жінок у програмах освіти для дорослих. У більшості держав показник участі жінок перевищував аналогічний для чоловіків. Наприклад, у Швеції цей розрив склав понад 16 відсоткових пунктів (жінки - 42,9%, чоловіки - 26,1%).

Таким чином, аналіз даних підтверджує, що країни з розвиненими системами безперервного навчання демонструють високий рівень залучення дорослого населення до освіти. У той час як в інших країнах, зокрема в Східній Європі, у тому числі в Україні, необхідні системні зміни, державна підтримка та розбудова інституційної бази для стимулювання освіти впродовж життя.

В світі склалися три типи навчання дорослого населення (табл. 1.5) [22].

Таблиця 1.5

Типи навчання дорослого населення

Тип навчання дорослого населення	Характеристика	Країни
унітарне	загальноосвітня система спеціалізованих державних навчальних центрів для дорослих (фахівців і безробітних), що орієнтується на національні міністерства праці та освіти за участю інших освітніх установ	Німеччина, Швеція та Франція
централізоване	навчання дорослих в державних і недержавних навчальних закладах різного рівня професійної підготовки всього освітнього поля країни при жорсткій регламентації розміщення замовлень на навчання з боку відділів з праці	США, Канада
корпоративне	навчання дорослих в країнах, де існує практика довічного найму, які шукають роботу в корпораціях, фірмах та інших суб'єктах господарювання, що мають свою навчально-виробничу базу	Японія, Південна Корея

Централізований тип організації дозволяє вирішувати програми зайнятості під жорстким контролем держави на регіональному рівні, а, отже, найбільш підходить для навчання дорослих в умовах українських реалій.

Органи місцевого самоврядування відіграють важливу роль у розвитку освіти дорослих, створюючи умови для її реалізації на місцевому рівні. Вони можуть ініціювати створення центрів освіти дорослих, забезпечувати фінансування та сприяти співпраці між освітніми установами та роботодавцями [19].

Дослідження ролі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти дорослих показує, що існує тісний взаємозв'язок між ефективним управлінням на місцевому рівні та доступністю освітніх можливостей.

Місцева влада відіграє визначальну роль у розподілі ресурсів, організації навчальних програм і співпраці з громадськими організаціями та забезпеченні освітніх ініціатив [23].

В умовах війни місцеве самоврядування часто стає центром освітніх ініціатив, забезпечуючи навчання для переселенців та підтримку професійної адаптації. Важливою є роль регіональних лідерів у створенні програм навчання та перенавчання для дорослих, що сприяють стабільності та розвитку людського капіталу. Важливим аспектом є адаптація освітніх стратегій до кризових умов [24].

Підвищення ефективності державних установ значною мірою залежить від освітніх ініціатив, які реалізуються на рівні місцевого самоврядування. Важливими чинниками у забезпеченні доступності освіти для дорослих є управлінські рішення, що впливають на якість навчального процесу, можливість фінансування освітніх програм, а також використання цифрових технологій для розширення освітніх можливостей. Крім того, ефективність таких програм оцінюється за допомогою відповідних методик, що дозволяють визначити їхній вплив та результативність [25].

Органи місцевого самоврядування мають значний вплив на розвиток освіти дорослих, зокрема через розподіл фінансування, створення навчальних програм та підтримку соціальних ініціатив. Законопроект «Про освіту дорослих» передбачає активну участь органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації політики в цій сфері, що відповідає принципам

децентралізації та сприяє ефективному задоволенню освітніх потреб громадян [19].

Таким чином, освіта дорослих є важливою складовою безперервного навчання, що сприяє особистісному розвитку, соціальній інтеграції та економічному зростанню. Розвиток цієї сфери вимагає активної участі як державних, так і місцевих органів влади, а також адаптації до сучасних викликів та потреб суспільства.

1.2 Нормативно-правове та організаційне забезпечення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти

Як зазначалось вище, розвиток освіти для дорослих в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, які визначають роль органів місцевого самоврядування у цій сфері.

Наукові дослідження підкреслюють важливість нормативно-правового забезпечення освіти для дорослих. Зокрема, Л. Б. Лук'янова зазначає, що розвиток законодавчої бази є ключовим фактором у формуванні ефективної системи освіти дорослих, яка відповідає сучасним викликам та потребам суспільства [29].

Стаття 18 Закон України «Про освіту» №2145-VIII від 5 вересня 2017 р зобов'язує органи місцевого самоврядування створювати умови для забезпечення права дорослих на освіту протягом життя, враховуючи їхні особисті потреби, соціальні пріоритети та економічні вимоги [4].

Проект Закону України «Про освіту дорослих», зареєстрований у Верховній Раді 10 лютого 2022 р та прийнятий у першому читанні 12 січня 2023 р, передбачає новий підхід до організації освіти дорослих. Зокрема, він визначає правові, організаційні та економічні засади функціонування системи освіти дорослих, а також встановлює механізми співпраці між державою, органами місцевого самоврядування та провайдерами освітніх послуг. Проект закону також передбачає створення центрів освіти дорослих, які можуть

функціонувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи інших установ [5].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» №280/97-ВР від 21 травня 1997 року надає органам місцевого самоврядування повноваження у сфері освіти, включаючи створення, реорганізацію та ліквідацію освітніх закладів, забезпечення їх фінансування та матеріально-технічної бази, а також контроль за якістю надання освітніх послуг [30].

У контексті децентралізації, органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у розвитку освіти для дорослих, оскільки вони найближче до потреб громад та можуть оперативно реагувати на зміни в соціально-економічному середовищі. Зокрема, вони можуть ініціювати створення програм підвищення кваліфікації, організовувати курси для безробітних, сприяти розвитку неформальної освіти та забезпечувати доступність освітніх послуг для всіх верств населення.

Важливим аспектом в цих нормативних актах є визначення повноважень органів влади (табл. 1.6). Держава виступає як стратегічний регулятор, який забезпечує загальні умови та стандарти, тоді як органи місцевого самоврядування відіграють ключову виконавчу роль, адаптуючи політику до локального контексту, забезпечуючи практичну реалізацію освіти дорослих та цифровізації на місцях.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти для дорослих є комплексним та динамічним процесом, що вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змін у суспільстві. Законодавчі ініціативи, такі як проект Закону «Про освіту дорослих», спрямовані на створення ефективної системи освіти для дорослих, де органи місцевого самоврядування відіграють провідну роль у її реалізації.

Цікавим у цьому сенсі є досвід нормативно-правового забезпечення участі органів місцевого самоврядування у розвитку освіти для дорослих за кордоном (табл. 1.7).

**Порівняння повноважень держави та органів місцевого самоврядування
у сфері освіти, освіти для дорослих та цифровізації освіти на основі
чинного законодавства України**

Сфера / Законодавство	Повноваження держави	Повноваження місцевого самоврядування (ОМС)
Закон «Про освіту» (2017)	<ul style="list-style-type: none"> - Встановлює освітні стандарти - Формує політику у сфері освіти - Забезпечує контроль якості - Фінансує загальнодержавні освітні програми 	<ul style="list-style-type: none"> - Засновує заклади освіти - Реалізує освітню політику на місцевому рівні - Забезпечує доступність освіти для мешканців громади
Проект Закону «Про освіту дорослих» (2023)	<ul style="list-style-type: none"> - Розробляє нормативну базу - Координує діяльність через Нацраду з питань освіти дорослих - Фінансує через держбюджет та Фонд підтримки 	<ul style="list-style-type: none"> - Аналізує освітні потреби населення громади - Створює муніципальні програми освіти дорослих - Партнерство з бізнесом, ЦЗ, ЗВО
Закон «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (1998)	<ul style="list-style-type: none"> - Формує мережу професійно-технічних закладів - Регулює ліцензування - Співфінансує програми профосвіти 	<ul style="list-style-type: none"> - Засновує регіональні центри ПТО - Визначає місцеві потреби у фахівцях - Забезпечує доступ до перепідготовки і перекваліфікації дорослих
Концепція розвитку цифрових компетентностей (2021)	<ul style="list-style-type: none"> - Розробляє стандарти цифрової грамотності - Фінансує національну платформу "Дія.Цифрова освіта" - Проводить загальнонаціональні кампанії 	<ul style="list-style-type: none"> - Організовує навчання на базі бібліотек, ЦНАПів, хабів - Співпрацює з освітніми установами, ІТ-компаніями - Поширює локальні цифрові ініціативи
Закон «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» (2020)	<ul style="list-style-type: none"> - Регулює цифрову взаємодію національного рівня - Створює цифрову інфраструктуру - Інтегрує освіту в систему публічних послуг 	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечує надання е-послуг громадам - Навчає мешканців користуванню цифровими сервісами через програми цифрової грамотності
Закон «Про фахову передвищу освіту» (2019)	<ul style="list-style-type: none"> - Затверджує державні стандарти освіти - Формує політику доступності для дорослих - Забезпечує інтеграцію у Європейський простір вищої освіти 	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечує функціонування місцевих фахових коледжів - Враховує потреби ринку праці громади - Сприяє вступу дорослих осіб до ЗФПО

Законодавче регулювання освіти для дорослих у зарубіжних країнах демонструє різноманітні підходи до взаємодії між центральними та місцевими

органами влади. Розглянемо приклади Німеччини, Франції, Великої Британії та США.

Освіти для дорослих у Німеччині заснована на федералізмі та місцевій автономії. У Німеччині освіта для дорослих регулюється на рівні федеральних земель (Länder), що мають власні закони про подальшу освіту (Weiterbildungsgesetze). Ці закони визначають рамкові умови для державної підтримки освіти дорослих, включаючи акредитацію установ, вимоги до персоналу та доступність програм [31].

Крім того, закони про освітні відпустки (Bildungsurlaubsgesetze) надають працівникам право на оплачувану відпустку для участі в освітніх заходах [32].

На федеральному рівні Міністерство освіти та наукових досліджень (BMBWF) підтримує ініціативи, спрямовані на зміцнення освітнього управління на муніципальному рівні, наприклад, через програму "Освітні комуни" (Bildungskommunen), яка сприяє координації та розвитку освітнього ландшафту на місцях [33-36].

Для Франції характерним є централізоване регулювання з участю місцевих органів. У Франції освіта для дорослих регулюється національним законодавством, зокрема Законом 2018 р "Про свободу вибору професійного майбутнього", який створив агентство France Compétences. Це агентство об'єднує державу, регіони та соціальних партнерів для регулювання якості та фінансування професійного навчання [37].

Місцеві органи влади, такі як регіональні, відповідають за реалізацію політик у сфері професійної освіти, включаючи підтримку малих і середніх підприємств у розробці програм розвитку навичок для працівників [38]. Децентралізація та місцеве планування покладені в основу нормативного регулювання освіти для дорослих у Великій Британії. У Великій Британії Закон "Про навички та післяшкільну освіту" 2022 року (Skills and Post-16 Education Act 2022) запровадив місцеві плани покращення навичок (Local Skills Improvement Plans), які розробляються місцевими органами влади у

Таблиця 1.7

Порівняння законодавчого регулювання освіти для дорослих у деяких країнах, з акцентом на роль органів місцевого самоврядування

Країна	Основні законодавчі акти	Роль місцевого самоврядування	Особливості системи
Німеччина	Конституція ФРН (ст. 30) - Закони про продовження освіти (Weiterbildungsgesetze) в 14 з 16 земель - Закони про освітні відпустки (Bildungsurlaubsgesetze)	Землі мають автономію в освітній політиці - Місцеві органи влади відповідають за фінансування та управління центрами освіти для дорослих (Volkshochschulen)	Децентралізована система з різноманітними формами організації освіти для дорослих - Висока участь місцевих громад у плануванні та реалізації програм
Франція	Кодекс праці (Code du travail) - Закон про професійну підготовку (Loi sur la formation professionnelle)	Регіональні ради відповідають за розробку та фінансування програм професійної підготовки - Місцеві органи влади співпрацюють з роботодавцями та навчальними закладами	Система орієнтована на професійну підготовку та перепідготовку - Акцент на партнерстві між державою, роботодавцями та навчальними установами
Велика Британія	Закон про навички та післяшкільну освіту 2022 року (Skills and Post-16 Education Act 2022) - Закон про місцеве самоврядування 2000 року (Local Government Act 2000)	Місцеві органи влади мають повноваження розробляти місцеві плани розвитку навичок (Local Skills Improvement Plans) - Відповідають за фінансування та управління програмами освіти для дорослих	Система спрямована на задоволення потреб місцевого ринку праці - Акцент на партнерстві між місцевими органами влади, роботодавцями та навчальними закладами
США	Закон про інновації та можливості в робочій силі (Workforce Innovation and Opportunity Act, WIOA) 2014 року	Штати та місцеві органи влади відповідають за реалізацію програм освіти для дорослих - Місцеві ради з розвитку робочої сили (Local Workforce Development Boards) розробляють та впроваджують програми	Система орієнтована на підвищення кваліфікації та працевлаштування - Акцент на партнерстві між державними, приватними та неприбутковими організаціями
Канада	Провінційні закони про освіту - Федеральні програми підтримки освіти для дорослих	Провінції та території відповідають за освіту, включаючи освіту для дорослих - Місцеві органи влади та навчальні заклади реалізують програми відповідно до потреб громад	Система децентралізована, з різноманітними підходами в різних провінціях - Акцент на гнучкості та адаптації до місцевих потреб

співпраці з роботодавцями для визначення потреб у навичках на місцевому рівні [39]. З 2019 р бюджет на освіту дорослих (Adult Education Budget) був переданий до компетенції місцевих органів влади, таких як об'єднані органи під керівництвом мерів (mayoral combined authorities) та Великого Лондона, що дозволяє їм адаптувати освітні програми до потреб місцевих громад [40; 41].

Федеральна підтримка та місцеве впровадження – основа освіти для дорослих у США. У США Закон "Про інновації та можливості в сфері працевлаштування" (Workforce Innovation and Opportunity Act, WIOA) 2014 року визначає рамки для освіти дорослих, включаючи програми підвищення кваліфікації, грамотності та підготовки до працевлаштування.

Фінансування та реалізація програм здійснюється через місцеві центри "One-Stop", які об'єднують різні служби підтримки зайнятості та освіти, забезпечуючи доступ дорослих до необхідних ресурсів на місцевому рівні.

В більшості розвинених країн освіта для дорослих регулюється як на національному, так і на місцевому рівнях. Місцеві органи влади відіграють ключову роль у плануванні, фінансуванні та реалізації програм, що дозволяє адаптувати освітні послуги до специфічних потреб громад.

В контексті теми, об'єкту та предмету даного дослідження доцільним є аналіз організаційного забезпечення системи освіти для дорослих у розвинутих країнах, з акцентом на структуру управління та взаємодію між державним і місцевим рівнями.

Система освіти для дорослих Німеччини характеризується високим рівнем децентралізації, що дозволяє адаптувати програми до місцевих потреб. Муніципалітети грають ключову роль у реалізації політики, забезпечуючи фінансування та управління освітніми центрами.

Органи управління та структури, що відповідають на цей напрямок в освіті Німеччини, це:

- Федеральне міністерство освіти і наукових досліджень (BMBWF) визначає загальні рамки політики освіти для дорослих;

- земельні міністерства освіти мають автономію у формуванні та реалізації політики освіти для дорослих у межах своїх юрисдикцій;
- муніципалітети відповідають за фінансування та управління місцевими центрами освіти для дорослих, такими як *volkshochschulen*;
- національний форум з питань освіти та професійної орієнтації (*nfb*) сприяє координації між різними зацікавленими сторонами в сфері освіти для дорослих [42].

Хоча система Франції має централізовану структуру управління, регіональні органи влади мають значні повноваження у сфері професійної підготовки, що дозволяє адаптувати програми до специфічних потреб регіонів.

Основні органи та структури освіти для дорослих Франції:

- Міністерство національної освіти та Міністерство праці спільно відповідають за формування та реалізацію політики освіти для дорослих;
- ректори академій (*Recteurs d'académie*) - представники центрального уряду в академічних регіонах, відповідають за координацію освітньої політики на регіональному рівні;
- *France Compétences* - державна агенція, створена для координації та фінансування професійної підготовки та навчання дорослих;
- регіональні ради мають повноваження у сфері професійної підготовки та перепідготовки, розробляють та фінансують програми відповідно до потреб місцевих ринків праці.

Система освіти для дорослих Великої Британії характеризується високим рівнем децентралізації, що дозволяє місцевим органам влади адаптувати програми до специфічних потреб своїх громад. Існує тісна співпраця між місцевими органами влади, освітніми установами та громадськими організаціями:

- Міністерство освіти (*Department for Education, DfE*) визначає національні пріоритети та політику в сфері освіти для дорослих;

- агентство з фінансування освіти та навичок (education and skills funding agency, ESFA) відповідає за розподіл фінансування для провайдерів освіти дорослих у недецентралізованих регіонах;

- об'єднані органи влади (Combined Authorities) у рамках процесу децентралізації отримали повноваження щодо управління бюджетом освіти дорослих (Adult Education Budget, AEB) та розробки місцевих стратегій розвитку навичок;

- місцеві органи влади відповідають за розробку та реалізацію місцевих планів розвитку навичок, фінансування та управління програмами освіти для дорослих;

- Асоціація закладів освітніх (Association of Colleges, AoC) представляє інтереси закладів освітніх подальшої освіти, надає підтримку та консультації своїм членам;

- Асоціація працівників освіти (Workers' Educational Association, WEA) - найбільший добровільний постачальник освіти для дорослих у Великій Британії, пропонує курси в місцевих громадах.

Система освіти для дорослих у США характеризується багаторівневим управлінням, де федеральний уряд надає фінансування та загальні рамки, а штати та місцеві органи влади відповідають за реалізацію програм відповідно до потреб своїх громад:

а) федеральний рівень:

- Міністерство освіти США (U.S. Department of Education) здійснює загальну координацію та фінансування програм освіти для дорослих;

- Управління кар'єри, технічної освіти та освіти дорослих (ОСТАЕ) адмініструє та координує програми, пов'язані з освітою та грамотністю дорослих, професійною та технічною освітою, а також громадськими коледжами [43];

б) рівень штатів:

- Державні агентства освіти (State Education Agencies, SEAs) відповідають за розробку та впровадження політик освіти для дорослих у межах штатів;

в) місцевий рівень:

- місцеві освітні агентства (Local Education Agencies, LEAs) забезпечують безпосереднє надання освітніх послуг дорослим на місцях .

Освіта для дорослих у Канаді управляється на провінційному рівні, що дозволяє адаптувати програми до специфічних потреб регіонів. Водночас існує координація на національному рівні для обміну найкращими практиками та підтримки досліджень у сфері освіти дорослих:

а) федеральний рівень:

- Уряд Канади не має прямої юрисдикції в галузі освіти, але підтримує дослідження та ініціативи, спрямовані на підвищення грамотності дорослих;

б) провінційний та територіальний рівень:

- Міністерства освіти провінцій та територій відповідають за розробку та впровадження політик освіти для дорослих, фінансування та управління програмами;

в) місцевий рівень:

- закладі освіти та інститути мають ради керівників, призначених провінційними урядами, які включають представників громадськості, студентів та викладачів [44].

Узагальне інформація щодо керівних структур сфери освіти дорослих у розвинутих країнах наведена в табл. 1.8.

В Україні система управління освітою, включаючи освіту дорослих, має багаторівневу структуру, в якій беруть участь як державні органи, так і органи місцевого самоврядування. Нижче подано огляд основних органів управління освітою та їхніх повноважень у контексті освіти для дорослих.

а) Центральний рівень управління.

1) Міністерство освіти і науки України (МОН):

Таблиця 1.8

Органи управління сферою освіти для дорослих

Країна	Рівень децентралізації	Ключові органи управління	Особливості системи
Німеччина	Висока	Федеральне міністерство освіти і наукових досліджень (BMBWF), земельні міністерства освіти, муніципалітети, Національний форум з питань освіти та професійної орієнтації (nfb)	Децентралізована система з активною участю муніципалітетів; муніципалітети відповідають за фінансування та управління місцевими центрами освіти для дорослих, такими як Volkshochschulen.
Франція	Помірна	Міністерство національної освіти, Міністерство праці, ректори академій (Recteurs d'académie), France Compétences, регіональні ради	Централізоване управління з регіональними повноваженнями; регіональні ради мають повноваження у сфері професійної підготовки та перепідготовки, розробляють та фінансують програми відповідно до потреб місцевих ринків праці.
Велика Британія	Висока	Міністерство освіти (DfE), Агентство з фінансування освіти та навичок (ESFA), об'єднані органи влади (Combined Authorities), місцеві органи влади, Асоціація закладів освіти (AoC), Асоціація працівників освіти (WEA)	Децентралізація управління; об'єднані органи влади отримали повноваження щодо управління бюджетом освіти дорослих (АЕВ) та розробки місцевих стратегій розвитку навичок; тісна співпраця між місцевими органами влади, освітніми установами та громадськими організаціями.
США	Високий	Міністерство освіти США (ОСТАЕ), Державні агентства освіти (SEAs), Місцеві освітні агентства (LEAs)	Багаторівнева система управління з федеральним фінансуванням та місцевою реалізацією програм.
Канада	Високий	Міністерства освіти провінцій та територій, Закладі освіти та інститути	Провінційна юрисдикція з координацією на національному рівні для обміну практиками та підтримки досліджень.

- формує та реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема освіти протягом життя та освіти дорослих;
- розробляє нормативно-правові акти, типові програми, рекомендації;
- здійснює координацію роботи навчальних закладів і освітніх центрів, що працюють із дорослими;
- проводить моніторинг якості освіти та інституційний аудит (разом із Державною службою якості освіти).

2) Міністерство економіки України:

- визначає державні пріоритети зайнятості та професійної підготовки дорослого населення через Державний центр зайнятості;
- співпрацює з роботодавцями, визначаючи потреби ринку праці щодо освітніх програм.

3) Національне агентство кваліфікацій:

- розробляє та впроваджує Національну рамку кваліфікацій (НРК);
- працює над визнанням результатів неформального та інформального навчання;
- взаємодіє з провайдерами освіти дорослих з метою сертифікації набутого досвіду.

4) Державна служба зайнятості України:

- пропонує освітні послуги для безробітних осіб, включаючи курси перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- працює через мережу центрів професійно-технічної освіти (ЦПТО);
- організовує навчання на замовлення роботодавців.

б) Регіональний та місцевий рівень.

1) Департаменти (управління) освіти обласних, районних та міських державних адміністрацій:

- координують роботу закладів освіти (включаючи центрів освіти для дорослих) на регіональному рівні;

- реалізують державні програми у сфері освіти з урахуванням регіональної специфіки;

- звітують перед МОН про виконання освітньої політики.

2) Органи місцевого самоврядування (громади, сільські, селищні, міські ради):

- згідно із Законом України «Про освіту», зобов'язані забезпечувати доступність та якість освіти на відповідній території;

- мають право створювати комунальні освітні установи для дорослих (наприклад, Центри освіти дорослих, Університети третього віку);

- формують місцеві програми підтримки освіти дорослих (зокрема в межах стратегій розвитку громад);

- сприяють розвитку партнерств між закладами освіти, громадськими організаціями та роботодавцями.

в) Інші задіяні суб'єкти.

1) Центри освіти дорослих (ЦОД):

- функціонують на базі бібліотек, народних домів, освітніх закладів або як окремі організації;

- реалізують як формальні, так і неформальні програми освіти для дорослих;

- часто є результатом співпраці громади, громадських організацій і донорських програм (наприклад, GIZ, DVV International).

2) Професійно-технічні та фахові передвищі заклади освіти:

- організують курси підвищення кваліфікації або перепідготовки дорослих, включаючи безробітних осіб.

Управління освітою дорослих в Україні здійснюється на засадах партнерства між центральними органами влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами освітнього процесу. Важливою компонентою цього процесу є наявність чіткого розподілу повноважень і

взаємодії між державним та місцевим рівнями для забезпечення рівного доступу до якісної освіти впродовж життя.

1.3 Форми, інструменти та практики участі місцевого самоврядування у створенні освітніх можливостей для дорослих

Відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики», «регіональна програма розвитку - комплекс взаємопов'язаних завдань та заходів довготривалого характеру, спрямованих на досягнення визначених регіональною стратегією розвитку цілей, що є невід'ємною частиною плану заходів з реалізації регіональної стратегії розвитку та реалізується через проекти регіонального розвитку, об'єднані спільною метою" [46].

Особливостями, що притаманні регіональним програмам розвитку, є [46; 47]:

- середньо- та довгостроковість - орієнтація на період від трьох до п'яти років і більше;
- комплексність - інтеграція різних заходів (соціальних, економічних, освітніх), які взаємопов'язані й спрямовані на досягнення спільної мети;
- організаційна належність - оформлення у форматі стратегії або плану заходів, затвердженого відповідною регіональною владою/органом місцевого самоврядування;
- інституціональне втілення - реалізується через тематично орієнтовані проекти регіонального розвитку, об'єднані метою і ресурсами;
- механізми оцінки - ефективність програм потребує доказового моніторингу та методології, що повинна імплементуватися згідно з принципами цілепокладання (programmatic planning).\

В межах даного дослідження та на основі аналізу можна запропонувати власне визначення: регіональна програма розвитку - це офіційно затверджений

документ (середньостроковий план або програма), що містить послідовну систему взаємозв'язаних завдань і заходів, спрямованих на досягнення конкретних цілей, визначених регіональною стратегією розвитку [46; 47; 48]. Регіональна програма розвитку реалізується через тематичні проекти регіонального розвитку, має визначені часові рамки (зазвичай 3–5 років і більше), координується органами регіональної влади або органами місцевого самоврядування та має бути забезпечена механізмами моніторингу та оцінювання ефективності (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Принципи формування регіональних програм розвитку

Джерело: розробка авторів

У структурі регіональних програм розвитку освітні проекти, по-перше, виступають функціональним інструментом досягнення стратегічних цілей регіону (наприклад, зростання якісних та/або кількісних характеристик

людського капіталу, підвищення конкурентоспроможності, соціальної згуртованості). По-друге, підсилюють інші компоненти програми - наприклад, освітні курси з підприємництва супроводжують інвестиційні проєкти у МСП. І, нарешті, мають трансформативний потенціал, оскільки змінюють поведінку, навички та установки особистості.

Постійне зростання обсягів інформації в сучасному світі зумовлює необхідність безперервного оновлення знань. Навіть провідні університети світу не вважають, що їхні випускники отримують завершену, вичерпну освіту. Завдання закладів вищої освіти полягає не лише в передачі знань, а насамперед у формуванні в студентів здатності до самонавчання та внутрішньої мотивації до постійного пізнання впродовж усього життя [49].

Стратегічні документи регіонального рівня дедалі частіше включають блоки щодо освіти дорослих. Освітні проєкти не носять виключно допоміжного характеру, а відіграють активну роль у розвитку регіональної соціальної спроможності та конкурентоспроможності [50]

Освіта для дорослих – це окрема галузь освітньої політики, яка спрямована на перепідготовку, підвищення кваліфікації, формування нових компетентностей; адаптує населення до економічних, соціальних та демографічних змін.

У контексті регіональних програм розвитку проєкти освіти для дорослих відіграють подвійну роль:

а) інструмент економічного розвитку – формування кадрового потенціалу для локального бізнесу, галузей регіону (сільське господарство, ІТ, логістика тощо);

б) засіб соціальної інтеграції - навчальні програми для переселенців, людей старшого віку, малозабезпечених, ветеранів.

Освіта дорослих у регіональному вимірі набуває рис інтегратора – поєднує політику, економіку та громаду через освітні ініціативи, що можуть трансформувати регіональну дійсність.

Проекти освіти для дорослих займають центральне місце серед освітніх ініціатив у громадах, адже охоплюють найбільш активну, але водночас найменш охоплену категорію – доросле населення. Їх успішність значною мірою залежить від включення у регіональні програми розвитку, підтримки місцевого самоврядування, а також залучення стейкхолдерів – роботодавців, неурядові та громадські організації, міжнародних партнерів (рис. 1.2).

Повноваження місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування дещо порізно сформульовані у різних законах. Це створює правові колізії і призводить в одних випадках до надмірного втручання місцевих органів у діяльність закладів освіти, а в інших – до ігнорування ними проблем розвитку окремих сегментів освіти дорослих (переважно неформальної).

Відповідно до ст 66 Закону України «Про освіту», органи місцевого самоврядування (такі як Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні ради, Київська та Севастопольська міські ради):

- відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території;
- забезпечують доступність та розвиток мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- утворюють та забезпечують утримання комунальних закладів післядипломної освіти для потреб підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- оприлюднюють офіційну звітність про всі отримані та використані кошти, а також перелік і вартість товарів, робіт, послуг, спрямованих на потреби кожного із заснованих ними закладів освіти, та інші підтримки професійної і, частково, вищої освіти. При цьому особливості державного регулювання сфери освіти все

ще не дають можливості реалізовувати проєкти державно-приватного партнерства на взаємовигідних та взаємно відповідальних засадах. видатки у сфері освіти;

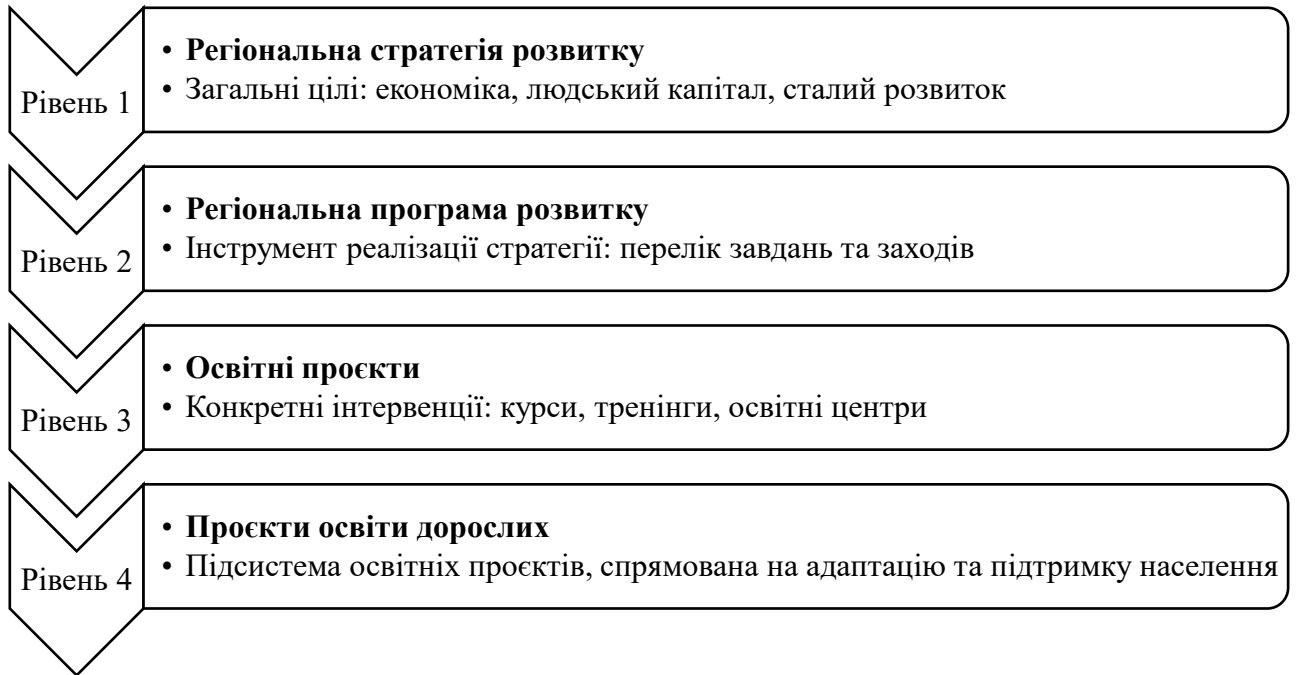

Рис. 1.2 Місце проєктів освіти для дорослих в ієрархії регіонального планування
Джерело: розробка авторів

- забезпечують рівні умови для розвитку закладів освіти всіх форм власності. Крім того, ці органи можуть бути засновниками комунальних закладів освіти.

Повноваження місцевих органів влади щодо освіти дорослих визначаються також деякими іншими законами.

Так, стаття 32 Закону України «Про місцеве самоврядування» надає виконавчим органам сільських, селищних, міських рад такі повноваження [30]:

- вони відповідають за реалізацію державної політики у сфері освіти та забезпечення якості освіти на відповідній території;

- забезпечення розвитку всіх видів освіти;

- розвитку і вдосконалення мережі закладів освіти усіх форм власності;
- визначення потреби та формування замовлень на кадри для закладів освіти, медицини, фізичної культури і спорту, укладення договорів на підготовку спеціалістів;
- організації роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів;
- залучення роботодавців до надання місць для проходження виробничої практики учнями закладів професійно-технічної освіти;
- надання допомоги у працевлаштуванні випускникам закладів професійно-технічної освіти державної або комунальної форми власності та ін.

Прийнятий у 1999 р. Закон України «Про місцеві державні адміністрації», незважаючи на внесені пізніше зміни, містить істотні суперечності з іншими законами, що регулюють сферу освіти [51]. Зокрема, стаття 18 цього Закону передбачає можливість фінансування місцевими державними адміністраціями підприємств, установ та організацій освіти, переданих в управління місцевій державній адміністрації вищими органами державної та виконавчої влади. Проте чинне законодавство у сфері освіти та господарської діяльності не передбачає такого правочину як «передача в управління». Натомість у ньому актуалізуються повноваження МДА щодо формування та реалізації державної політики, державного нагляду (контролю) за дотриманням законодавства та повноваження засновника закладу освіти. Суперечливою є також норма цього закону щодо повноваження МДА у спільних інтересах територіальних громад «об'єднувати на договірній основі бюджетні кошти з коштами підприємств, установ, організацій та населення, зокрема для будівництва, розширення, реконструкції, ремонту та утримання закладів освіти». Наразі практики реалізації цієї норми немає.

Загалом повноваження МДА у сфері освіти є доволі декларативними. За даними МДА м. Києва, Закарпатської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей, до завдань і функцій цих органів у сфері освіти дорослих, зокрема, належать:

- здійснення повноважень засновника стосовно комунальних закладів та інших провайдерів (курси) освіти дорослих;
- забезпечення підвищення кваліфікації та професійного розвитку працівників, для яких це передбачено законодавством;
- розробка та реалізація регіональних програм, що передбачають також заходи із забезпечення освіти дорослих;
- реалізація програм із забезпечення зайнятості населення, соціальної та професійної адаптації учасників АТО/ООС;
- координація діяльності комунальних установ у сфері освіти дорослих;
- збирання та аналіз інформації щодо стану освіти дорослих;
- організація освітніх, просвітницьких, наукових та інших заходів, що стосуються освіти дорослих.

Матеріали дослідження свідчать про те, що поняття «освіта дорослих» є доволі незвичним для посадовців МДА і рідко вживається ними. Вони схильні розглядати освіту дорослих окремо від таких складників, як післядипломна освіта, підвищення кваліфікації та програми професійного розвитку працівників, що традиційно реалізуються комунальними закладами освіти.

Узагальнення вищевикладених положень наведено в табл. 1.9.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування часто поєднують повноваження засновників державних та комунальних закладів освіти з повноваженнями розробки і впровадження державної або регіональної політики у сфері освіти. Це створює потенційний конфлікт інтересів і певною мірою заважає цим органам ефективно виконувати функції засновника. Останні, зокрема, передбачають:

- прийняття рішень про створення, реорганізацію, ліквідацію закладу, затвердження його статуту;
- укладання або розривання строкового трудового договору (контракту) з керівником закладу освіти;

Повноваження органів місцевої влади у сфері освіти та проблеми їх реалізації

Орган	Основні повноваження	Проблеми / обмеження
Органи місцевого самоврядування (ст. 66 Закону «Про освіту»)	<ul style="list-style-type: none"> - Реалізація державної політики та контроль якості освіти. - Доступність і розвиток мережі професійної/професійно-технічної освіти. - Створення та утримання закладів післядипломної освіти. - Оприлюднення фінансової звітності. - Забезпечення рівних умов для розвитку закладів усіх форм власності. - Засновництво комунальних закладів. 	<ul style="list-style-type: none"> - Немає чітких механізмів державно-приватного партнерства. - Можливі колізії з іншими законами.
Виконавчі органи місцевих рад (ст. 32 Закону «Про місцеве самоврядування»)	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток усіх видів освіти. - Розвиток мережі закладів усіх форм власності. - Формування потреби в кадрах, укладення договорів на підготовку спеціалістів. - Організація підвищення кваліфікації кадрів. - Залучення роботодавців до практики учнів. - Допомога у працевлаштуванні випускників. 	<ul style="list-style-type: none"> - Перетин повноважень із МДА. - Недостатня координація між різними рівнями управління.
Місцеві державні адміністрації (МДА) (Закон «Про місцеві державні адміністрації»)	<ul style="list-style-type: none"> - Формування та реалізація державної політики. - Державний нагляд і контроль. - Функції засновника закладів освіти. - Фінансування установ, переданих «в управління». - Об'єднання коштів з різних джерел для розвитку освіти. 	<ul style="list-style-type: none"> - «Передача в управління» не передбачена чинним законодавством. - Декларативність повноважень. - Норма про об'єднання коштів фактично не реалізується.
Практики МДА у сфері освіти дорослих (дані регіонів)	<ul style="list-style-type: none"> - Засновництво комунальних закладів та курсів. - Підвищення кваліфікації та професійний розвиток працівників. - Розробка й реалізація регіональних програм (зайнятість, адаптація ветеранів АТО/ООС). - Координація комунальних установ у сфері освіти дорослих. - Організація освітніх і просвітницьких заходів. - Збір та аналіз інформації про стан освіти дорослих. 	<ul style="list-style-type: none"> - Поняття «освіта дорослих» не використовується посадовцями системно. - Ототожнення освіти дорослих із післядипломною освітою чи підвищенням кваліфікації.

- затвердження кошторису та прийняття фінансового звіту закладу освіти;
- здійснення контролю за фінансовогосподарською діяльністю закладу освіти, дотриманням ним чинного законодавства;
- забезпечення у закладі освіти інклюзивного освітнього середовища, універсального дизайну та розумного пристосування для навчання осіб з особливими освітніми потребами;
- забезпечення матеріально-технічної бази закладу освіти відповідно до вимог стандартів та ліцензійних умов; - забезпечення у разі закриття закладу можливості здобувачам освіти продовжити навчання в іншому закладі освіти;
- інші права, які можуть бути передбачені установчими документами закладу освіти. При цьому засновник (або уповноважені ним особи) не мають права втручатися в діяльність закладу освіти, яка здійснюється у межах його автономних прав.

Повноваження засновника є спільними для закладів різних форм власності. Повноваження засновника щодо низки галузевих закладів освіти здійснюються Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством культури та інформаційної політики України, Міністерством оборони України, МОЗ, Міністерством фінансів України. Більша частина з них є державними закладами вищої, фахової передвищої та професійної (професійно-технічної) освіти. Крім того, міністерства в межах своєї політики реалізують низку освітніх ініціатив для дорослих. Зокрема, Міністерство молоді та спорту України реалізує програму «Молодіжний працівник», координує діяльність з підвищення кваліфікації тренерів (тренерів-викладачів) та інших фахівців у сфері фізичної культури і спорту закладами вищої освіти, які мають ліцензію на освітню діяльність з підвищення кваліфікації за спеціальністю «Фізична культура і спорт», а також національними спортивними федераціями з відповідного виду спорту.

Міністерство соціальної політики, згідно з наданою ним інформацією, координує діяльність центрів соціального обслуговування, де громадяни

похилого віку отримують соціально-педагогічну послугу «Університет третього віку». Станом на 01.01.2020 у складі територіальних центрів діяв 381 «Університет третього віку».

ДСЗ є централізованою системою державних установ, підпорядкованою Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства [52]. В її структурі функціонують 11 центрів професійнотехнічної освіти, які здійснюють професійне навчання безробітних, надають освітні послуги дорослому населенню та роботодавцям. Також ДСЗ бере участь у розробці стратегічних пріоритетних напрямів роботи щодо організації професійної орієнтації населення та професійного навчання зареєстрованих безробітних у закладах освіти, здійснює організацію, координацію та контроль роботи установ ДСЗ щодо організації профорієнтації та професійного навчання, їхнього методичного забезпечення (табл. 1.10).

Таблиця 1.10

Повноваження засновників закладів освіти та приклади реалізації

Орган / рівень	Повноваження засновника	Приклади програм / ініціатив
1	2	3
Органи державної влади та місцевого самоврядування	<ul style="list-style-type: none"> -Створення, реорганізація, ліквідація закладу. -Затвердження статуту. -Укладання/розрив контракту з керівником. -Затвердження кошторису, прийняття фінзвітів. -Контроль за фінансово-господарською діяльністю. -Забезпечення інклюзивності та матеріально-технічної бази. -Гарантії продовження навчання при закритті закладу. -Інші права, визначені установчими документами. 	Загальні обов'язки для всіх форм власності.

Продовження табл.1.10

1	2	3
Проблема	Поєднання ролі засновника з функцією розробки політики → конфлікт інтересів.	Перешкоджає ефективному виконанню засновницьких функцій.
Міністерства (галузеві)	Засновники закладів вищої, фахової передвищої та проєсійно-технічної освіти.	МВС, Мінкульт, Міноборони, МОЗ, Мінфін – засновники профільних закладів.
Міністерство молоді та спорту	Освітні ініціативи для дорослих.	Програма «Молодіжний працівник»; підвищення кваліфікації тренерів і фахівців; співпраця з університетами та спортивними федераціями.
Міністерство соціальної політики	Координація центрів соцобслуговування.	«Університети третього віку»
Державна служба зайнятості (ДСЗ) (підпорядкована Мінекономіки)	Організація та координація профнавчання дорослих і безробітних.	11 центрів проф.-тех. освіти; навчання безробітних; профорієнтація населення; методичне забезпечення.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ефективно залучення місцевого самоврядування до розвитку освіти дорослих є умовою формування сучасної моделі людського капіталу громади. Власні аналітичні розробки авторів - визначення, класифікаційна логіка, графічні схеми - дозволяють не лише структурувати існуючі підходи, але й сформувавши методичну основу для подальших досліджень і практичного впровадження освітніх проєктів у територіальних громадах.

Висновки до розділу 1

1. Розвиток системи навчання впродовж життя в Україні відбувається відповідно до європейських підходів, що закріплено в Угоді про асоціацію з ЄС

(2014) та ґрунтується на Рекомендації Європейського парламенту та Ради ЄС від 2006 року щодо ключових компетентностей.

Освіта дорослих визначена як невід'ємний елемент і складова національної системи освіти в оновленому Законі України «Про освіту» (2017), що гарантує кожній повнолітній особі право на безперервне навчання відповідно до її потреб та вимог економіки. Системно врегулювати правові та організаційні засади функціонування цієї сфери має на меті проект Закону України «Про освіту дорослих» (№7039), прийнятий у першому читанні у 2023 році. Цей законопроект формує нову ідеологію освіти дорослих, орієнтовану на задоволення індивідуальних, суспільних та економічних потреб, а також передбачає створення інфраструктури, включаючи центри освіти дорослих (ЦОД), які можуть засновувати органи місцевого самоврядування (ОМС).

Освіта дорослих охоплює формальне, неформальне та інформальне навчання і включає післядипломну освіту, професійне навчання працівників, курси перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також безперервний професійний розвиток. Освіта дорослих є важливим фактором для забезпечення конкурентоспроможності, зайнятості та соціальної інтеграції населення, сприяючи адаптації до суспільства, заснованого на знаннях.

Сучасні тенденції в освіті включають цифровізацію, гнучкість навчання через адаптацію програм до індивідуальних потреб, та тісну інтеграцію з ринком праці. Однак, участь дорослого населення в Україні у формальній та неформальній освіті (менше 20% віком до 70 років) значно поступається показникам розвинених країн (Швеція, Фінляндія, Данія мають понад 50% участі), що свідчить про необхідність системних змін та розбудови інституційної бази. З існуючих світових моделей організації навчання дорослих, централізований тип (характерний для США, Канади), що передбачає жорстку регламентацію розміщення замовлень на навчання, вважається найбільш відповідним для українських реалій.

2. Нормативно-правова база участі ОМС у розвитку освіти дорослих є комплексною. Закон України «Про освіту» (ст. 18) зобов'язує ОМС створювати умови для забезпечення права дорослих на освіту протягом життя. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» надає ОМС повноваження у сфері освіти, включаючи створення закладів, їх фінансування та контроль.

Проект Закону України «Про освіту дорослих» підтверджує ключову роль ОМС, надаючи їм право створювати центри освіти дорослих та встановлюючи механізми співпраці між державою, ОМС та провайдерами. У контексті децентралізації ОМС виконують ключову виконавчу роль, оскільки вони найближче до потреб громад і можуть оперативнo адаптувати освітню політику до локального соціально-економічного середовища.

Повноваження ОМС включають аналіз освітніх потреб, створення муніципальних програм ОД, забезпечення доступності освіти, партнерство з бізнесом, Центрами зайнятості та закладами освіти, а також організацію навчання цифрової грамотності.

Організаційне забезпечення в Україні є багаторівневим:

- центральний рівень: МОН (формує політику, координує), Міністерство економіки та Державна служба зайнятості (визначають пріоритети зайнятості та організують навчання для безробітних), Національне агентство кваліфікацій (впроваджує НРК та визнає неформальне навчання);

- місцевий рівень: ОМС (громади) зобов'язані забезпечувати доступність та якість освіти, мають право створювати комунальні ЦОД, формувати місцеві програми підтримки ОД та сприяти партнерствам.

Міжнародний досвід (наприклад, Німеччина, Велика Британія, США, Канада) демонструє, що високий рівень децентралізації є загальною тенденцією. Місцеві органи влади відіграють вирішальну роль у фінансуванні, управлінні та адаптації освітніх програм до специфічних потреб громад, як, наприклад,

управління бюджетом освіти дорослих об'єднаними органами влади у Великій Британії або функціонування центрів *Volkshochschulen* у Німеччині.

3. Аналіз нормативно-правових засад, інституційних повноважень та практичних механізмів участі місцевого самоврядування у створенні освітніх можливостей для дорослих свідчить, що система освіти дорослих в Україні перебуває на етапі активного формування, однак досі позначена фрагментарністю регулювання та різним розумінням її ролі на регіональному рівні. Регіональні програми розвитку мають стратегічне значення для інтеграції освіти дорослих у соціально-економічні процеси, але неоднорідність повноважень органів місцевої влади та численні правові колізії унеможливають повноцінну реалізацію потенціалу цієї підсистеми.

Проведене дослідження дозволило уточнити і конкретизувати зміст поняття «регіональна програма розвитку» та запропонувати його авторське трактування як системного, офіційно затвердженого документа, що містить послідовність інтегрованих завдань і заходів, спрямованих на досягнення цілей регіональної стратегії та реалізується через проекти регіонального розвитку. Такий підхід не лише узгоджується з чинними нормативними актами, але й акцентує увагу на структурній логіці, інституційній відповідальності та обов'язковості механізмів моніторингу й оцінювання.

Власним внеском авторів у дослідження є також розробка графічних моделей: «Принципи формування регіональних програм розвитку» та «Місце проєктів освіти для дорослих в ієрархії регіонального планування», які систематизують взаємозв'язки між стратегічними документами, регіональними програмами та конкретними освітніми ініціативами. Ці моделі візуалізують місце освіти дорослих як інтегратора соціально-економічної динаміки регіону та демонструють її роль у формуванні кадрового потенціалу, підтримці вразливих груп населення, забезпеченні сталого розвитку громад.

Порівняння повноважень і практик органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій показало, що хоча нормативна база передбачає широкий спектр інструментів для розвитку освіти дорослих, їх практична реалізація суттєво варіює між громадами. В одних громадах спостерігається активне використання регіональних програм, створення комунальних центрів навчання дорослих, залучення роботодавців і громадських організацій; в інших - освіта дорослих залишається поза межами системного управління і зводиться до формального підвищення кваліфікації. Така нерівномірність свідчить про потребу уніфікації підходів, посиленні координації та підвищенні управлінської компетентності на місцях.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УЧАСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

2.1 Аналіз діяльності Центрального відділу освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради

Відповідно до «Положення про Центральний відділ освіти (ЦВО) департаменту освіти і науки Запорізької міської ради» (Додаток А) Центральний відділ освіти (ЦВО) є відокремленим структурним підрозділом Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради без права юридичної особи. Він підпорядковується безпосередньо директору Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради.

ЦВО має круглу печатку із зображенням Державного Герба України, код ЄДРПОУ, штампи та рахунки в Державному казначействі.

Діяльність ЦВО охоплює повний цикл управління освітніми закладами на підпорядкованій території, включаючи навчально-виховну, адміністративно-господарську та фінансову діяльність.

Навчально-виховний та методичний напрямок:

- реалізація державної політики в галузі освіти;
- забезпечення доступності та безоплатності дошкільної, повної загальної середньої та позашкільної освіти;
- створення умов для інклюзивного навчання та освіти осіб з особливими освітніми потребами;
- розробка та контроль виконання міської програми розвитку освіти;

- кадрова робота: організація роботи з підвищення кваліфікації та професійного рівня педагогічних працівників, їх атестація;
- учнівська робота: сприяння творчому розвитку особистості, виявлення та підтримка обдарованих дітей (конкурси, олімпіади);
- протидія булінгу (цькуванню): контроль за виконанням плану заходів, розгляд скарг про відмову у реагуванні на випадки булінгу.

ЦВО виконує функції, які дозволяють проводити фінансовий аналіз та забезпечувати потреби підпорядкованих закладів:

- розпорядник коштів нижчого рівня;
 - фінансове забезпечення: організовує фінансове забезпечення підпорядкованих закладів;
 - бюджет: вносить пропозиції щодо обсягів бюджетного фінансування; здійснює управління бюджетними коштами, забезпечуючи їх ефективне та цільове використання; здійснює внутрішній контроль та аналіз використання загального фонду бюджету;
 - закупівлі: проводить процедури закупівель товарів, робіт і послуг для власних потреб та потреб підпорядкованих закладів;
 - контроль: здійснює контроль за фінансово-господарською дисципліною, використанням публічних коштів, а також внутрішній контроль та внутрішній аудит;
 - матеріально-технічне забезпечення: організація матеріально-технічного забезпечення, комплектування меблями, обладнанням, посібниками.
- Інфраструктурний та соціальний напрямок:
- ремонти та будівництво: організація капітальних і поточних ремонтів, реконструкції будівель, а також технічний нагляд за їх проведенням; погодження проєктів будівництва;
 - харчування: організація харчування дітей у підпорядкованих закладах, забезпечення контролю за якістю та обсягами постачання продуктів;

- соціальний захист: забезпечення соціального захисту, охорони життя, здоров'я та захисту прав учасників освітнього процесу;
- дозвілля та оздоровлення: організація оздоровлення дітей, змістовного дозвілля, роботи мовних та пришкільних таборів;
- територіальні громади (географія діяльності)

Діяльність ЦВО розповсюджується на заклади освіти комунальної власності територіальної громади міста Запоріжжя, що розташовані на підпорядкованій йому території. ЦВО здійснює керівництво підпорядкованими йому закладами дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти:

- контроль мережі: визначає оптимальну мережу закладів освіти на підпорядкованій території;
- пропозиції: вносить пропозиції до департаменту щодо відкриття, реорганізації або ліквідації закладів комунальної форми власності.

Профіль відділу, контактні дані в реєстрі ISUO, публічні анкети Центрального відділу освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради наведено в Додатку Б (рис.Б.1) [55].

Перелік закладів освіти, підпорядкованих ЦВО представлений в табл. Б.1-Б.3 Додатку Б [56-58].

Консолідована фінансова звітність та детальний фінансовий аналіз діяльності Центрального відділу освіти не публікуються в розширеному форматі (наприклад, як окремі звіти про виконання бюджету ЦВО) у загальнодоступних результатах пошуку.

За характером фінансування ЦВО є бюджетною установою. Фінансування здійснюється за рахунок коштів міського бюджету Запоріжжя (через Департамент освіти і науки), а також освітньої субвенції з державного бюджету. Основні витрати ЦВО спрямовані на:

- заробітну плату педагогічних та інших працівників;
- комунальні послуги та енергоносії закладів освіти;

- харчування дітей у закладах (зокрема, кейтерингові послуги);
- капітальні та поточні ремонти будівель;
- матеріально-технічне забезпечення (закупівля обладнання, меблів, навчальних матеріалів) (табл. 2.1) [59].

Таблиця 2.1

Структура видатків ЦВО, 2025 р

Статті витрат	Сума витрат, грн	Відсоток від використаного бюджету
Заробітна плата та компенсації	462 104 748	69.2%
Єдиний соціальний внесок	103 189 002	15.5%
Комунальні платежі	79 382 703	11.9%
Військовий збір	8 876 369	1.3%
Інше	6 306 496	0.9%
Оплата послуг (крім комунальних)	3 066 097	0.5%
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2 616 090	0.4%
Обслуговування та ремонт	855 540	0.1%
Продукти харчування	469 332	0.1%
Капітальні видатки та інвестиції	288 494	0.0%
Використаний бюджет, разом	667 814 250	

Основний обсяг бюджету йде на оплату праці та соціальні виплати - типова ситуація для управлінь/відділів освіти. Достатній обсяг на утримання (комунальні) також є значним. Натомість, капітальні інвестиції й закупівлі обладнання дуже обмежені з точки зору загального бюджету відділу.

Наслідками такої ситуації для розвитку інфраструктури може полягати в тому, що низький відсоток капітальних видатків може уповільнювати ремонтні та інфраструктурні роботи (харчоблоки, укриття, ремонт спортивних/навчальних приміщень). Щоб закрити ці потреби, департамент широко використовує зовнішні джерела фінансування (проекти, донори, державні інвестиційні програми) [59; 60].

Аналіз обсягу здійснених закупівель (покупки) ЦВО демонструє значну річну варіативність, що є характерною для бюджетних установ, діяльність яких залежить від щорічного бюджетного планування та реалізації інфраструктурних проєктів (табл. 2.2) [59].

Таблиця 2.2

Участь ЦВО у тендерах, 2021-2025 рр

	2025	2024	2023	2022	2021
Продажі, грн				20 724	—
Покупки, грн	119 036 204	176 185 621	37 594 851	55 079 084	2 072 095
Динаміка до попереднього року	-32,4%	+369,8%	-31,7%	+2555,8%	-

ЦВО практично не бере участі в тендерах як продавець. Єдиний зафіксований випадок у 2022 році на суму \$20 724, замовником якого був КЗ «Обласна комплексна дитячо-юнацька спортивна школа „Олімп“» ЗОР, ймовірно, є технічним продажем або передачею майна/послуг між бюджетними установами, а не комерційною діяльністю. Це відповідає статусу ЦВО як некомерційного розпорядника коштів нижчого рівня, основною функцією якого є організація фінансового забезпечення та здійснення закупівель для потреб підпорядкованих закладів.

Відбулося експоненціальне зростання обсягів закупівель у 2022 році (з \$2 072 095 до \$55 079 084, що може бути пов'язано з інтенсивним фінансуванням критичних потреб освітніх закладів в умовах військового стану (ремонтні роботи, забезпечення життєдіяльності, захисні споруди тощо). Найбільший обсяг коштів на закупівлі зафіксовано у 2024 році (\$176 185 621, що вказує на реалізацію масштабних проєктів капітального характеру (реконструкція, термомодернізація або забезпечення комунальних послуг). Зниження закупівельної активності у

2023 та 2025 роках відносно пікових показників 2022 і 2024 років, відповідно, відображає завершення великих контрактів або зміну пріоритетів фінансування.

Обсяги продажів на тендерах, де продавцем/замовником був Центральний відділ освіти Департаменту освіти і науки Запорізької Міської Ради наведені в табл. 2.3 [59].

Таблиця 2.3

Обсяги продажів на тендерах, де продавцем/замовником був ЦВО

Продажі на тендерах	
Замовник	Сума, грн
КЗ «Обласна комплексна дитячо-юнацька спортивна школа „Олімп“» ЗОР	20 724
Покупки на тендерах	
Продавець	Сума
Концерн «Міські теплові мережі»	261 931 563
ТОВ «Е ІНЖИНІРИНГ»	40 260 036
Відкрите АТ «Запоріжжяобленерго»	14 940 655
ТОВ «АЛЬТЕРНАТИВЕНЕРГО»	13 214 501
КП ВОДОКАНАЛ	7 851 133
ДП зовнішньоекономічної діяльності «Укрінтеренерго»	3 000 685
ТОВ «ВЕЛЬТУМ-ЗАПОРІЖЖЯ»	2 838 275
ПАТ «Запоріжжяобленерго»	1 772 391
ПП «Вектор Безпеки»	1 602 400
ТОВ «СІПКОМ»	1 242 948

Розподіл найбільших закупівель (понад ₪1 млн) демонструє, що основні витрати Замовника спрямовані на забезпечення комунальних послуг та інфраструктурні потреби освітніх закладів. Домінування комунальних витрат, де значна частина коштів (понад ₪300 млн за агрегованою сумою топ-покупок) витрачена на забезпечення базових комунальних послуг (тепло, електроенергія, вода), що відповідає функціям ЦВО щодо матеріально-технічного забезпечення закладів освіти.

Наявність великих контрактів з будівельними/інженерними компаніями (наприклад, ТОВ «Е ІНЖИНІРИНГ») підтверджує функцію ЦВО щодо

організації та контролю капітальних і поточних ремонтів та реконструкції будівель.

Останні завершені тендери (станом на жовтень 2025 р) відображають поточну операційну діяльність, спрямовану на забезпечення життєдіяльності та безпеки освітніх установ:

- послуги з дезінсекції та дератизації;
- функціональне навчання у сфері цивільного захисту (відповідає функції ЦВО щодо забезпечення безпеки життєдіяльності);
- закупівля контейнерів;
- послуги з демонтажу обладнання (табл.2.4) [59].

Таблиця 2.4

Останні завершені тендери Центрального відділу освіти

Предмет закупівлі	Сума (з ПДВ), грн	Продавець (Переможець)	Дата завершення
Послуги з дезінсекції та дератизації	39 820	ТОВ «Запорізький лікувально-фармацевтичний альянс»	18.10.2025
Функціональне навчання у сфері цивільного захисту	83 095	Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Запорізької області	16.10.2025
Контейнер з кришкою сандвіч	17 400	ФОП Палько Наталія Іванівна	15.10.2025
Послуги з демонтажу обладнання	6 000	ТОВ «РМП АРТ-БУД»	14.10.2025

Діяльність, пов'язана безпосередньо з навчанням та навчальними проектами, підпорядкована відповідними нормативними положеннями.

Рішення Виконавчого комітету Запорізької міської ради від 02.03.2023 № 107, яке стосується схвалення та подання на розгляд сесії міської ради проекту рішення про внесення змін до Програми «Освіта на 2022-2024 роки». розроблене на виконання низки законів України та Указів Президента, зокрема в частині

правового режиму воєнного стану, слугує основою для планування та фінансування освітньої галузі міста Запоріжжя на відповідний період [61].

Основна мета Програми «Освіта на 2022-2024 роки» полягає у забезпеченні рівного доступу громадян міста до дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти. Досягнення цієї мети передбачає розвиток інфраструктури освіти, створення сучасного освітнього середовища, підвищення якості освіти, а також оновлення та утримання належної матеріально-технічної бази закладів.

Важдиві проблеми, зумовлені воєнним станом, включають необхідність підтримки внутрішньо переміщених (ВПО) та/або евакуйованих осіб. Програма охоплює завдання з облаштування місць тимчасового перебування та забезпечення харчування евакуйованих осіб, військовослужбовців та інших структур сектору безпеки і оборони, залучених до процесу евакуації та забезпечення життєдіяльності закладів.

Головною проблемою у сфері дошкільної освіти є забезпечення права наймолодших запоріжців на отримання дошкільної освіти.

Програма охоплює низку стратегічних та оперативних завдань:

- збільшення кількості місць у навчальних закладах, що планується шляхом проведення реконструкції будівель закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, а також будівництва закладів загальної середньої освіти;
- забезпечення утримання та ремонт будівель і приміщень відповідно до санітарно-гігієнічних вимог (капітальні ремонти), а також поточні ремонти для підготовки закладів до нового навчального року;
- оновлення матеріально-технічної бази закладів, зокрема придбання обладнання та предметів довгострокового користування; окремо виділено придбання засобів для корекції психофізичного розвитку для осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних групах і спеціальних класах;

- стимулювання професійної майстерності педагогічних працівників, що передбачає забезпечення виплат щомісячних премій (зокрема, з 3-х річним стажем роботи) та преміювання міського голови кращих працівників;
- організація харчування дітей у закладах дошкільної та загальної середньої освіти, включаючи харчування пільгових категорій учнів та вихованців санаторних груп;
- надання підтримки внутрішньо переміщеним особам та військовим формуванням; це включає облаштування місць тимчасового перебування та забезпечення харчування для потреб військових.

Обсяг фінансування Програми «Освіта на 2022-2024 роки» визначено в розмірі 573 048,076 тис. грн. Основні джерела фінансування - бюджет Запорізької міської територіальної громади, державний бюджет (субвенції) та інші джерела (наприклад, бюджет Маріупольської територіальної громади (дотація)).

Очікувані результати включають:

- забезпечення позитивних системних зрушень у реформуванні освітньої галузі та високого гатунку освітніх послуг;
- створення умов для впровадження Нової української школи (НУШ), зокрема створення комфортного та зручного освітнього середовища;
- приведення матеріально-технічної та навчальної бази закладів у відповідність до сучасних стандартів;
- підвищення соціального статусу педагогічних працівників та створення умов для їх безперервного професійного розвитку.

Кількісні показники виконання завдань Програми на 2022–2024 роки включають реконструкцію 6 закладів дошкільної освіти, 16 закладів загальної середньої освіти та 2 закладів позашкільної освіти. Орієнтовна кількість осіб (ВПО/евакуйованих), які отримали підтримку, становить 195140 осіб.

За результатами аналізу відкритих даних екосистеми DREAM та публікацій Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради у соціальних мережах,

встановлено, що загальна кількість освітніх проєктів, зареєстрованих у системі, перевищує 100 одиниць. У публікації департаменту зазначено орієнтовну цифру - приблизно 158 проєктів, що реалізуються в межах міста Запоріжжя. Цей показник підтверджується наявністю великої кількості індивідуальних сторінок у реєстрі DREAM, де ініціатором виступає Департамент освіти і науки Запорізької міської ради [60].

Типологічний аналіз вибірки проєктних сторінок засвідчує, що переважають такі напрями діяльності:

- проведення капітальних ремонтів у закладах освіти (харчоблоки, їдальні, підвальні приміщення, утеплення будівель тощо);
- будівництво та реконструкція укріплень у навчальних закладах (антирейдова інфраструктура);
- ремонт та реконструкція шкіл і ліцеїв (фасади, спортивні зали, внутрішні приміщення);
- енергоефективні та безпекові проєкти, спрямовані на модернізацію освітньої інфраструктури.

За територіальною належністю більшість ініціатив реалізуються в межах м. Запоріжжя, що підтверджується зазначенням конкретних адрес та назв закладів освіти (зокрема, ліцеї №31, №46, окремі гімназії та дошкільні установи). Це свідчить про комплексне охоплення різних частин міської території.

Щодо бюджетних параметрів, частина проєктів містить орієнтовні або затверджені обсяги фінансування. Зокрема, приклади свідчать про значні суми окремих інфраструктурних ініціатив: від 3,87 млн грн (ремонтні роботи) до 10,59 млн грн (капітальний ремонт підвальних приміщень).

Це підтверджує, що освітні інвестиційні проєкти характеризуються високою бюджетною вагою та реалізуються через проєктно-орієнтовані механізми фінансування.

2.2 Світові та національні тенденції розвитку освіти дорослих

Сучасні глобальні тенденції освіти визначаються зростанням впливу воєн і конфліктів, що спричиняють переміщення учнів та потребу в психологічній підтримці, а також зміною демографії, яка робить класи культурно різноманітними; ізоляція суспільств ускладнює міжнародну взаємодію, проте освіта має сприяти відкритості; молодь нового покоління не боїться змінювати професії, тому навчання повинно готувати до ще невідомих викликів, спираючись на міждисциплінарність і гнучкість; освіта вже не обмежується разовим дипломом, а отже, формується тенденція до мікросертифікації, де цінуються реальні навички та практичність; знання дедалі більше вибудовуються на основі співпраці та обміну, а цифрові технології та штучний інтелект радикально змінюють підходи до навчання, підкреслюючи значення людської емпатії, критичного мислення та соціальної взаємодії (табл. 2.5) [62].

Між країнами існують постійні відмінності в участі в навчанні дорослих. Незважаючи на зусилля щодо розширення доступу та досягнення спільних цілей, участь у навчанні дорослих залишається дуже нерівномірною. У середньому по країнах ОЕСР двоє з п'яти дорослих щороку беруть участь у навчанні дорослих [63; 64].

Найвищі показники були зафіксовані у Фінляндії та Норвегії (по 58%), за ними йдуть Сполучені Штати (55%), Данія (54%) та Нова Зеландія (53%). На іншому кінці спектра участь була порівняно низькою в Кореї (13%), Хорватії (20%) та Польщі (21%). Ці відмінності підкреслюють регіональні закономірності: скандинавські та англomовні країни, як правило, мають відносно високі показники участі, тоді як нижчі показники частіше зустрічаються в країнах Південної, Центральної та Східної Європи.

Глобальні тенденції освіти

Глобальна тенденція	Зміст / Вплив на освіту
Конфлікти і війни	Переміщення учнів, психологічна травма, зростання потреби в емоційній та соціальній підтримці.
Зміна демографії	Зростає культурне різноманіття в класах; необхідність формувати толерантність та навички взаємодії з різними поглядами й культурами.
Ізоляція суспільств	Торговельні бар'єри та політичні поділи обмежують міжнародну співпрацю, хоча освіта потребує відкритості й глобальних контактів.
Нове «безстрашне» покоління	Молодь не боїться змінювати професії; освіта має готувати до ще невідомих професій та проблем; потрібні міждисциплінарні навички.
Гнучкість замість фіксації	Навчання стає безперервним процесом; важливі метакогнітивні навички та самостійність у навчанні.
Мікросертифікація	Освітні траєкторії стають модульними, короткими, практичними; головне – реальні навички, а не дипломи.
Спільнознання	Успіх залежить від уміння ділитися знаннями, співпрацювати й комунікувати.
Цифрові технології та штучний інтелект	Технології змінюють доступ до знань і методи навчання; цінуються людська емпатія, критичне мислення, креативність і здатність будувати соціальні зв'язки.

Це може відображати відмінності в доступності, актуальності та гнучкості систем навчання дорослих, культури навчання дорослих та структури ринку праці (рис. 2.1) [65].

Дорослі частіше беруть участь у неформальному навчанні, ніж у формальному. В середньому по ОЕСР 8% дорослих беруть участь у формальному навчанні, тоді як 37% дорослих беруть участь у неформальному навчанні. Існує певний збіг між цими двома типами навчання, причому певна частка дорослих бере участь в обох. В середньому 4% дорослих беруть участь як у формальному, так і в неформальному навчанні, 32% - лише у неформальному навчанні та 4% - лише у формальному навчанні. Найбільший збіг спостерігається в країнах з

найвищими рівнями участі, таких як Фінляндія та Сполучені Штати, де понад 8% дорослих беруть участь в обох типах навчання.

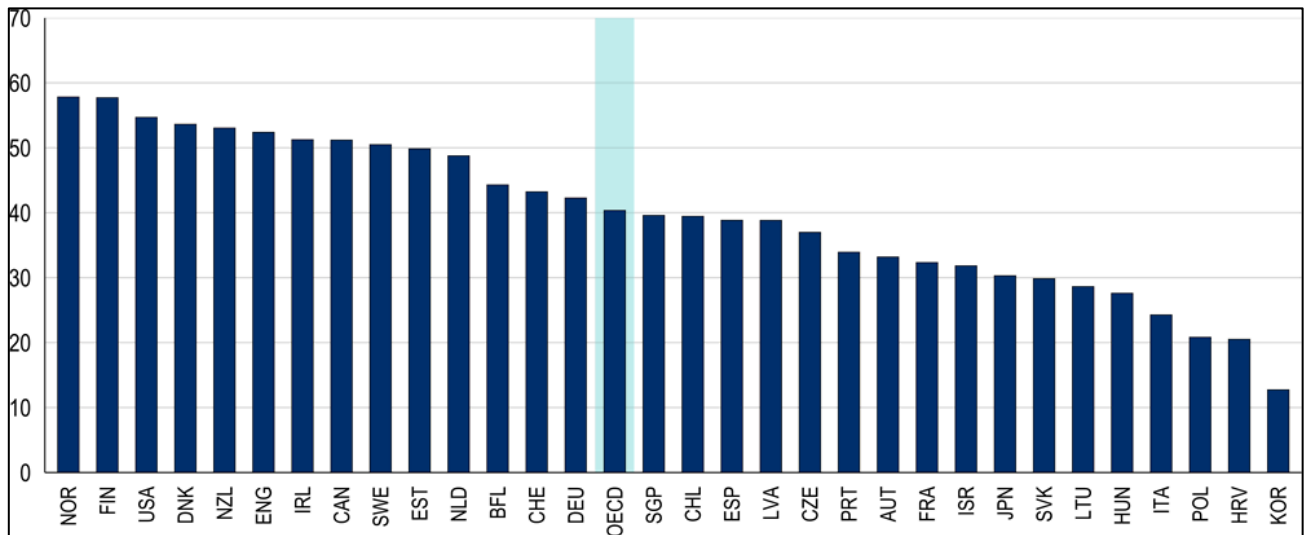

Рис. 2.1 Частка дорослих, які брали участь у формальному або неформальному навчанні дорослих за країнами ОЕСР, %

Участь у формальному навчанні дорослих, як правило, найвища в країнах із найвищими загальними показниками участі, таких як Фінляндія, Швеція та Сполучені Штати (усі 12% або вище), а найнижча в Японії (1%) та Польщі (2%). Подібна тенденція спостерігається для неформального навчання, пов'язаного з роботою, де Фінляндія, Норвегія та Сполучені Штати демонструють участь 50% або вище. Найнижчі показники спостерігаються в Кореї (9%), Хорватії (17%) та Польщі (19%).

Деякі країни, такі як Естонія, Японія та Норвегія, мають значно вищий рівень неформального навчання, ніж можна було б очікувати, враховуючи рівень їхньої формальної участі. Це свідчить про те, що ці країни роблять сильний акцент на безперервному розвитку навичок через коротші, гнучкіші можливості навчання поза традиційними освітніми закладами. Це також може свідчити про існування політики сприяння навчанню під керівництвом роботодавців, стимулів

для безперервного професійного розвитку або сильного середовища постачальників послуг, які сприяють участі в неформальному навчанні. І навпаки, такі країни, як Чилі, Ізраїль та Корея, демонструють сильніший акцент на формальному навчанні з порівняно нижчим рівнем участі в неформальному навчанні. Це може відображати системи, де формальна кваліфікація важлива для визнання навичок та кар'єрного зростання, що потенційно робить неформальне навчання менш привабливим або необхідним. Це також може відображати структурну перевагу шляхів навчання на основі кваліфікації, де навчання, пов'язане з роботою, частіше відбувається в традиційних навчальних закладах, ніж на робочому місці.

Відмінності між країнами, ймовірно, відображають відмінності в професійних структурах, культурі робочого місця, практиці найму та загальних економічних умовах. У країнах з високою часткою дорослих, які ніколи не беруть участі в неформальному навчанні, – таких як Литва, Корея та Італія – посадові ролі можуть бути вужчими та передбачати нижчий рівень автономії, що обмежує можливості для навчання на робочому місці. І навпаки, високий рівень неформального навчання в таких країнах, як Швейцарія та Португалія, може відображати робоче середовище, де безперервний розвиток навичок є більш вбудованим, чи то через структуру роботи, ініціативу працівників, чи культуру робочого місця. Ці відмінності також можуть формуватися ступенем, до якого навчання протягом життя цінується в культурі, та тим, наскільки працівники усвідомлюють власний розвиток навичок.

Формальне навчання включає структуровані програми, що ведуть до визнаних кваліфікацій, таких як дипломи про повну середню освіту, професійно-технічні сертифікати або дипломи про вищу освіту. Деякі дорослі здобувають формальну освіту, щоб надолужити пропущене раніше навчання, наприклад, отримати дипломи про повну середню освіту пізніше в житті («освіта другого

шансу»). Інші беруть участь у формальній освіті, щоб отримати нові кваліфікації, такі як ступінь магістра, для кар'єрного зростання або перекваліфікації.

Моделі кваліфікацій, отриманих через формальне навчання дорослих, значно різняться між країнами, що відображає відмінності в системах початкової та безперервної освіти та навчання, структурі учнів та політичних пріоритетах (рис 2.2) [65].

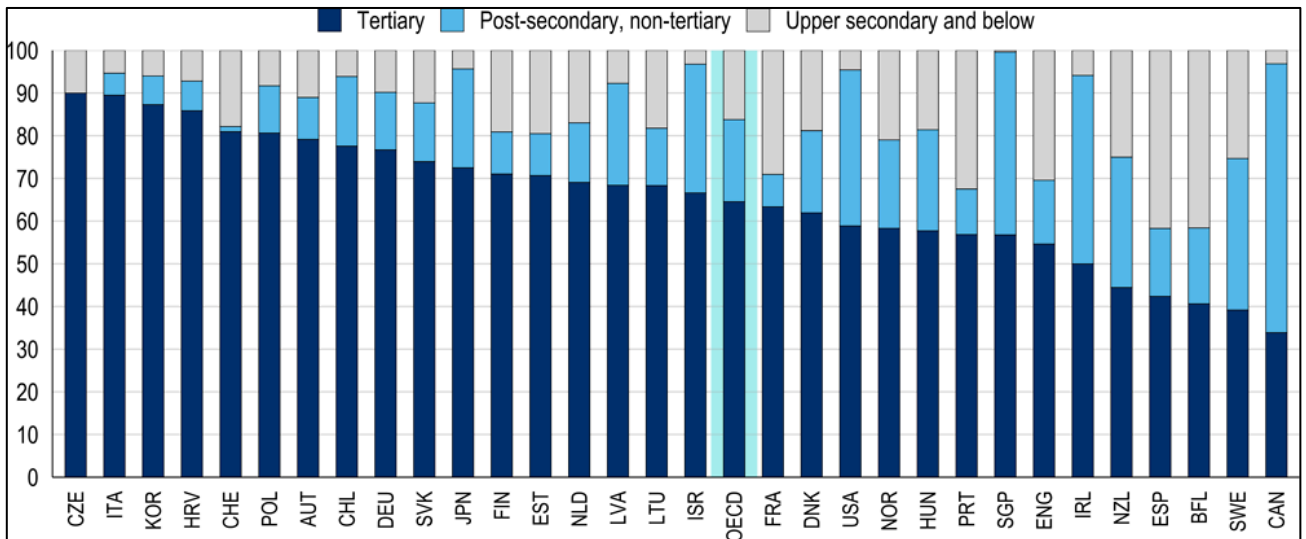

Рис. 2.2 Частка дорослих, які навчаються у формальній освіті, за рівнем освіти, до якого вони прагнуть дістатися, %

У середньому по країнах більшість формального навчання дорослих відбувається на вищому рівні (65%), починаючи від 90% у Чехії та Італії до менше ніж 40% у Канаді. У деяких країнах післясередня невища освіта становить значну частку формального навчання дорослих. Це включає Канаду, Ірландію, Сінгапур та Сполучені Штати. Канада та Сполучені Штати, наприклад, мають розгалужену систему коледжів, в якій дорослі можуть отримати дипломи про післясередню освіту, що забезпечують доступ до низки професій. Остання група країн має відносно високу частку освіти другого шансу (30% формального

навчання дорослих або більше). Це включає Англію (Велика Британія), Фламандський регіон (Бельгія), Португалію та Іспанію.

Вивчення змісту неформального навчання дає уявлення про типи навичок, які розвивають дорослі, та про те, як вони пов'язані з потребами ринку праці. Дані показують, що неформальне навчання, пов'язане з роботою, охоплює широкий спектр тем. Найпоширенішим предметом навчання в різних країнах є охорона здоров'я та безпека праці та перша допомога (18%). Ця тенденція відповідає нормативним вимогам у багатьох секторах, де навчання на основі відповідності часто є обов'язковим [66]. Ступінь домінування навчання з охорони здоров'я та безпеки праці різниться: у Фінляндії, Ірландії, Італії, Норвегії, Словацькій Республіці воно становить 25% або більше неформального навчання, пов'язаного з роботою, але лише 9-10% в Австрії, Ізраїлі та Швейцарії (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Частка неформальної навчальної діяльності, пов'язаної з роботою, середній показник по ОЕСР, %

Навички / Спрямованість	% відповідей
Інший фокус	22
Безпека праці або перша допомога	19
Комп'ютерні або програмні навички	14
Обслуговування клієнтів	11
Навички роботи в команді / лідерства	9
Експлуатація машин/обладнання	8
Управління проєктами	7
Навички комунікації / презентації	5
Іноземна мова	4
Творчі / музичні навички	2
Навички з математики	2
Спорт	1
Навички читання та письма	1

Крім того, навчання комп'ютерним та програмним навичкам широко поширене в усіх країнах (14%), що відображає необхідність адаптації до дедалі більш цифрових робочих місць. Частка навчання, пов'язаного з ІТ, найбільша в

Ізраїлі, Іспанії та Сінгапурі (по 19%) і найнижча в Італії, Японії та Польщі (10% або менше). У різних країнах також поширене навчання з питань обслуговування клієнтів (11%), командної роботи та лідерських навичок (9%), що підкреслює важливість наскрізних навичок. Хоча лише 14% навчальних заходів були зосереджені переважно на комп'ютерних або програмних навичках, більша частина навчальних сесій, тим не менш, включала навчання учасників користуватися комп'ютеризованим обладнанням або ефективніше орієнтуватися в цифрових процесах.

Сильні навички обробки інформації, такі як грамотність та математика, є основою для дорослих, щоб адаптуватися до змінних вимог роботи та брати участь у подальшому навчанні [67], проте відносно мало дорослих беруть участь у навчальних заходах, пов'язаних з роботою, зосереджених на цих навичках у різних країнах (близько 1%).

Неформальне навчання, яке призводить до отримання сертифіката, може зробити навчання більш впізнаваним для роботодавців, тим самим підвищуючи його цінність на ринку праці. У середньому по країнах ОЕСР 62% заходів неформального навчання призводять до отримання сертифіката (рис. 2.3).

Більшість заходів неформального навчання, пов'язаного з роботою, є відносно короткими: 42% тривають один день (8 годин) або менше, а ще 40% – від одного дня до тижня (40 годин) у середньому по країнах ОЕСР (рис. 2.4). Довші курси зустрічаються набагато рідше: 15% заходів тривають від тижня до місяця, і лише 4% – довше місяця. Існують помітні відмінності між країнами. В Англії (Велика Британія) переважають короткі курси, понад половина з яких (56%) тривають один день або менше. Натомість тижневі навчальні заходи найпоширеніші в Кореї та Сінгапурі (по 52%), а також у Франції та Італії (по 49%). Тривале неформальне навчання тривалістю понад один місяць найпоширеніше в Австрії та Іспанії (по 8%) та Ізраїлі (7%).

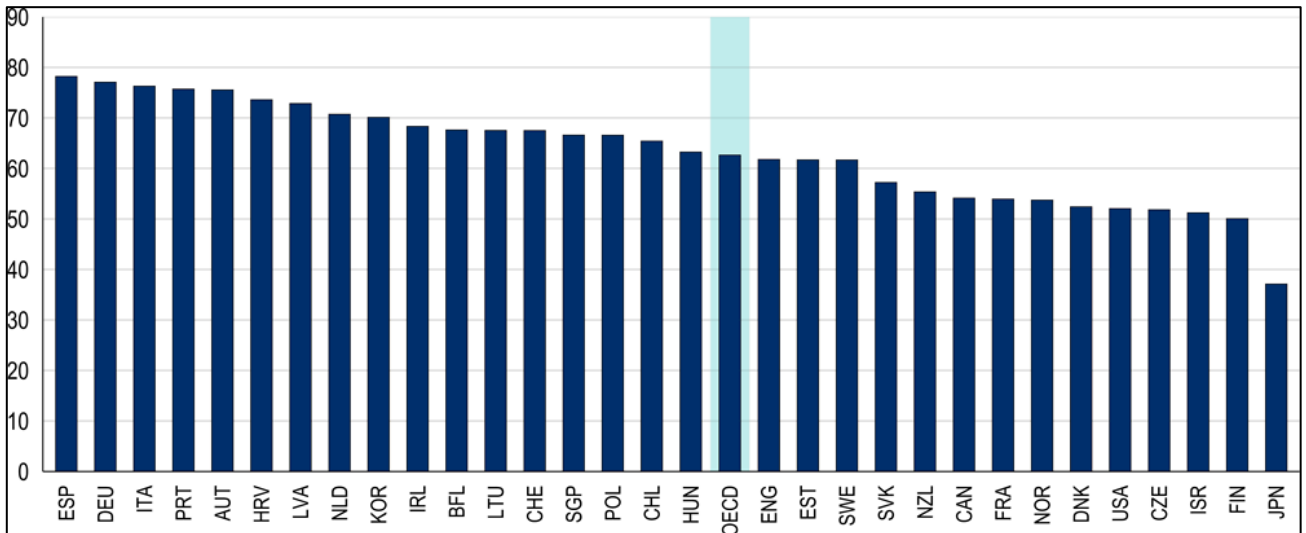

Рис. 2.3 Частка неформального навчання, що призводить до отримання сертифіката, %

Гнучкість у навчанні дорослих є важливою для того, щоб люди могли поєднувати роботу, сім'ю та інші зобов'язання.

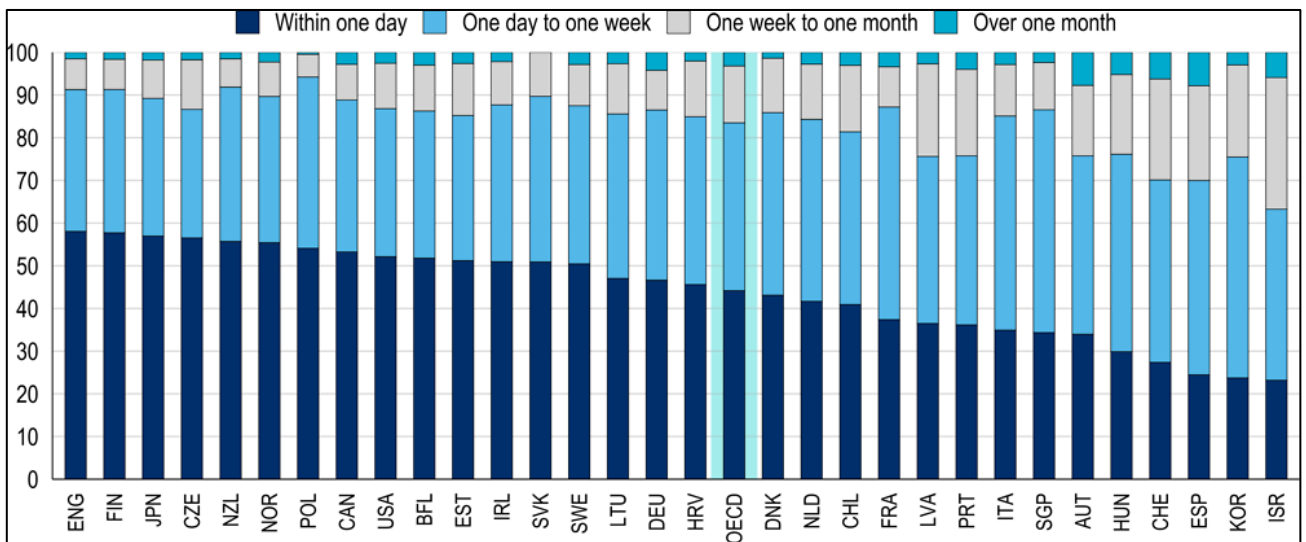

Рис. 2.4 - Частка неформального навчання, за тривалістю, %

Спосіб проведення – очне, онлайн чи змішане – а також структура та час проведення навчальних заходів суттєво впливають на доступність, залученість та ефективність [68]. Навчання, що проводиться в одному блоці, через регулярні

проміжки часу або асинхронно, може формувати сталі моделі участі, особливо для тих, хто має обмежений час. Розуміння цих режимів та форматів дає уявлення про те, як структуровані можливості навчання в різних країнах, та висвітлює ключові міркування щодо розробки політики для покращення доступу та реагування.

Пандемія COVID-19 прискорила впровадження нових методів навчання, використовуючи технологічні досягнення [69]. Проте, в середньому по країнах ОЕСР очне навчання залишається домінуючим методом, причому 53% неформального навчання відбувається віч-на-віч з інструктором. Онлайн-навчання становить 34% навчання, тоді як змішане навчання – що поєднує елементи очного навчання та онлайн – становить решту 14% (рис. 2.5).

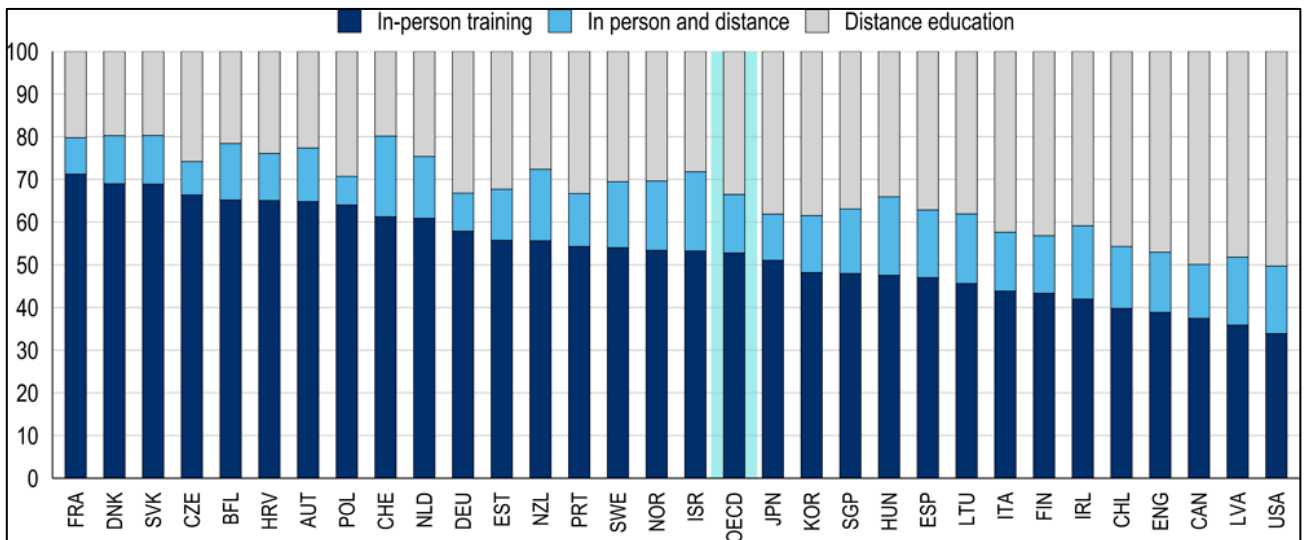

Рис. 2.5 Частка неформального навчання за формою його проведення, %

Однак ці середні показники приховують суттєві відмінності між країнами. Деякі країни мають набагато вищі показники онлайн-навчання та змішаного навчання. У Канаді, Чилі, Англії (Велика Британія), Латвії та Сполучених Штатах понад 60% неформального навчання відбувається дистанційно, або повністю онлайн, або через поєднання онлайн- та очних занять. Натомість у таких країнах, як Чехія, Данія, Франція та Словацька Республіка, очне навчання залишається

домінуючим видом навчання, де понад дві третини неформального навчання відбувається в цьому середовищі.

У всіх країнах ОЕСР більшість неформального навчання – три з п'яти – відбувається у вигляді блокованих сесій. Ще 35% навчальних заходів дотримуються повторюваного графіка протягом кількох тижнів або місяців, що потенційно дозволяє глибше набуття навичок та краще їх запам'ятовування. Тим часом асинхронне навчання – де немає фіксованого часу для участі – є найменш поширеним, складаючи в середньому менше 5% навчальних заходів.

З огляду на зниження рівня як формального, так і неформального навчання, що спостерігається в багатьох країнах, тенденції в неформальному навчанні можуть дати глибше розуміння змін у моделях навчання дорослих. Якщо неформальне навчання залишалось стабільним або зросло протягом останнього десятиліття, це може свідчити про те, що дорослі компенсують зниження участі у формальному та неформальному навчанні, більше покладаючись на навчання через практику, навчання у колег або самостійний розвиток навичок. Навпаки, зниження рівня неформального навчання може сигналізувати про ширше зниження можливостей для розвитку навичок – чи то через зміну динаміки робочого місця, зменшення кількості навчання, що спонсорується роботодавцями, чи меншу кількість можливостей для практичного навчання.

В Стратегічному плані діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року «Освіта переможців» [70] сказано, що уряд прагне для дорослих «освіти, яка гарантуватиме безперервність навчання впродовж життя, даватиме впевненість і стійкість у часи змін, можливість здобути нові кваліфікації та змінити професійний шлях, підвищити рівень якості життя».

Стан освітньої сфери в Україні у 2023–2024/2024-2025 рр демонструє глибоку диференціацію між рівнями освіти та суттєвий вплив воєнних факторів на інфраструктуру, доступність і форми навчання [71-74]. Загалом простежується

поєднання тенденцій відновлення, адаптації та цифровізації при одночасних втратах матеріальної бази та кадрів.

Аналіз статистичних показників функціонування освітньої системи України у 2023/2024 та 2024/2025 навчальних роках дозволяє окреслити ключові тенденції її розвитку в умовах воєнного стану, демографічних змін та структурної трансформації (Додаток В, табл. В.1-В.8).

Незважаючи на значні інфраструктурні втрати, освітня система демонструє високий рівень адаптивності, збереження кадрового потенціалу та поступове відновлення форм очного навчання.

Упродовж аналізованого періоду спостерігається загальна стабілізація мережі закладів освіти із незначними коливаннями залежно від рівня освіти. Зокрема, кількість закладів дошкільної освіти зросла з 10302 до 11797, що свідчить про активне відновлення та відкриття закладів у безпечніших регіонах. Мережа загальної середньої освіти зазнала незначного скорочення (з 12596 до 12250 закладів), водночас збільшилася кількість опорних шкіл та розширилася мережа підвезення учнів, що відображає процес оптимізації освітньої інфраструктури.

У професійній освіті кількість закладів дещо зменшилася (з 664 до 653), що пов'язано з реорганізацією та укрупненням мережі. Мережа фахової передвищої та вищої освіти залишилася стабільною, а кількість зруйнованих закладів цих рівнів є мінімальною, що свідчить про відносну стійкість даного сегмента.

Однією з найпомітніших тенденцій є поступове відновлення очного навчання на всіх рівнях освіти. У дошкільній освіті частка закладів, що працюють очно, зросла з 72,7% до 77,5%, у загальній середній освіті – з 58,5% до 65,6%, у позашкільній – з 55,8% до 63,6%. Водночас частка змішаного навчання зменшилася, що свідчить про нормалізацію безпекових умов у частині територій. Дистанційна форма зберігає свою присутність, однак має тенденцію до поступового скорочення.

На всіх рівнях освіти (крім вищої та фахової передвищої) зафіксовано зменшення чисельності здобувачів. Кількість вихованців у ЗДО зменшилася на 11,5 тис. осіб, у загальній середній освіті – на понад 71 тис. осіб, у професійній – на 10,8 тис., у позашкільній – на понад 60 тис. Ці зміни пов’язані насамперед із воєнною міграцією, структурними демографічними зрушеннями та зниженням народжуваності. Водночас у сегменті вищої освіти чисельність здобувачів залишається стабільною, що підтверджує стійкий попит на здобуття вищого ступеня освіти у довгостроковій перспективі.

Інклюзивна освіта демонструє стабільний позитивний приріст. Кількість ЗЗСО, у яких організовано інклюзивне навчання, збільшилася з 7342 до 7624, а кількість інклюзивних класів – з 29680 до 33927. Також зросла чисельність учнів в інклюзивних класах (+7200 осіб) та асистентів вчителя (+4172). Кількість інклюзивно-ресурсних центрів також збільшується, що свідчить про високу увагу держави до забезпечення доступності освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами.

Цифрова трансформація залишається ключовим інструментом підвищення стійкості освітньої системи. Для закладів загальної середньої освіти характерний високий рівень цифрової оснащеності: понад 10400 закладів мають швидкісне інтернет-підключення, 77,82% – інтегровані до електронного журналу, а 100% органів управління освітою – до електронної звітності. Ці показники свідчать про формування цифрової інфраструктури, здатної забезпечувати безперервність навчального процесу незалежно від зовнішніх ризиків.

Кадровий потенціал більшості рівнів освіти залишається відносно стабільним, хоча в загальній середній освіті зафіксовано скорочення чисельності педагогічних працівників (з 383032 до 372543). Це може бути наслідком зменшення кількості учнів, трудової міграції педагогів та регіональних диспропорцій. У дошкільній, професійній та позашкільній освіті кадровий склад зберігає сталість з незначними коливаннями.

Узагальнена динаміка розвитку української освіти у 2023/2024–2024/2025 навчальних роках свідчить про високий рівень стійкості освітньої системи, її здатність адаптуватися до надзвичайних умов, зберігати ключові функції та одночасно впроваджувати структурні зміни. До визначальних тенденцій належать:

- збільшення частки очного навчання;
- модернізація та оптимізація освітньої мережі;
- зростання інклюзивності та цифровізації;
- поступове скорочення контингентів здобувачів унаслідок демографічних та міграційних процесів;
- відносна стабільність кадрового забезпечення.

У сукупності ці тенденції формують підґрунтя для подальшого відновлення та модернізації системи освіти в умовах воєнних та післявоєнних викликів.

2.3 Стан розвитку освіти для дорослих у територіальних громадах в умовах війни

Освіта дорослих – це цілеспрямований процес набуття знань, умінь і навичок особами після завершення формальної освіти, що сприяє їхньому професійному та особистісному розвитку. Цей процес базується на відповідних принципах, які враховують специфіку навчання дорослих (табл. 2.7) [75-77].

В Матриці змін [70] основні заплановані зміни, що стосуються позашкілля (у тому числі освіти дорослих), це:

- мережа освітніх центрів у громадах;
- система надолуження освітніх втрат;
- центри науки як інструмент розвитку громад та вчителів;
- система розвитку підприємницької освіти.

У сучасному світі, що стрімко змінюється під впливом цифровізації, глобальних криз та трансформацій ринку праці, освіта дорослих набуває стратегічного значення як інструмент забезпечення професійної мобільності, соціальної інтеграції та особистісного розвитку.

Таблиця 2.7

Основні принципи освіти дорослих

Принцип	Опис
Самоусвідомленість і мотивація до навчання	Дорослі навчаються ефективніше, коли усвідомлюють потребу в нових знаннях і мають внутрішню мотивацію до навчання
Практична спрямованість	Навчальний процес орієнтований на вирішення реальних життєвих і професійних завдань, що забезпечує безпосередню застосовність знань
Врахування життєвого досвіду	Освіта дорослих враховує попередній досвід учасників, що дозволяє інтегрувати нові знання з уже наявними
Гнучкість і адаптивність	Програми навчання повинні бути адаптовані до індивідуальних потреб, можливостей і обмежень дорослих слухачів
Співпраця і взаємодія	Навчання дорослих ефективніше в умовах партнерської взаємодії між викладачем і слухачем, що сприяє обміну досвідом і знаннями

Джерело: розробка авторів

Вона має орієнтуватися на розвиток не лише знань, а й ключових компетентностей і м'яких навичок. Усе більшої актуальності набуває цифрова складова освіти, що забезпечує доступність навчання незалежно від місця проживання чи графіка роботи. У цих умовах навчання впродовж життя перетворюється з опції на необхідність, а здатність до самонавчання та перенавчання – на ключову умову стійкості дорослої людини.

Цифровізація освіти дорослих в Україні та світі зазнала суттєвих трансформацій під впливом глобальних та національних чинників.

а) Пандемія COVID-19 стала каталізатор цифрової трансформації та потужним стимулом для впровадження цифрових технологій в освіті дорослих.

Під час локдаунів користувачі Інтернету покращили свої цифрові навички, було впроваджено хмарні платформи для дистанційного навчання, що забезпечило безперервність освітнього процесу під час карантинних обмежень [78].

б) Повномасштабна війна спричинила системну кризу в освітній сфері, зокрема, масові руйнування інфраструктури закладів освіти. За даними Міністерства освіти і науки України, станом на липень 2024 р зафіксовано 4063 пошкоджених заклади освіти, з яких 3676 частково зруйновані, а ще 387 повністю знищені внаслідок обстрілів і бойових дій [79].

Найбільших втрат зазнали східні та південні області, зокрема:

- Харківська область - 835 пошкоджених закладів;
- Донецька область - 503;
- Миколаївська область - 297;
- Київська область - 248;
- Херсонська область - 370;
- Дніпропетровська область - 205.

Інші регіони зазнали меншого, проте також суттєвого ураження, включаючи Черкаську (248), Житомирську (172), Запорізьку (138), Одеську (113) області.

Значних втрат зазнали інституції, які обслуговують сферу освіти для дорослих, зокрема:

- 204 заклади позашкільної освіти;
- 196 закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- 174 фахових передвищих навчальних закладів;
- 126 закладів вищої освіти;
- 36 спеціалізованих закладів освіти.

Ці дані не лише засвідчують фізичне руйнування освітньої мережі, а й окреслюють глибоку структурну деформацію системи освіти в Україні, яка суттєво впливає на доступ до якісної освіти. Особливо критичною є ситуація в

контексті освіти дорослих, оскільки руйнування інфраструктури коледжів, центрів профосвіти та установ неформального навчання значно обмежує можливості перекваліфікації, ресоціалізації та адаптації громадян до нових умов життя в умовах війни та повоєнного відновлення.

Незважаючи на руйнування, освіта змогла адаптуватися, впровадивши інноваційні підходи до навчання [80]. Багато освітніх закладів були змушені переміститися або перейти на дистанційне навчання, більшість успішно впровадили онлайн-навчання [81].

в) Внаслідок війни близько 14 мільйонів українців були змушені залишити свої домівки. Уряд України активно впроваджує цифрові рішення, зокрема, платформа Diia дозволяє громадянам отримувати доступ до важливих документів та послуг онлайн, що є критично важливим для внутрішньо переміщених осіб та біженців [82]. Уряд також співпрацює з міжнародними партнерами для забезпечення безперервності освіти для українських біженців, наприклад, через програми Erasmus+ та Horizon Europe.

г) Цифрова трансформація є стратегічним пріоритетом, у т.ч. розвитку цифрової інфраструктури в освіті. З 2022 р було розподілено понад 260000 цифрових пристроїв для учнів та вчителів (рис. 2.6) [83], створено понад 300 цифрових навчальних центрів, а також проведено навчання з цифрової грамотності для понад 300000 педагогів [84].

Платформа Diia.Education була оновлена для надання безкоштовного доступу до курсів з цифрових навичок, підприємництва та інших сфер, що сприяє підвищенню кваліфікації дорослого населення [84]. Результати реалізації програм цифрової освіти в Україні є вражаючими. На платформах, зокрема в межах ініціативи «Дія.Цифрова освіта», зареєстровано понад 2,1 млн користувачів, видано понад 3,1 млн сертифікатів, доступно понад 250 освітніх продуктів. Загалом до програм з підвищення цифрової грамотності залучено понад 6 млн українців, включаючи дорослих, людей старшого віку,

військовослужбовців та внутрішньо переміщених осіб. Для забезпечення доступу до навчання в громадах створено понад 5000 офлайн-центрів цифрової освіти, які функціонують на базі бібліотек, шкіл, ЦНАПів, центрів зайнятості та громадських просторів [85].

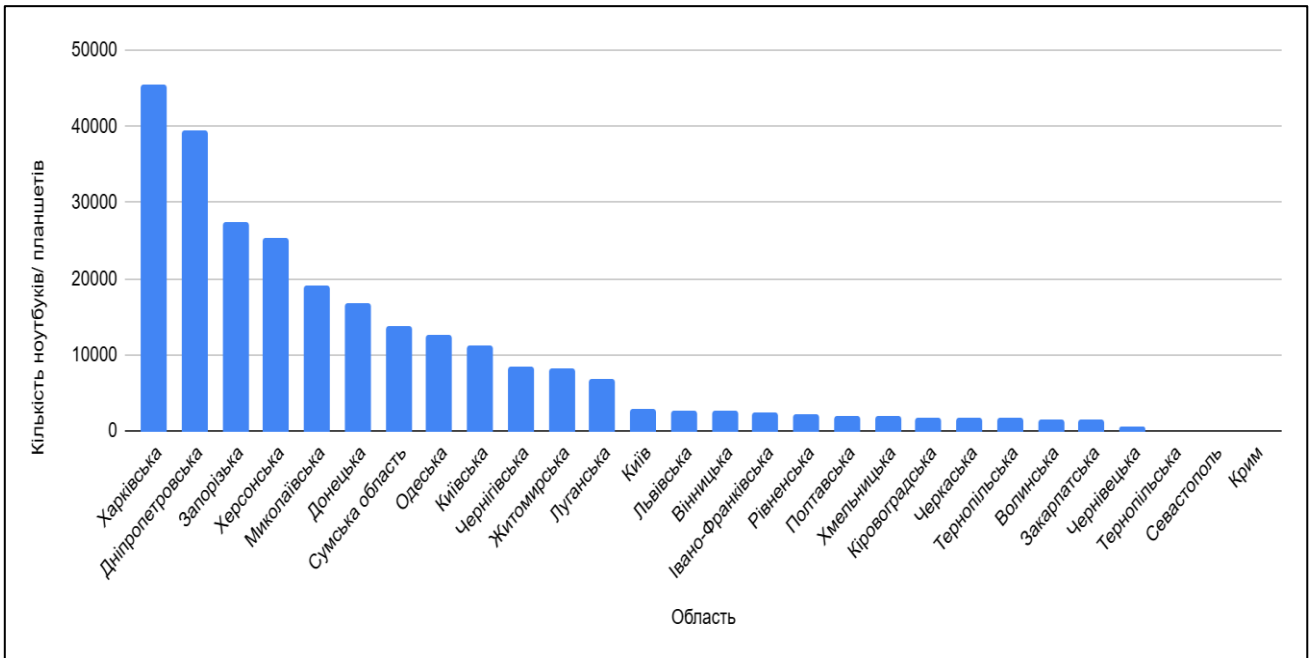

Рис. 2.6. Кількість цифрових пристроїв, переданих закладам освіти в межах співпраці з партнерами з розвитку

д) Україна отримує значну підтримку від міжнародних партнерів у сфері освіти, що надають фінансову та технічну допомогу для розвитку цифрової освіти, підтримки працівників та бізнесу, а також для підготовки до «зеленого» та цифрового відновлення країни [80].

У відповідь на виклики, спричинені війною та пандемією, міжнародні організації та донори активно підтримують цифрову освіту дорослих в Україні. Ця підтримка охоплює фінансування, технічну допомогу, розвиток цифрових платформ та підвищення кваліфікації педагогів.

а) Програма Erasmus+ сприяє розвитку цифрових навичок та інклюзії в Україні. Зокрема, проєкт "Цифровий університет" (DigiUni) створює єдину цифрову освітню екосистему, забезпечуючи доступ до якісної освіти для дорослих, включаючи внутрішньо переміщених осіб та ветеранів війни [86].

б) UNESCO реалізує програми з підвищення цифрової грамотності в Україні. Понад 50000 українських вчителів пройшли онлайн-курси з цифрової педагогіки, що сприяє покращенню якості дистанційного навчання [87].

в) Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) впроваджувало проєкти з розвитку професійних навичок для дорослих українців. Проєкт «Розвиток робочої сили для України» був спрямований на зміцнення інституцій вищої та професійної освіти, а також на підвищення кваліфікації дорослого населення, особливо внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп [88].

г) Глобальне партнерство в освіті (GPE), разом з Google, Microsoft та UNESCO, надали понад \$51 млн для підтримки дистанційного навчання та психосоціальної допомоги в Україні. Ці кошти спрямовані на забезпечення безперервності освіти в умовах конфлікту [89].

Аналіз відкритих даних та офіційних комунікацій Запорізької міської ради свідчить, що діяльність у сфері освіти дорослих у громаді має переважно практично-орієнтований та подієвий характер, тоді як цілісна програмна рамка, закріплена у формі окремої муніципальної програми з чітко визначеними бюджетними параметрами відсутня.

На інформаційних ресурсах міської ради систематично фіксуються публічні заходи, спрямовані на підтримку та розвиток навчання дорослого населення. Зокрема, висвітлено проведення Тижня освіти дорослих у м. Запоріжжі, а також ініціативи в межах програми «Старше покоління запоріжців», що орієнтовані на підвищення соціальної активності та цифрових компетентностей громадян старшого віку [90]. Однак ці повідомлення мають насамперед репортажно-інформаційний характер і не містять посилань на окрему

комплексну програму з назвою «Освіта для дорослих», у якій би структурувалися завдання, заходи та відповідні бюджетні статті [91].

Аналіз офіційної Програми «Освіта на 2022–2024 роки» показує, що документ охоплює широкий спектр напрямів розвитку освіти громади (дошкільна, загальна середня, позашкільна освіта, інфраструктура, інклюзія тощо). Водночас у програмі не виокремлено окремого розділу або фінансової статті, що стосується виключно освіти дорослих. Такий стан речей дає підстави припускати, що ініціативи для дорослого населення інтегруються в загальні заходи системи освіти або реалізуються у форматі окремих проєктів, які не оформлено як окрему муніципальну програму.

У регіоні, зокрема в м.Запоріжжі, регулярно проводяться тематичні заходи, пов'язані з розвитком освіти дорослих, це Міжнародні дні освіти дорослих, освітні форуми, тренінги, семінари, які реалізуються у партнерстві між міськими структурами, закладами вищої освіти, громадськими організаціями та міжнародними партнерами - насамперед DVV International [92]. Такий формат свідчить про мережеву модель організації освіти дорослих, у якій міська влада не є єдиним оператором програм, а співпрацює з різними стейкхолдерами.

Методичне та аналітичне забезпечення практик навчання дорослих значною мірою формують спеціалізовані організації (зокрема, CEDOS, DVV International, центри освіти впродовж життя), які розробляють рекомендації щодо потреб-орієнтованого планування, вибору моделей фінансування та визначення ролі місцевої влади в управлінні програмами [93]. Ці матеріали є важливими для розробки потенційних міських програм, хоча поки що не трансформовані у відповідний комплексний документ на рівні громади.

Окремим пластом є інструменти прозорого фінансування, насамперед дані системи Prozorro, де зафіксовано закупівлі освітніх послуг і тренінгів Департаментом освіти і науки [94]. Хоча окремі закупівлі можуть стосуватися навчання дорослого населення, класифікація предмета договору не завжди

дозволяє однозначно віднести їх до категорії освіта для дорослих, що потребує додаткового контент-аналізу закупівельної документації.

Узагальнення отриманих даних дозволяє зробити висновок, що механізми розвитку освіти дорослих у Запорізькій ТГ реалізуються фрагментарно, без наявності «парасолькового» стратегічного документа на рівні громади. Практична діяльність здійснюється переважно через:

- окремі міські ініціативи та подієві формати;
- партнерські проекти за участю університетів і громадських організацій;
- закупівлі освітніх послуг за кошти місцевого бюджету;
- використання рекомендацій і методик національних та міжнародних експертних інституцій.

Такий стан відповідає загальноукраїнській тенденції, коли освіта дорослих розвивається не як окрема муніципальна політика, а як комплекс ініціатив, інтегрованих у суміжні галузі, або як результат міжсекторальної співпраці.

На відміну від цього, деякі громади обрали інший підхід - розробку і ухвалення спеціалізованих комплексних програм саме для освіти дорослих або цілеспрямованих міських ініціатив з формалізованим планом і бюджетом. Репрезентативний приклад (незважаючи на тимчасове знаходження громади на окупованій території) - Мелітополь, де прийнято «Комплексну міську програму розвитку освіти дорослих» (конкретна програма 2021–2025 рр.), що забезпечує цілісну рамку заходів, механізми організації та популяризації навчання дорослих [95].

Ще один приклад - регіональний підхід у Львівській області, де у програмних документах розвитку освіти освітній напрям «освіта дорослих» фігурує як окремий тематичний блок у програмі розвитку освіти (тобто на рівні області є формалізований інструмент, хоч і інтегрований у ширшу програму). Це дозволяє поєднувати регіональну стратегію з місцевими ініціативами [96].

Усі розглянуті практики демонструють загальну для України тенденцію: освіта дорослих реалізується у змішаних формах - через муніципальні ініціативи, міжсекторні партнерства (університети, НГО, міжнародні організації, зокрема DVV International) та проєктні механізми. DVV і профільні аналітичні центри (CEDOS) часто виступають каталізаторами та постачальниками методичних інструментів для місцевої влади (Додаток В, табл. В.9).

Проведений в роботі аналіз дозволив зробити висновки, що в умовах війни громади здатні адаптувати освітні послуги до потреб дорослого населення, використовувати партнерські (донорські) ресурси, впроваджувати інноваційні підходи у змісті, формах і форматах навчання. Приклади впровадження освіти для дорослих у громадах України наведено в табл. 2.8.

На прикладі територіальних громад України можна виокремити успішні моделі локального управління освітою дорослих, які охоплюють інституційну сталість, соціальну орієнтованість, реакцію на кризові обставини та активну міжнародну взаємодію; та, на основі проведеного аналізу, здійснити типологізацію громад:

- інституційно активні громади;
- партнерсько-орієнтовані громади;
- адаптивно-реагуючі громади;
- тематично-спеціалізовані громади (табл. 2.9).

Отже, аналіз Програми «Освіта на 2022–2024 роки» та відкритих даних Запорізької міської територіальної громади показує, що саме бюджет громади є ключовим та системним джерелом фінансування освітньої сфери, включно з інфраструктурними, соціальними та організаційними заходами. Запорізька ТГ виступає основним виконавцем і фінансовим носієм освітньої політики, бере на себе значні зобов'язання у воєнний час, забезпечує підтримку ВПО та реалізує громадські освітні ініціативи.

Таблиця 2.8

Приклади впровадження освіти для дорослих у громадах України

Назва громади (офіційний сайт)	Ключові ініціативи та практики	Область	Особливості
Славутська МТГ (Офіційний сайт міста Славута. https://slavuta-mvk.gov.ua/archives/category/%d0%b3%d1%80%d0%b0%d0%bd%d1%82%d0%b8)	Програми неформальної освіти, співпраця з ГО, підвищення кваліфікації дорослих	Хмельницька	Активна взаємодія з громадянським суспільством
Чугуївська МТГ (Офіційний сайт Чугуївської міської ради. https://chuguiv-gromada.gov.ua/category/novini/)	Локальні освітні програми для ВПО, адаптація під час війни	Харківська	Гнучкість у кризових умовах
Баранівська МТГ (Офіційний сайт Баранівської міської ради. https://gb.mrada-baranivka.gov.ua/index.php/2018-04-16-20-33-06/99-pasport-hromady)	Освіта для жінок і молоді, соціальне підприємництво, сталий розвиток	Житомирська	Інтеграція освіти з економічним розвитком
Долинська МТГ (Офіційний веб-сайт Долинської міської територіальної громади. https://dolynsca-gromada.gov.ua/)	Партнерства з міжнародними донорами, інноваційна освіта	Івано-Франківська	Міжнародна співпраця та модернізація
Глухівська МТГ (Офіційний сайт Глухівської міської ради. https://hlukhiv-rada.gov.ua/)	Навчальні програми для ветеранів, ВПО, осіб 50+, робота з грантами	Сумська	Охоплення соціально вразливих груп
Новоолександрівська СТГ (Офіційний сайт https://novoalexandrivska-gromada.gov.ua/viddil-osviti-kulturi-molodi-ta-sportu-15-44-22-08-04-2021/)	Розвиток інфраструктури освіти (матеріально-технічна база)	Запорізька	Інфраструктурна підготовка до розширення освіти дорослих
Широківська СТГ (Офіційний сайт https://shtg.gov.ua/about-community)	Проекти з гендерної рівності, демократії, партнерство з ПРООН, U-LEAD	Запорізька	Впровадження міжнародних моделей управління освітою
Комиш-Зорянська ТГ (Офіційний сайт https://kom-zoryanska-gromada.gov.ua/)	Центри неформальної освіти, адаптація молоді, партнерства	Запорізька	Успішна практика до війни, потенціал відновлення
Вільнянська міська ТГ (Офіційний сайт https://vilnyanska-gromada.gov.ua/)	Освітні ініціативи для ВПО, потенційна платформа для ЦОД	Запорізька	Освітні сервіси в умовах переміщення населення

Таблиця 2.9

**Типологізація громад за рівнем управлінської активності в освіті
дорослих**

Тип	Характеристика	Приклад
Інституційно активні громади - демонструють системність, довгострокове бачення й інтеграцію освіти дорослих у місцеву політику	Має сталу політику в сфері освіти дорослих; впроваджує власні програми; створені спеціалізовані структури (центри, хаби, платформи); є міські стратегії, цільові програми	Запорізька міська ТГ, Славутська МТГ
Партнерсько-орієнтовані громади - сильні у проектному управлінні, відкриті до міжнародного досвіду та донорської допомоги	Впроваджують освіту дорослих переважно через партнерства з донорами, ГО, міжнародними організаціями. Висока гнучкість, інновації, проектне фінансування	Долинська МТГ, Широківська СТГ, Глухівська МТГ, Комиш-Зорянська ТГ
Адаптивно-реагуючі громади - швидко реагують на виклики, мають потенціал до розвитку інституційної спроможності	Реагують на поточні виклики (війна, переміщення, соціальні кризи), створюють антикризові освітні ініціативи без наявності сталої стратегії	Чугуївська МТГ, Вільнянська ТГ, Новоолександрівська СТГ
Тематично-спеціалізовані громади - фокусуються на окремих групах, що дозволяє ефективно використовувати обмежені ресурси	Освітні ініціативи спрямовані на конкретні цільові групи: жінки, молодь, ветерани, переселенці; тісно пов'язані з соціальною політикою	Баранівська МТГ, Глухівська МТГ

Джерело: авторська розробка

Водночас, освіта дорослих у громаді не оформлена як окрема програма або напрям з виділеним бюджетом: її реалізація має інтегрований, проектний характер і здійснюється через різні інституції та партнерства. Такий підхід забезпечує гнучкість і можливість залучення зовнішніх ресурсів, але водночас знижує прозорість фінансування та ускладнює системне планування й оцінку результатів.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз діяльності Центрального відділу освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради засвідчив, що він функціонує як основний елемент місцевої системи управління освітою, здійснюючи повний цикл адміністративних, фінансових та організаційних функцій на підпорядкованій

території. ЦВО акумулює широкий спектр повноважень – від реалізації державної освітньої політики й кадрового супроводу педагогів до забезпечення матеріально-технічної інфраструктури та проведення закупівель. ЦВО виступає системоутворюючим суб'єктом, відповідальним за сталість освітнього процесу, якість умов навчання та життєдіяльність закладів освіти громади.

Фінансовий аналіз діяльності засвідчив, що домінуючий обсяг видатків спрямовується на оплату праці та утримання освітньої мережі, тоді як капітальні видатки становлять мінімальну частку бюджету відділу. Така структура витрат є типовою для українських громад, однак призводить до хронічного дефіциту ресурсів на оновлення інфраструктури та модернізацію закладів освіти. Значні коливання в обсягах закупівель упродовж 2021–2025 рр. демонструють реактивний характер інвестиційної діяльності та залежність від зовнішніх, у тому числі донорських, джерел фінансування. Ці тенденції підтверджують, що ЦВО активно адаптується до кризових умов, але вимушено працює в режимі пріоритетизації нагальних потреб, що знижує стійкість довгострокових проєктів розвитку.

Водночас аналіз Програми «Освіта на 2022–2024 роки» показує, що стратегічний фокус ЦВО зосереджений на підтримці базових освітніх рівнів, розвитку матеріальної бази та створенні безпечного освітнього середовища. Однак освіта дорослих не виділена в програмі як окремий напрям, що вказує на відсутність політичної інституціалізації цього сегмента. Така ситуація створює асиметрію між значним управлінським потенціалом ЦВО та відсутністю програмної структури для реалізації освітніх ініціатив, спрямованих на доросле населення громади. У підсумку діяльність ЦВО має виразну інституційну сталість, але потребує подальшої інтеграції напрямів освіти дорослих у програмні документи місцевої освітньої політики.

2. Аналіз світових тенденцій свідчить, що освіта дорослих поступово перетворюється на фундаментальний інструмент розвитку людського капіталу та стійкості соціально-економічних систем. Міжнародний досвід підтверджує

зростання ролі неформального та інформального навчання, розширення цифрових освітніх платформ та поширення мікросертифікації як ефективного засобу швидкого реагування на потреби ринку праці. Відмінності між країнами ОЕСР демонструють, що рівень участі дорослих у навчанні визначається структурою ринку праці, культурними патернами, моделями управління освітою та доступністю коротких освітніх форм. Загальною тенденцією є підвищення ролі гнучких освітніх форматів, інституцій наставництва та корпоративного навчання, що сприяє підвищенню освітньої мобільності дорослого населення.

Національні особливості розвитку освіти дорослих в Україні формуються під впливом двох ключових чинників – цифровізації та війни. Цифрова інфраструктура, розбудована у 2020–2024 рр., створила базу для масштабування онлайн-навчання дорослих, що особливо важливо в умовах територіальної мобільності населення та руйнування освітніх закладів. Водночас війна значно актуалізувала потребу в перепідготовці, підтримці ветеранів, підвищенні цифрових навичок і соціальній адаптації дорослих. Пошкодження понад чотирьох тисяч закладів освіти та масове переміщення населення спричинило різку трансформацію ролі освіти дорослих — від інструмента економічного розвитку до механізму забезпечення базових компетентностей, психологічної стійкості та соціальної інтеграції.

Узагальнюючи міжнародні та українські тенденції, можна стверджувати, що сучасна освіта дорослих характеризується зростанням попиту на короткі, персоналізовані, цифрово підтримані освітні траєкторії та потребує інтеграції в державну і місцеву політику як окремий стратегічний напрям. Її розвиток потребує інституційної стабільності, гнучких моделей фінансування й активної співпраці між державними структурами, місцевою владою та міжнародними партнерами. Ця синергія визначає здатність системи відповідати викликам воєнного часу і повоєнного відновлення.

3. Аналіз діяльності територіальних громад засвідчив, що розвиток освіти дорослих в Україні має переважно децентралізований, проектно-

партнерський характер. Більшість громад реалізують ініціативи у цій сфері не як системну муніципальну політику, а як сукупність окремих заходів у відповідь на локальні виклики – підтримка внутрішньо переміщених осіб, навчання громадян старшого віку, розвиток цифрової грамотності чи організація професійних тренінгів. Відсутність окремих програм «Освіти дорослих» у більшості громад свідчить про інституційну фрагментарність та недостатню виразність цього напрямку в місцевій політиці.

Попри це, громади демонструють високу адаптивність до умов війни, ефективно використовуючи партнерства з міжнародними організаціями, громадськими об'єднаннями та закладами вищої освіти. Створюються моделі, орієнтовані на підтримку ветеранів, ВПО, жінок, людей 50+, що забезпечує адресність і соціальну спрямованість освітніх послуг. Типологізація громад за рівнем інституційної активності – від інституційно активних до тематично спеціалізованих – свідчить про формування різних управлінських моделей освіти дорослих, що відповідають ресурсним, демографічним і безпековим умовам кожної громади. Така варіативність є сильною стороною децентралізації, але підкреслює необхідність формування національних стандартів, методичних рекомендацій і моделей фінансування.

Узагальнення дослідження засвідчує, що попри відсутність програмних документів, територіальні громади відіграють важливу роль у підтримці освіти дорослих у кризових умовах. Вони забезпечують інфраструктурну й організаційну основу, розвивають партнерства та створюють умови для соціальної інтеграції й професійної адаптації дорослого населення. Проте, для переходу від фрагментарних практик до системної муніципальної політики необхідним є розроблення окремих місцевих програм, визначення стабільних джерел фінансування та інтеграція освіти дорослих у стратегічні документи розвитку громад.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УЧАСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

3.1 Обґрунтування виділення освіти дорослих в окремий сектор системи освіти України

У воєнний період система освіти дорослих зазнає серйозних навантажень, але саме вона може стати критичною для відновлення економіки, соціальної інтеграції та ресоціалізації постраждалих груп (ветерани, ВПО, звільнені від мобілізації тощо).

Цю тезу підтверджують результати аналізу ринку праці України. Зокрема, позитивною тенденцією є поступове розширення інклюзивності на ринку праці: рівень зайнятості серед осіб віком 60+ зріс з 10% у лютому 2022 р до 15% у травні 2025 р; 86% роботодавців висловили готовність працевлаштовувати осіб з інвалідністю.

У то й же час, аналіз вікової структури безробітних свідчить, що найвища частка безробітних припадає на осіб віком 36–44 роки (29,2 %) - тобто на економічно активне покоління із середнім професійним і життєвим досвідом. Значну частку також становлять особи віком 45–54 роки (27,7%), що може вказувати на труднощі з перекваліфікацією або вікову дискримінацію. Категорія безробітних віком 55+ становить 19,9%. Сумарно частка безробітних для цих трьох груп в загальній структурі становить значні 73,8 % [97].

Своє небажання приймати на роботу працівників даних вікових категорій, роботодавці пояснюють наступними причинами [98; 99]:

- низькі технічні навички і небажання вчитися. Лише 30 % роботодавців вважають, що працівники 45+ мають потрібні технологічні навички (проти 52

% серед 30–44 років). Є й певне упереджене ставлення: старшим працівникам приписують меншу готовність опанувати нове й технології;

- менша участь у навчанні. Особи віку 55–65 років значно рідше беруть участь у формальному та неформальному навчанні - близько 32 %; у той час як серед 25–54 років цей показник становить 49 %. Менше ніж 25 % працівників 45+ проходили навчання за попередні три роки;

- близько 50 % роботодавців вважають, що старші працівники важко приймають зміни чи нові технології; у фінансовому та виробничому секторах цей показник перевищує 60 %.

Водночас наявні залишки дискримінаційних практик: понад 12% безробітних вважають, що їхній вік є перешкодою для працевлаштування, а 14% роботодавців заявили про неготовність приймати кандидатів з інвалідністю. Хоча старші працівники показують високу продуктивність, роботодавці менш охоче беруть їх на нові позиції [97].

Вирішити проблему невідповідності наявних у потенційних працівників навичок потребам бізнесу зможе ефективна система освіти дорослих. Отже:

- залучення людей старшого віку до навчання дозволить підтримувати їхню економічну активність та соціальну інтеграцію, а також зменшити рівень безробіття та навантаження на державні фонди;

- освіта дорослих є ключовою для перекваліфікації працівників, підвищення їхньої конкурентоспроможності та адаптації до нових вимог ринку;

- забезпечить побребу бізнесу в постійному оновленні навичок та компетенцій, що є головним завданням системи освіти дорослих.

В табл. 3.1 представлено концентрований аналіз стану, проблем і перспектив освіти дорослих в Україні.

Аналіз Стратегічного плану МОН до 2027 р (з акцентом на освіту дорослих і навчання впродовж життя) дозволив зробити наступні висновки [100].

Таблиця 3.1

Перспективи розвитку національної системи освіти дорослих

Стан	Основні проблеми	Перспективи
<p>1. Освіта дорослих функціонує фрагментарно: сильні ініціативи в містах і проекти міжнародних організацій, слабка мережа на периферії, в деокупованих, прифронтових регіонах.</p> <p>2. Зростає попит на швидку перекваліфікацію (будівництво, логістика, ІТ, цифрові сервіси, аграрні технології).</p> <p>3. Активізувалися онлайн-ініціативи, проте є проблема доступу до інтернету й цифрової грамотності у частини населення.</p> <p>4. Є прецеденти успішної інтеграції навчальних програм для ветеранів і ВПО, але вони нерівномірні і часто короткострокові.</p>	<p>1. Інфраструктурна руйнація - зруйновані заклади освіти, брак безпечних просторів для очного навчання.</p> <p>2. Фінансування - нестача цільових коштів; короткострокове фінансування від проектів, нестійкість програм.</p> <p>3. Кадровий дефіцит - відтік викладачів, нестача тренерів/коучів/менторів з практичними компетенціями.</p> <p>4. Нерівний доступ - цифрове розшарування, регіональні дисбаланси.</p> <p>5. Відсутність системи визнання неформального навчання - труднощі з верифікацією компетентностей для працевлаштування.</p> <p>6. Психологічні бар'єри - травми, низька мотивація частини цільових груп.</p>	<p>1. Перекваліфікація, перепідготовка населення як рушій відбудови - великий потенціал для економіки.</p> <p>2. Розвиток цифрових і гібридних форматів навчання, ваучерні/грантові механізми.</p> <p>3. Створення регіональної мережі «освітніх хабів» у громадах і центрах зайнятості.</p> <p>4. Міжнародна підтримка (гранти, експертиза, мобільність) може пришвидшити масштабування.</p>

План МОН до 2027 р розглядає освіту дорослих не як окремий сегмент, а як наскрізний принцип освіти впродовж життя. Основними напрямками розвитку освіти для дорослих, відповідно до цього документу, є:

- перекваліфікація та підвищення кваліфікації працівників для ринку праці відбудови,

- інтеграція дорослого населення в європейський освітній простір,
- спеціальні програми для соціально вразливих груп (ветеранів, людей з особливими потребами),
- використання цифрових рішень для гнучкого навчання.

На нашу думку, аргументами «за» такого підходу можуть бути такі:

- освіта для дорослих охоплює майже всі рівні освіти - від підвищення кваліфікації вчителів до перекваліфікації робітників чи програм для ветеранів;
- це сприяє гнучким освітнім траєкторіям і мобільності на ринку праці;
- у євроінтеграційному контексті освіта дорослих - це частина загальної концепції безперервного навчання.

Однак, існують й аргументи «за» доцільності виділення освіти дорослих як окремого сегменту системи освіти:

- соціально-економічні умови України, зокрема, війна, масова міграція, потреба у швидкій перекваліфікації населення. Тут освіта дорослих стає надважливим ресурсом відновлення людського капіталу;
- специфічні цільові групи, у тому числі, ветерани, внутрішньо переміщені особи, люди, що втратили роботу, жінки, які повертаються на ринок праці. Їхні потреби не можна «розчиняти» в загальній політиці;
- Європейські пріоритети. У країнах ЄС (наприклад, Латвії) існують окремі стратегії adult education, lifelong learning, де ця сфера має власну інфраструктуру (центри освіти дорослих, кваліфікаційні хаби) [101].

Тобто, формально є правильним, що в Стратегічному плані освіта дорослих інтегрована як принцип. Але в сучасних українських умовах (післявоєнна відбудова, масова перекваліфікація, інтеграція ветеранів, адаптація мігрантів) доцільно розглядати її як окремий стратегічний сегмент із власними завданнями, індикаторами та інфраструктурою.

Деякі міркування щодо обґрунтування виділення освіти дорослих в окремий сектор системи освіти України.

Виділення освіти дорослих в окремий сектор пояснюється принциповими відмінностями в підходах до навчання, що відображає

концепція андрагогіки (наука про навчання дорослих), на відміну від педагогіки (наука про навчання дітей).

а) Інклюзивне навчання. Хоча інклюзія важлива як для дітей, так і для дорослих, підходи значно різняться. Наприклад, інклюзивне навчання для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) зосереджується на адаптації освітнього середовища та розробці індивідуальних програм. Для дорослих, зокрема ветеранів війни з інвалідністю, інклюзія включає не лише доступність, а й психологічну підтримку та адаптацію професійного навчання до їхніх нових життєвих обставин та набутого досвіду.

б) Мотивація та цілі. Діти навчаються за обов'язковою програмою, їхня мотивація часто є зовнішньою. Дорослі ж мотивовані внутрішніми потребами: прагненням до професійного зростання, зміни кар'єри, соціальної адаптації чи особистого розвитку. Їхнє навчання орієнтоване на конкретний результат і практичне застосування знань.

в) Використання досвіду. Дорослі приходять на навчання з великим життєвим і професійним досвідом. Ефективні методики освіти дорослих передбачають використання цього досвіду як основи для нових знань, що відрізняється від традиційних підходів у шкільній освіті.

Таким чином, урахування цих особливостей та наявність власного, специфічного методологічного підходу роблять виділення освіти дорослих в окремий пріоритет у Стратегічному плані МОН цілком виправданим та необхідним для успішного розвитку країни. Це дозволить, у тому числі, швидше реагувати на кризові потреби; залучати міжнародні ресурси; координувати програми перекваліфікації під конкретні галузі відбудови, тощо.

Відповідно до структури Стратегічного плану МОН до 2027 р в роботі запропоновано додати Пріоритет 10 - Розбудова освіти дорослих (табл. 3.2).

Отже, виходячи з результатів дослідження, можна зробити наступні узагальнюючі висновки щодо стану, проблем та перспектив розвитку освіти дорослих в умовах війни.

Таблиця 3.2

Пріоритет 10 «Розбудова освіти дорослих»

Пріоритет 10	Розбудова освіти дорослих
1	2
Контекст	<p>Освіта дорослих є невід'ємною частиною системи безперервного навчання в умовах глобальних трансформацій, викликаних технологічним прогресом та соціально-економічними змінами. В Україні цей пріоритет набуває особливого значення через демографічні виклики, зокрема старіння населення, дефіцит працівників, швидку зміну потреб на ринку праці та необхідність соціальної адаптації та реінтеграції громадян, які постраждали від повномасштабної війни, включаючи ветеранів та внутрішньо переміщених осіб. Розбудова ефективної системи освіти для дорослих є критично важливою для посилення людського капіталу, забезпечення економічної стійкості та сприяння європейській інтеграції України.</p>
Яких ключових результатів ми очікуємо	<p>Для здобувачів освіти дорослих. Підвищення рівня кваліфікації та професійної мобільності, здобуття нових навичок (зокрема цифрових та «м'яких» навичок), що відповідають вимогам сучасного ринку праці, та покращення якості життя через здобуття освіти. Ветерани та інші вразливі категорії населення отримують ефективні інструменти для реінтеграції в цивільне життя.</p> <p>Для педагогічних працівників. Розвиток андрагогічних компетенцій та спеціалізація в галузі освіти дорослих, що дозволить ефективно впроваджувати специфічні методики викладання, орієнтовані на досвід, мотивацію та потреби дорослих.</p> <p>Для громад. Посилення економічного потенціалу, задоволення потреб місцевих ринків праці у кваліфікованих кадрах, розвиток громадянської активності та підвищення рівня соціальної згуртованості.</p> <p>Для держави. Зростання рівня зайнятості та продуктивності праці, адаптація людського капіталу до викликів цифрової економіки, зміцнення міжнародного іміджу України як країни, що інвестує у розвиток своїх громадян.</p>

Продовження табл. 3.2

1	2
Ключові ініціативи	<p>Навчання протягом життя. Створення законодавчих та інституційних передумов для формування гнучкої, відкритої та багатовекторної системи освіти дорослих (наприклад, розвиток мережі Центрів освіти дорослих на базі громадських та освітніх установ; розширення системи ваучерів на освіту для окремих категорій (ветерани, ВПО, жінки, які втратили роботу)).</p> <p>Цифрова компетентність. Розробка та впровадження програм навчання для дорослих, спрямованих на набуття цифрових навичок, необхідних для роботи в умовах цифровізації. (наприклад, створення національної цифрової платформи освіти дорослих з відкритими курсами.)</p> <p>Професійна перекваліфікація. Розробка короткострокових, інтенсивних програм для перекваліфікації та підвищення кваліфікації затребуваних на ринку праці професій, особливо для осіб старшого віку та ветеранів. Модернізація (удосконалення) нормативно-правової бази для визнання результатів неформального та інформального навчання.</p>
Кінцева мета.	<p>Сформувати сучасну, доступну та гнучку систему освіти дорослих як невід’ємну складову безперервної освіти, що забезпечує професійну мобільність, соціальну інтеграцію та розвиток людського капіталу України у воєнний та післявоєнний період</p> <p>Показники досягнення мети:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 15% дорослого населення охоплено програмами навчання протягом життя - не менше 70% ВПО та ветеранів мають доступ до програм професійної перепідготовки - зростання відсотка ветеранів, які успішно пройшли програми перекваліфікації та працевлаштувалися, на 20% - розвиток національної цифрової платформи на не менш ніж 500 доступних курсів - визнання сертифікатів неформальної та інформальної освіти на ринку праці.
Стратегічна ціль 10.1	<p>Створення ефективної інституційної та нормативно-правової основи для розвитку освіти дорослих</p> <p>Показники результативності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Прийняття Закону України «Про освіту дорослих». - Розроблення та затвердження Державної цільової програми розвитку освіти дорослих. - Формування мережі центрів освіти дорослих у кожному регіоні (громаді) України.

Продовження табл. 3.2

1	2
Операційна ціль 10.1.1	<p>Розбудова регіональної мережі закладів освіти дорослих</p> <ul style="list-style-type: none"> - Завдання 10.1.1.1: Розробка механізмів фінансування та стимулювання розвитку приватних та громадських закладів, що надають освітні послуги дорослим. - Завдання 10.1.1.2: Створення регіональних координаційних центрів, що аналізують потреби ринку праці та формують відповідні освітні пропозиції для дорослого населення.

Війна спричинила масштабні руйнування освітньої інфраструктури, вимушену міграцію населення та втрату робочих місць. Освіта дорослих набула стратегічного значення як інструмент відновлення людського капіталу та забезпечення стійкості суспільства.

Освіта дорослих виконує дві ключові функції:

- швидка перекваліфікація та підвищення кваліфікації кадрів, необхідних для відбудови економіки;
- соціальна інтеграція та реабілітація ветеранів, ВПО та інших уразливих груп.

Основна проблема - це руйнування інфраструктури, вимушена міграція та необхідність адаптації мільйонів громадян до нових реалій. Це вимагає від системи освіти гнучкості та швидкого реагування.

Перспективи – необхідність інтеграції України до європейського простору освіти впродовж життя, що відкриває можливості для залучення міжнародної підтримки та використання передового досвіду.

Відновлення системи освіти дорослих розглядається як один із пріоритетів національної відбудови (Пріоритет 10. «Розбудова освіти дорослих»).

Алгоритм відновлення системи освіти України в умовах війни:

- визнання неформальної та інформальної освіти. Створення нормативно-правової бази для визнання результатів такого навчання, що є важливим для швидкої інтеграції людей на ринок праці;

- розбудова мережі центрів освіти дорослих у кожному регіоні (територіальній громаді), а також розробка механізмів фінансування та стимулювання приватних і громадських закладів;

- подальший розвиток цифрових платформ. Розвиток національної цифрової платформи, яка надасть доступ до широкого спектру онлайн-курсів освіти дорослих.

Альтернативні форми здобуття освіти дорослих:

- неформальна освіта. Навчання, що відбувається поза межами традиційної формальної системи, за результатами якого може бути видано сертифікат, що визнається;

- інформальна освіта. Самостійне навчання, що відбувається через повсякденну діяльність (наприклад, досвід роботи, читання, онлайн-ресурси).

Обидві форми є життєво важливими в умовах воєнного стану, оскільки вони дозволяють швидко здобувати необхідні навички без необхідності відвідування стаціонарних закладів освіти.

Збереження системи освіти дорослих в умовах воєнного стану передбачає її адаптацію до нових реалій:

- система має бути максимально гнучкою та доступною, пропонуючи онлайн- та дистанційні формати навчання.

- освіта має швидко реагувати на потреби ринку праці та надавати програми, які безпосередньо сприяють працевлаштуванню та реінтеграції.

- залучення міжнародної підтримки та співпраця з європейськими партнерами є запорукою стійкості та розвитку системи.

3.2 Пропозиції щодо розбудови партнерських моделей в освіті дорослих на рівні громад

Створити стійку, адаптивну та інклюзивну освітню інфраструктуру для дорослого населення дозволяють наступні форми співпраці: публічно-приватне партнерство (ППП) [102]; освітні кластери [103]; центри цифрової

освіти (Digital Learning Hubs) [104]; спільне фінансування та реалізація програм [105]. Важливим у цьому сенсі є участь громадськості – залучення громадських організацій та місцевих жителів до аналізу освітніх потреб, розробки програм та моніторингу їх ефективності. Надзвичайно важливою є міжнародна співпраця та допомога .

Аналіз кращих практик [106] свідчить, що у країнах Європейського Союзу ППП є однією з найбільш ефективних форм співпраці. Так, у професійній освіті ППП сприяє розширенню учасників партнерства та розвитку нових форм співпраці; підвищенню якості освіти; розробці навчальних програм відповідно до вимог ринку праці; збільшенню фінансування через інвестиції державного, приватного секторів та міжнародних організацій.

ППП активно розвивається в Україні [107], зокрема, бізнес інвестує у професійну освіту та підтримує проекти ППП; роботодавцями ініційовано перехід від кваліфікаційних характеристик до професійних стандартів, що стало основою розробки освітніх програм; створено Кваліфікаційні центри для оцінювання результатів навчання, що забезпечує швидкий доступ до легальної роботи.

Засади державно-приватного партнерства у сфері освіти визначаються законами України «Про освіту» та «Про державно-приватне партнерство». Законом України «Про освіту» встановлено, що державно-приватне партнерство у сфері освіти може передбачати:

- спільне фінансування закладів, а також юридичних і фізичних осіб, які проводять освітню діяльність;
- утворення та/або спільне фінансування і розвиток баз практичної підготовки;
- утворення та/або спільне фінансування і експлуатацію інноваційних підприємств (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) на базі наявних закладів освіти;
- розроблення і розвиток сучасних технологій освіти, навчання;

- професійно-практичну підготовку;
- запровадження спільних програм фінансування підготовки фахівців тощо;
- здійснення заходів щодо соціального захисту та поліпшення житлових умов працівників системи освіти та здобувачів освіти.

Реалізація державно-приватного партнерства передбачає також певне спільне фінансування у сфері освіти, проте закон забороняє передачу в управління, оренду або концесію приватним партнерам державного або комунального майна, що використовується закладами освіти. Це суттєво обмежує можливості й особливо інтерес приватних партнерів до участі у таких проєктах сфери освіти.

Закон «Про державно-приватне партнерство» передбачає, що державно-приватне партнерство може застосовуватися у сфері надання освітніх послуг і може здійснюватися, зокрема, на основі договорів про спільну діяльність між органами державної влади і приватними партнерами.

Практика державно-приватного партнерства у сфері освіти дорослих ще не набула поширення. Практично жоден з органів державної влади такої діяльності не здійснює. Винятком можна вважати лише співпрацю МОН з низкою підприємств та неурядових організацій у сфері підтримки професійної освіти, яка здійснюється переважно на основі спільних меморандумів.

МОН визначає такий перелік напрямів співробітництва:

- підготовка пропозицій щодо реформування системи професійної освіти;
- створення професійних та освітніх стандартів;
- надання консультативної допомоги з питань, що мають спільний інтерес;
- участь у спільних заходах: конкурсах, виставках, конференціях, круглих столах тощо;
- розробка механізмів забезпечення випускників професійно-технічних і вищих навчальних закладів робочими місцями на підприємствах;

- розробка пропозицій щодо сумісного надання випускникам професійних кваліфікацій роботодавцями і закладами освіти;
- закріплення великих організацій за професійно-технічними і вищими навчальними закладами для надання шефської допомоги;
- забезпечення практичної підготовки учнів професійно-технічних, студентів вищих навчальних закладів та стажування викладачів професійно-теоретичної підготовки, майстрів виробничого навчання на базових підприємствах;
- запровадження виплати підприємствами та організаціями галузевих, іменних стипендій найкращим учням, студентам закладів професійно-технічної і вищої освіти;
- надання підприємствами та організаціями допомоги в утриманні та розвитку матеріально-технічної бази закладів професійно-технічної та вищої освіти;
- запровадження підприємствами та організаціями матеріального і морального стимулювання викладачів закладів професійно-технічної та вищої освіти;
- взаємне поширення інформації з питань, що стосуються розвитку професійної освіти і підготовки кадрів для будівництва.

Тож державно-приватне партнерство заохочується в основному з метою залучення роботодавців для підтримки професійної і, частково, вищої освіти. При цьому особливості державного регулювання сфери освіти все ще не дають можливості реалізовувати проекти державно-приватного партнерства на взаємовигідних та взаємно відповідальних засадах.

Інтеграція міжнародного досвіду в розвиток освіти дорослих в Україні є важливим чинником підвищення її ефективності, інноваційності та відповідності сучасним глобальним стандартам. Міжнародні партнери не лише посилили фінансову та технічну підтримку, а й активно передають успішні моделі управління освітою дорослих, методики навчання, цифрові підходи та стратегії мобілізації громади.

Основні напрямки інтеграції:

- адаптація європейських підходів до освіти дорослих;
- участь у міжнародних освітніх проєктах;
- спільне створення навчальних курсів та платформ;
- навчання педагогів за міжнародними стандартами;
- інституційна трансформація. За зразком європейських країн в

Україні з'являються муніципальні освітні коаліції – партнерства між ОМС, бізнесом та громадським сектором, що забезпечують стратегічне планування розвитку освіти дорослих на місцях з урахуванням міжнародного досвіду.

Успішна реалізація подібних ініціатив можлива лише за умови стратегічної координації, міжсекторальної співпраці та активного врахування потреб громади.

Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом передбачає співробітництво в галузі освіти, навчання та молодіжної політики з метою покращення взаєморозуміння, активізації міжкультурного діалогу та посилення знань щодо відповідних культур. Визначається, що «сторони вивчають можливості розвитку співробітництва», зокрема у сфері освіти протягом життя. Вказується також необхідність «сприяння молоді в отриманні знань, навичок та професійних умінь поза освітньою системою, зокрема волонтерство, та визнання цінності такого досвіду». Додаток до Угоди включає в себе необхідність дотримання Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради щодо створення європейської кваліфікаційної системи для можливості отримувати освіту протягом життя. Ці рекомендації передбачають визнання ЄРК та системи забезпечення якості кваліфікацій, яка гарантує визнання кваліфікацій, здобутих, зокрема, шляхом неформальної освіти.

Ключові контексти Європейського Союзу, на які орієнтується Україна в освітній політиці й політиці у сфері науки та інновацій:

- збереження екологічного балансу та клімату (Green transition);
- цифрова трансформація (Digital transformation);

- зрозуміле, стійке, інклюзивне зростання (Smart, sustainable and inclusive growth);
- соціальна та територіальна згуртованість (Social and territorial cohesion);
- життєстійкість (Health and economic, social and institutional resilience);
- інклюзивність;
- політики для майбутнього покоління (Policies for the next generation, children and youth);
- трансформація соціально-економічного ладу з індустріального в постіндустріальний (креативний), у якому основою цінностей та конкурентоспроможності стане здатність до підприємництва та інновації

Інтеграція міжнародного досвіду в розвиток освіти дорослих в Україні є важливим чинником підвищення її ефективності, інноваційності та відповідності сучасним глобальним стандартам. Міжнародні партнери не лише посилили фінансову та технічну підтримку, а й активно передають успішні моделі управління освітою дорослих, методики навчання, цифрові підходи та стратегії мобілізації громади.

Основні напрямки інтеграції:

- a) адаптація європейських підходів до освіти дорослих. Україна вивчає і впроваджує досвід країн ЄС, зокрема Німеччини, Естонії, Швеції та Польщі, де діють центри освіти для дорослих, платформи цифрового навчання та моделі муніципального партнерства. Українські громади беруть за основу ці підходи для створення освітніх хабів або місцевих цифрових центрів;
- b) участь у міжнародних освітніх проєктах. Через програми Erasmus+, Horizon Europe, Digital Europe та проєкти за підтримки GIZ, British Council та інші, українські заклади освіти, громади та ОМС отримують можливість розробляти нові навчальні програми, брати участь у професійних обмінах, отримувати гранти на цифровізацію;
- c) спільне створення навчальних курсів та платформ. Залучення експертів з ЄС, UNESCO, Coursera, Google чи Microsoft дозволило створити

адаптовані українською онлайн-курси цифрової та медіаграмотності, кібербезпеки, тощо;

d) навчання педагогів за міжнародними стандартами. Українські викладачі проходять навчання з цифрової педагогіки за підтримки UNESCO та European Training Foundation (ETF), що дозволяє впроваджувати андрагогічні підходи та сучасні методики змішаного навчання в громадах;

e) інституційна трансформація. За зразком європейських країн в Україні з'являються муніципальні освітні коаліції – партнерства між ОМС, бізнесом та громадським сектором, що забезпечують стратегічне планування розвитку освіти дорослих на місцях з урахуванням міжнародного досвіду.

Під час повномасштабної війни в Україні значно зросла потреба в забезпеченні рівного доступу до якісної освіти. Приватний сектор активно долучається до вирішення цієї проблеми, зокрема, передає комп'ютерну техніку закладам освіти через благодійні організації.

Цифровізація стала одним із ключових чинників трансформації освіти дорослих у світі та в Україні, визначивши нові формати взаємодії, моделі навчання та принципи організації освітніх послуг. У контексті територіальних громад цифрова компонента набуває особливого значення, оскільки забезпечує доступність освітніх можливостей для різних груп дорослого населення, долає територіальні та соціальні бар'єри, а також формує умови для розвитку людського потенціалу на місцевому рівні.

По-перше, цифрові інструменти забезпечують розширення доступу до навчання. Для дорослого населення, яке часто поєднує навчання з роботою, сімейними обов'язками або проживає у віддалених районах громади, онлайн-формати створюють можливість вибудувувати індивідуальні траєкторії навчання. Гнучкі графіки, асинхронні курси, дистанційні тренінги та вебінари дозволяють долучатися до освітніх програм у зручний час, що є критично важливим у ситуації обмежених ресурсів та підвищеного навантаження на доросле населення під час війни. Таким чином, цифровізація виступає

інструментом забезпечення рівності освітніх можливостей та інклюзії в громаді.

По-друге, цифрові рішення підсилюють інноваційність та якість освітніх програм, оскільки дозволяють застосовувати сучасні методи навчання: інтерактивні симуляції, віртуальні тренажери, цифрові лабораторії, адаптивні платформи, автоматизовані системи оцінювання. Для програм перепідготовки, підвищення кваліфікації та професійного розвитку дорослих це створює умови для формування сучасних компетентностей - цифрової грамотності, критичного мислення, навичок роботи з інформацією та технологіями. У такий спосіб цифровізація сприяє підвищенню конкурентоспроможності дорослого населення на ринку праці та підсилює економічний потенціал громади.

По-третє, цифрові платформи формують інфраструктуру безперервного навчання, яка дозволяє громадам впроваджувати системно організовані траєкторії освіти дорослих. Такі платформи виконують функції реєстрації, інформування, зворотного зв'язку, зберігання досягнень, аналітики та комунікації між провайдерами освітніх послуг. Використання цифрових систем управління навчанням (LMS) у громадах дозволяє не лише організувати освітній процес, але й здійснювати моніторинг ефективності програм, аналізувати потреби населення та коригувати політику відповідно до реальних запитів.

Окремо варто відзначити, що цифровізація створює передумови для розширення партнерських моделей у сфері освіти дорослих. Онлайн-середовище дозволяє органам місцевого самоврядування залучати до співпраці університети, професійно-технічні заклади, громадські організації, міжнародні інституції, бізнес та донорські структури. Спільні курси, дистанційні освітні проекти, цифрові хаби та регіональні освітні кластери створюють екосистему, у межах якої відбувається обмін ресурсами, знаннями та методичними практиками.

У сучасних умовах особливо важливим є те, що цифровізація підсилює стійкість системи освіти дорослих. У період воєнних дій, внутрішньої міграції

населення та руйнування традиційної інфраструктури освіти цифрові формати забезпечують неперервність навчання та можливість швидко масштабувати освітні рішення. Онлайн-курси для внутрішньо переміщених осіб, дистанційні програми для ветеранів, цифрові тренінги для підприємців та соціально вразливих груп стають важливою складовою гуманітарної підтримки та соціально-економічної адаптації населення.

Таким чином, цифровізація є не просто технічним інструментом, а стратегічним чинником розвитку системи освіти дорослих у територіальних громадах. Вона забезпечує доступність навчання, підвищує інноваційність освітніх програм, формує інституційну інфраструктуру безперервної освіти, підсилює партнерства та зміцнює стійкість громади в кризових умовах. Врахування цифрового компонента при формуванні місцевої освітньої політики є необхідною умовою для створення сучасної, гнучкої та потреб-орієнтованої системи освіти дорослого населення.

Модель цифрової освітньої екосистеми (ЦОЕ), яка базується на сучасній міжнародній практиці та на українських реаліях цифрової трансформації освіти являє собою інтегровану систему, що поєднує технологічну інфраструктуру, цифровий контент, управлінські механізми та партнерську взаємодію між органами місцевої влади, бізнесом і закладами освіти з метою забезпечення доступного та безперервного навчання дорослих (рис. 3.1) [108].

Формування ЦОЕ на основі партнерства між органами місцевого самоуправління, бізнесом та закладами освіти вже демонструє позитивні результати та має значний потенціал впливу як на індивідуальному, так і на соціально-економічному рівні.

Насамперед, впровадження сучасних цифрових рішень і платформ сприяє зростанню доступу дорослого населення до безперервного навчання, особливо для вразливих груп, таких як ВПО, люди старшого віку або мешканці віддалених громад. Такі ініціативи, як освітні хаби, мікрокурси, сертифікаційні програми на базі цифрових платформ, дозволяють швидко і

гнучко реагувати на зміну ринку праці, зокрема на зростаючий попит на цифрові навички.

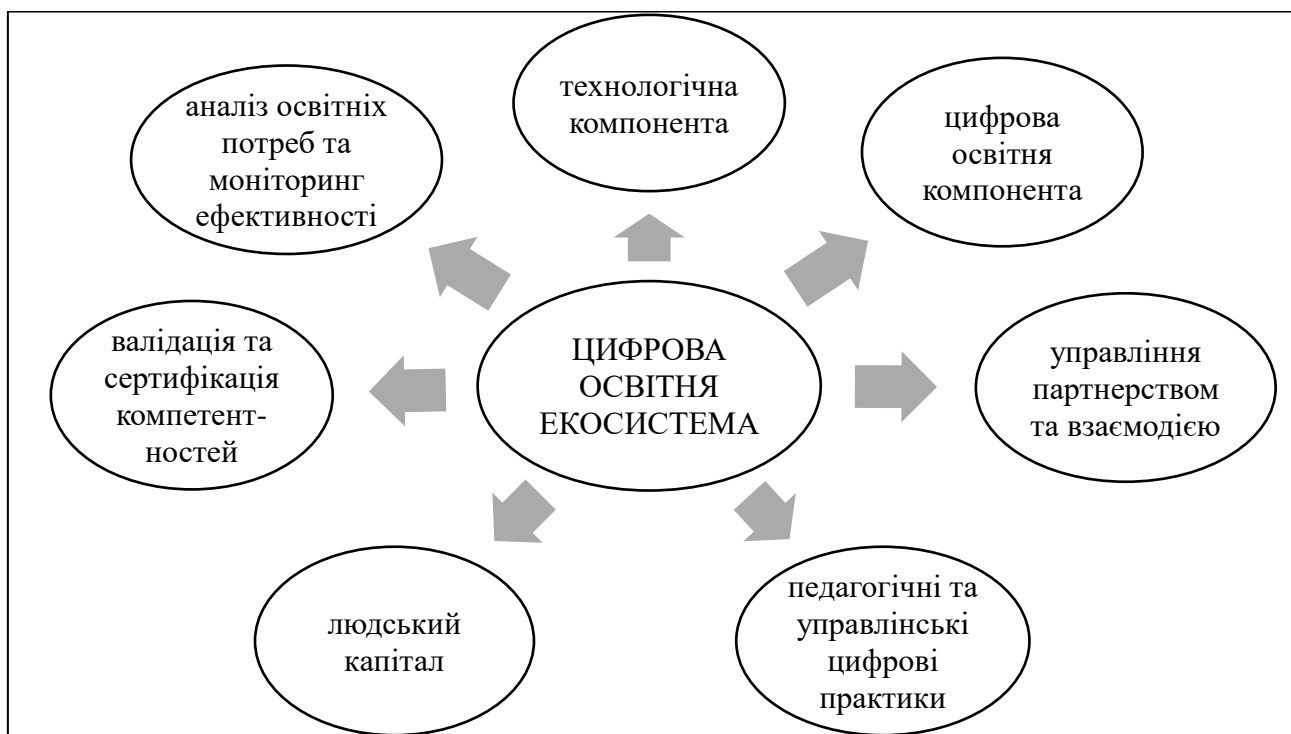

Рис. 3.1 Основні компоненти ЦОЕ

Результати партнерських проєктів, зокрема EdUP, Diia.Education або локальних ініціатив у межах освітніх кластерів, підтверджують ефективність такого підходу: підвищується мотивація до навчання, зростає кількість людей, що успішно завершують курси і сертифікують свої компетенції, роботодавці отримують краще підготовлені кадри. Крім того, органи місцевого самоврядування, які виступають координаторами процесів, набувають управлінської спроможності реалізовувати стратегічні освітні політики з урахуванням потреб громади. Очікуваний довгостроковий ефект включає посилення цифрової інклюзії, розвиток людського капіталу, підвищення економічної активності населення та конкурентоспроможності територіальних громад.

Партнерська модель управління освітою - це концепція, яка передбачає спільну відповідальність, координацію дій та розподіл ресурсів між різними

суб'єктами у сфері освіти. У контексті освіти для дорослих у територіальних громадах, така модель має особливе значення, оскільки вона дозволяє створювати гнучкі, адаптивні та цифрові (інноваційні) освітні екосистеми, зорієнтовані на потреби місцевого населення (рис. 3.2) [109].

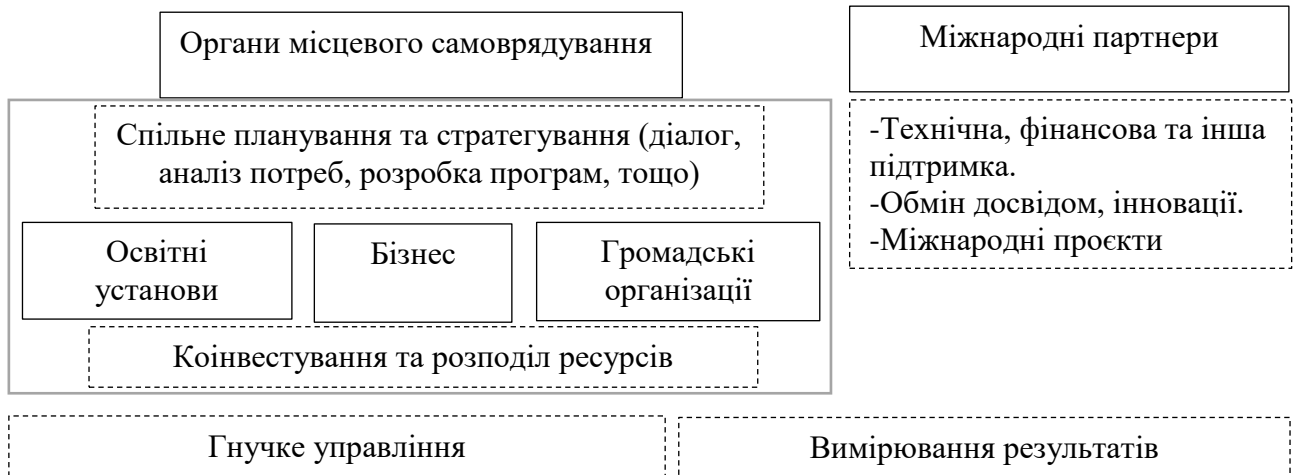

Рис. 3.2 Партнерська модель управління освітою дорослих

Основні риси партнерської моделі:

- багатосторонність. Учасниками процесу виступають: органи місцевої влади; освітні установи; бізнес (як роботодавець і інвестор); громадські організації та громадяни; міжнародні партнери;
- спільне планування та стратегування. Формування місцевих програм освіти базується на діалозі між партнерами, враховуючи ринкові потреби, освітні запити населенні, цифрову інфраструктуру громади;
- коінвестування та розподіл ресурсів:
 - а) орган місцеіого самоврядування надає приміщення, адмініструє програму;
 - б) освітній заклад розробляє програми, проводить навчання;
 - в) бізнес надає обладнання, стажування або гранти;
 - г) міжнародні партнери забезпечують технічну, фінансову та іншу допомогу;

- гнучке управління та адаптивність передбачає замість централізованих, жорстких структур – децентралізовані освітні моделі, які швидко реагують на виклики;

- успіх програм вимірюється не тільки за формальними критеріями (наприклад, кількість слухачів), а й за реальними змінами – працевлаштування, рівень цифрової грамотності, підприємницька активність тощо, що потребує від партнерів спільної відповідальності за результат.

Отже, партнерська модель – це відхід від вертикального до горизонтального співуправління, що дозволяє ефективніше використовувати ресурси, краще відповідати на потреби дорослого населення в освіті та зміцнювати локальну спроможність громад.

3.3 Формування інституційної моделі управління освітою дорослих у територіальних громадах

Розвиток освіти дорослих у територіальних громадах потребує чіткої інституційної організації, яка забезпечує стратегічне планування, координацію, фінансування, партнерську взаємодію та оцінювання результатів. За результатами проведеного дослідження встановлено, що в Україні, зокрема в Запорізькій міській територіальній громаді, освіта дорослих функціонує переважно у вигляді фрагментарних ініціатив, інтегрованих у загальноосвітні або соціальні програми. Це свідчить про відсутність об'єднувальної управлінської структури, яка б відповідала за стратегічне бачення і системність цього сектору. Саме тому формування інституційної моделі управління освітою дорослих є ключовою передумовою забезпечення доступності та якості освітніх можливостей для різних груп дорослого населення — від молодих фахівців до осіб старшого віку, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, безробітних та інших категорій.

Запропонована авторська модель ґрунтується на положеннях законодавства України, результатах аналізу функціонування освітньої

політики в територіальних громадах та кращих міжнародних практиках (Німеччина, Польща, Литва). Модель передбачає виокремлення освіти дорослих як самостійного напрямку місцевої освітньої політики, на який мають бути спрямовані стратегічні, організаційні, фінансові та партнерські механізми. Така модель дозволяє поєднати принципи децентралізації, субсидіарності та сталого розвитку з реальними потребами громади у підвищенні людського потенціалу.

Одним із ключових елементів запропонованої моделі є створення Локального центру освіти дорослих (ЛЦОД) або відповідного структурного підрозділу, який координує взаємодію між органами місцевого самоврядування, закладами освіти, службами зайнятості, громадськими організаціями та роботодавцями. Функції ЛЦОД мають охоплювати: аналіз освітніх потреб населення; формування річних та середньострокових планів освітніх програм; організацію навчальних заходів; моніторинг якості; звітування до органів місцевого самоврядування; залучення партнерів та фінансування (зокрема грантового). Наявність такої координаційної структури забезпечить інтеграцію розрізнених ініціатив у цілісну систему та дасть змогу ефективно використовувати ресурси громади.

Значну роль у функціонуванні інституційної моделі відіграє фінансовий контур, що передбачає включення освіти дорослих до програмно-цільового підходу місцевих бюджетів, виокремлення відповідних бюджетних рядків, використання інструментів змішаного фінансування (муніципальний бюджет, освітня субвенція, кошти роботодавців, міжнародні гранти). Це підвищує прозорість, підзвітність та результативність програм.

Важливим компонентом моделі є партнерська взаємодія, яка включає співпрацю з університетами, закладами професійно-технічної освіти, громадськими організаціями, культурними інституціями, центрами зайнятості та міжнародними фондами. Партнерства дозволяють розширити спектр навчальних послуг, забезпечити їх інноваційність та підвищити доступність освітніх можливостей для різних груп дорослого населення.

Для забезпечення результативності інституційної моделі автором запропоновано систему індикаторів ефективності, що передбачає оцінку доступності освітніх послуг, участі різних цільових груп, відповідності програм потребам ринку праці, рівня соціальної інтеграції учасників, фінансової ефективності та стійкості програм. Наявність системи моніторингу та оцінювання дозволяє громадам ухвалювати обґрунтовані рішення щодо продовження, масштабування або коригування існуючих освітніх програм.

Таким чином, запропонована інституційна модель управління освітою дорослих в територіальних громадах має комплексний характер, включаючи нормативний, організаційний, фінансовий та партнерський компоненти (рис. 3.3).

Рис. 3.3 Авторська модель (схема) інституційного управління освітою дорослих

Її впровадження сприятиме формуванню сучасної, гнучкої та орієнтованої на потреби громади системи освіти дорослих, що здатна забезпечити економічний розвиток, підвищення людського капіталу та соціальну згуртованість у територіальних громадах України.

Узагальнений вигляд інструментів місцевої політики у сфері освіти дорослих та індикаторів їх оцінювання подано у табл. 3.3.

Таблиця 3.3.

Інструменти та індикатори ефективності місцевої політики у сфері освіти дорослих

Інструмент	Зміст та функції	Очікуваний результат	Індикатори ефективності
Локальний центр освіти дорослих	Координація, планування, аналіз потреб	Створення системного управління	- наявність ЛЦОД; - кількість реалізованих програм
Програмно-цільове бюджетування	Виокремлення бюджетних рядків	Прозоре фінансування	- обсяг фінансування; - % використаних коштів
Партнерські моделі	Співпраця з закладами та НУО	Розширення освітніх можливостей	- кількість партнерів; - кількість спільних проектів
Моніторинг та оцінювання	Визначення індикаторів, звітність	Підвищення якості послуг	- рівень задоволеності учасників; - результативність програм
Цифрові освітні платформи	Курси, реєстрація, зворотний зв'язок	Доступність та масштабованість	- кількість користувачів; - число онлайн-курсів
Запити на гранти та фінансування	Участь у міжнародних програмах	Залучення додаткових ресурсів	- кількість отриманих грантів; - сума залучених коштів
Соціальні кампанії та інформування	Поширення інформації про можливості	Зростання охоплення дорослого населення	- охоплення аудиторії; - кількість учасників заходів

У межах формування ефективної місцевої політики у сфері освіти дорослих ключову роль відіграє комплекс інструментів, що забезпечують системність, сталість та результативність управлінських рішень. Одним із таких інструментів є локальний центр освіти дорослих, який виконує функції координації, планування та аналізу потреб населення громади.

Створення такого центру забезпечує формування інституційної основи управління освітою дорослих. Ефективність його діяльності може оцінюватися через наявність сформованої інституції та кількість реалізованих освітніх програм.

Важливим механізмом управління є програмно-цільове бюджетування, що передбачає виокремлення бюджетних рядків, призначених саме для розвитку освіти дорослих. Це сприяє прозорому, обґрунтованому та цільовому використанню місцевих фінансових ресурсів. Результативність такого підходу визначається обсягами виділеного фінансування та часткою фактично використаних коштів.

Партнерські моделі займають особливе місце у розвитку освітніх можливостей для дорослих. Вони ґрунтуються на співпраці між органами місцевого самоврядування, закладами освіти, громадськими організаціями та міжнародними інституціями. Такі моделі дозволяють значно розширити спектр освітніх послуг та впроваджувати інноваційні формати навчання. Ефективність партнерської взаємодії проявляється у кількості залучених партнерів і кількості реалізованих спільних проєктів.

Не менш важливою складовою управління є система моніторингу та оцінювання, яка передбачає визначення чітких індикаторів результативності та регулярну звітність щодо виконання освітніх програм. Запровадження такого інструменту сприяє підвищенню якості наданих освітніх послуг і створює умови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Вимірювання ефективності здійснюється за рівнем задоволеності учасників освітніх програм та досягнутими навчальними результатами.

У сучасних умовах особливої ваги набувають цифрові освітні платформи, що забезпечують доступ до навчальних курсів, можливість онлайн-реєстрації, комунікації та отримання зворотного зв'язку. Вони сприяють масштабованості освітніх послуг і значно підвищують доступність навчання для дорослого населення. Ефективність цифрових рішень оцінюється через кількість користувачів платформи та число запропонованих онлайн-курсів.

Важливим напрямом розвитку є також залучення зовнішнього фінансування через грантові механізми. Участь громад у міжнародних проєктах дає можливість розширити ресурсну базу освітніх ініціатив, модернізувати інфраструктуру та впроваджувати інноваційні формати навчання. Результативність цього інструменту визначається кількістю отриманих грантів та обсягами залучених коштів.

Окремим інструментом є соціальні інформаційні кампанії, які спрямовані на інформування населення про можливості освіти дорослих, формування позитивної культури навчання впродовж життя та стимулювання участі дорослих у навчальних програмах. Ефективність таких заходів може оцінюватися рівнем охоплення цільової аудиторії та кількістю учасників освітніх подій.

Таким чином, сформований набір інструментів охоплює інституційний, фінансовий, партнерський, цифровий та комунікаційний виміри місцевої політики, що в комплексі забезпечує ефективний розвиток системи освіти дорослих у територіальних громадах та формує підґрунтя для її сталості та розширення.

Висновки до розділу 3

1. В сучасних умовах освіта дорослих постає не маргінальним, а системоутворювальним сегментом політики зайнятості, оскільки забезпечує механізми швидкої професійної адаптації і перекваліфікації під потреби ринку

праці; зменшує навантаження на державні фонди та страхові системи через підтримання економічної активності населення; створює інструменти соціальної інтеграції ветеранів, ВПО, людей з інвалідністю та інших цільових груп; формує передумови для відновлення конкурентоспроможності національної економіки.

Фрагментарність інституційної мережі, нестабільність фінансування, дефіцит кадрів та відсутність системи визнання результатів неформального навчання є ключовими структурними бар'єрами, які відтворюють нерівний доступ до можливостей розвитку. Водночас зростання попиту на короткі інтенсивні програми у сферах ІТ, логістики, агросектору та будівництва, а також можливість масштабування цифрових форматів створюють вікно можливостей для структурного перезавантаження освіти дорослих.

Попри те, що Стратегічний план МОН до 2027 року позиціонує освіту дорослих у контексті загальної парадигми «навчання впродовж життя», результати дослідження дозволяють стверджувати про необхідність виокремлення цього напрямку як самостійного стратегічного пріоритету. Аргументація ґрунтується на поєднанні унікальних соціально-економічних передумов України (масова перекваліфікація, демографічне старіння, мілітаризація суспільства, міграційні потоки) та методологічних особливостей андрагогіки, які не можуть бути повністю інтегровані у традиційні педагогічні моделі.

Принципові відмінності у мотивації, навчальних траєкторіях, використанні професійного досвіду та психологічній адаптації дорослих (зокрема ветеранів із травматичним досвідом) доводять: механізми, характерні для дитячої та молодіжної освіти, не можуть бути універсалізовані на дорослих здобувачів. Тому сегментація освіти дорослих як окремого напрямку відповідає європейським практикам, де освіта дорослих забезпечена власними фінансовими інструментами, мережами центрів та процедурами визнання кваліфікацій.

Запропоноване введення Пріоритету 10 «Розбудова освіти дорослих» у стратегічну архітектуру державної політики освіти виступає логічним продовженням аналізу, оскільки передбачає формування окремої нормативно-правової бази («Закон про освіту дорослих» та державна цільова програма); розгортання регіональної мережі центрів освіти дорослих як інфраструктури професійної мобільності; створення гнучких механізмів фінансування (ваучери, гранти, публічно-приватні партнерства); розвиток цифрової платформи з широким доступом до курсів та інструментами визнання результатів неформального навчання.

Отже, концептуально та емпірично обґрунтовано необхідність виділення освіти дорослих в окремий стратегічний сектор системи освіти України з власними завданнями, індикаторами ефективності, цільовими групами та інституційною інфраструктурою. Такий підхід є передумовою формування сучасної моделі «освіти для відновлення», що поєднує швидку перекваліфікацію, соціальну інтеграцію та розвиток людського капіталу в умовах воєнної турбулентності та післявоєнного розвитку.

2. Динаміка сучасного ринку праці, зумовлена як зовнішніми викликами (війна, демографічні зміни, цифровізація), так і внутрішніми трансформаціями (зростання самозайнятості, попит на нові компетентності, інклюзія), переконливо свідчить про необхідність формування повноцінної системи освіти для дорослих. Ринок праці стає не лише споживачем результатів освіти, а й каталізатором розвитку системи неперервного навчання, у центрі якої – доросла людина з її потребами, потенціалом і правом на гідну працю. Освіта дорослих – це цілеспрямований процес набуття знань, умінь і навичок особами після завершення формальної освіти, що сприяє їхньому професійному та особистісному розвитку.

У роботі визначено роль держави та органів місцевої влади в системі публічного управління освітою дорослих. Встановлено, що держава виступає як стратегічний регулятор, який забезпечує загальні умови та стандарти, тоді як органи місцевої влади відіграють виконавчу роль, адаптуючи політику до

локального контексту, забезпечуючи практичну реалізацію освіти дорослих та цифровізації на місцях. Цифровізація освіти дорослих зазнала значного впливу з боку пандемії, війни та міграційних процесів. Проте завдяки адаптації, інноваціям та міжнародній підтримці Україна змогла забезпечити безперервність і розвиток освіти для дорослих, що є критично важливим для відновлення та розвитку України. У роботі запропоновано типологізацію громад за рівнем управлінської активності в освіті дорослих, виокремлено: партнерсько-орієнтовані громади, адаптивно-реагуючі громади, тематично-спеціалізовані громади. Доведено, що інтеграція міжнародного досвіду посилює спроможність місцевих громад ефективно управляти освітою дорослих та сприяє європейській інтеграції освітньої системи України, формуванню цифрових екосистем та забезпеченню сталого розвитку в умовах післявоєнного відновлення. Цифрова освітня екосистема, що базується як на сучасній міжнародній практиці, так і на українських реаліях цифрової трансформації освіти, в умовах сучасної України виступає стратегічною відповіддю на виклики децентралізації, війни, цифровізації та потреби в адаптації населення до швидких змін на ринку праці. Її основою є партнерська модель управління освітою, яка поєднує зусилля органів місцевої влади, бізнесу, освітніх закладів, громадських організацій та міжнародних партнерів. Запропонована партнерська модель управління освітою у форматі цифрової освітньої екосистеми є важливим інструментом модернізації освіти дорослих в Україні. Її переваги полягають у ефективному використанні ресурсів; гнучкій адаптації до змін; залученні зацікавлених сторін до спільного планування, реалізації та моніторингу програм; формуванні стійких освітніх рішень, які посилюють локальну спроможність, людський капітал і соціальну згуртованість громад. У контексті повномасштабної війни та післявоєнного відновлення, така модель виступає не лише освітнім, а й інтеграційним, економічним і стратегічним інструментом розвитку держави.

3. Ефективне управління розвитком освіти дорослих у територіальних громадах неможливе без формування цілісної інституційної моделі, яка

забезпечує стратегічне планування, координацію суб'єктів, прозоре фінансування, системний моніторинг і стале партнерство на локальному рівні. Результати проведеного аналізу засвідчили фрагментарний характер існуючих практик: більшість громад реалізує окремі освітні ініціативи для дорослого населення, однак вони не інтегровані у єдиний програмний комплекс, не мають власного управлінського центру та не охоплені системою оцінювання результатів. У зв'язку з цим автором запропонована інституційна модель, яка базується на принципах субсидіарності, партнерства, відкритості та програмно-цільового управління.

У центрі моделі знаходиться Локальний центр освіти дорослих (ЛЦОД) - структурний компонент, який організовує процеси планування, координації та реалізації програм освіти дорослих у громаді. Його функціонал охоплює: аналіз освітніх потреб дорослого населення; розробку річних та середньострокових планів розвитку освіти дорослих; адміністрування навчальних програм; взаємодію з партнерами; моніторинг та оцінювання результатів; підготовку офіційних звітів для органів місцевого самоврядування. Наявність такого центру дозволяє перетворити фрагментарні заходи на цілісну систему, здатну адаптуватися до економічних і соціальних змін у громаді.

Запропонована модель включає також фінансовий контур, який передбачає виокремлення бюджетних рядків у рамках програмно-цільового підходу до місцевих бюджетів, а також застосування змішаних механізмів фінансування: коштів місцевої громади, міжнародних грантів, соціальних інвестицій бізнесу, ресурсів освітніх програм державного рівня. Такий підхід забезпечує прозорість витрат, підвищує підзвітність управлінських рішень і створює умови для довгострокового планування у сфері освіти дорослих.

Важливим елементом моделі є партнерська взаємодія, що передбачає тісну співпрацю органів місцевого самоврядування з закладами освіти, центрами зайнятості, роботодавцями, громадськими організаціями, університетами третього віку та міжнародними інституціями. Партнерства

дозволяють розширити спектр освітніх послуг, забезпечити інноваційність навчальних програм та охопити різні цільові групи дорослих - молодих фахівців, осіб старшого віку, ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, безробітних, працівників підприємств тощо.

Для забезпечення ефективності функціонування інституційної моделі у дослідженні розроблено систему індикаторів оцінювання, яка охоплює показники доступності, участі, результативності, фінансової ефективності та інституційної сталості. Запровадження такої системи моніторингу дозволить громадам приймати обґрунтовані управлінські рішення, здійснювати коригування програм, планувати їх розширення та підвищувати якість освітніх послуг.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження були сформульовані та обґрунтовані наступні ключові висновки:

1. Система освіти дорослих в Україні розвивається відповідно до європейських підходів, що закріплено в Угоді про асоціацію з ЄС та Законі України «Про освіту». Зокрема, передбачено створення Центрів освіти дорослих (ЦОД) органами місцевого самоврядування (ОМС). Незважаючи на це, рівень участі дорослого населення (менше 20%) значно поступається країнам ЄС, що вимагає системної розбудови інституційної бази, орієнтованої на централізовану модель управління.

2. Нормативно-правова база покладає на ОМС ключові виконавчі повноваження щодо розвитку освіти дорослих, включаючи створення умов, фінансування та адаптацію освітньої політики до локального соціально-економічного середовища. Міжнародний досвід підтверджує вирішальну роль місцевих органів влади у децентралізованому управлінні та фінансуванні освіти дорослих.

3. Проведений в роботі аналіз засвідчив фрагментарність системи освіти дорослих та неоднорідність її розуміння на регіональному рівні, що знижує ефективність регіональних програм. Уточнено зміст поняття «регіональна програма розвитку» як системного інтегрованого документа. Розроблено графічні моделі, що візуалізують місце освіти дорослих як інтегратора соціально-економічної динаміки в ієрархії регіонального планування. Визначено, що нерівномірність практичної реалізації повноважень ОМС потребує уніфікації управлінських підходів.

4. Дослідження діяльності Центрального відділу освіти Запорізької міської ради підтвердило його системоутворюючу роль у місцевому управлінні освітою, але виявило структуру видатків, яка спричиняє дефіцит ресурсів на модернізацію. Встановлено, що чинна міська програма «Освіта»

не виділяє освіту дорослих, як окремий стратегічний напрям, що свідчить про відсутність політичної інституціалізації цього сегмента та необхідність його інтеграції у місцеві програмні документи.

5. Світові тенденції визначають освіту дорослих як інструмент розвитку людського капіталу з пріоритетом на гнучких і цифрових форматах (мікросертифікація). Національний розвиток освіти дорослих формується під впливом цифрових трансформацій та викликів війни, які трансформували роль освіти дорослих на механізм забезпечення базових компетентностей, психологічної стійкості та соціальної інтеграції, що вимагає її стратегічного виокремлення в державній політиці.

6. Розвиток освіти дорослих у громадах має децентралізований, переважно проектно-партнерський характер, орієнтований на оперативне реагування на кризові виклики (ВПО, ветерани). Відсутність окремих муніципальних програм свідчить про інституційну фрагментарність. Для переходу до системної муніципальної політики необхідним є впровадження національних стандартів, методичних рекомендацій та визначення стабільних джерел фінансування.

7. Обґрунтовано необхідність виокремлення освіти дорослих в самостійний стратегічний пріоритет національної освітньої політики. Це зумовлено унікальними соціально-економічними передумовами (масова перекваліфікація, міграція) та методологічними особливостями андрагогіки, які відрізняються від традиційної педагогіки. Запропоновано введення Пріоритету 10 «Розбудова освіти дорослих» із власним нормативно-правовим забезпеченням, інфраструктурою (мережа ЦОД), гнучкими механізмами фінансування та інструментами визнання неформального навчання.

8. Встановлено, що динамічний ринок праці є каталізатором розвитку системи освіти дорослих, де держава виступає стратегічним регулятором, а ОМС – виконавчим адаптером. Обґрунтовано, що цифрова освітня екосистема на основі партнерської моделі управління є стратегічною відповіддю на виклики війни, децентралізації та цифрової трансформації. Ця

модель забезпечує ефективне використання ресурсів та посилення локальної спроможності в умовах повоєнного відновлення.

9. Для переходу від фрагментарних практик до цілісної системи управління освітою дорослих запропоновано інституційну модель, засновану на принципах субсидіарності, партнерства та програмно-цільового управління. Ключовим елементом моделі визначено Локальний центр освіти дорослих (ЛЦОД), відповідальний за планування, координацію та моніторинг програм. Розроблено систему індикаторів оцінювання (доступності, участі, результативності) для підвищення обґрунтованості управлінських рішень ОМС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006H0962> (дата звернення: 16.07.2025).
2. Угода про асоціацію між Європейським Союзом та його державами-членами, з однієї сторони, та Україною, з іншої сторони. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu> (дата звернення: 16.07.2025).
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. Про національну систему кваліфікацій: проєкт Закону України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-natsionalnu-systemu-kvalifikatsiy> (дата звернення: 16.07.2025).
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380.
5. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Про освіту дорослих: проєкт Закону України від 10.02.2022 № 7039. <https://mon.gov.ua/news/na-zasidanni-komitetu-vru-z-pitan-osviti-nauki-ta-innovatsiy-rozglyanuto-proekt-zakonu-ukraini-pro-osvitu-doroslikh?=&print>
6. Про професійний розвиток працівників: Закон України від 12.01.2012 № 4312-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 20. Ст. 191.
7. Про затвердження Положення про професійне навчання працівників на виробництві: Наказ Міністерства праці та соціальної політики України, Міністерства освіти і науки України від 26.03.2001 № 127/151. *Офіційний вісник України*. 2001. № 14. Ст. 605.
8. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо запровадження наставництва: Наказ Міністерства соціальної політики України від 11.10.2017 № 1611. *Офіційний вісник України*. 2017. № 84. Ст. 2577.

9. Про затвердження Порядку професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зареєстрованих безробітних: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2023 № 264. *Урядовий кур'єр*. 2023. № 63.

10. Національне агентство кваліфікацій. URL: <https://nqa.gov.ua/> (дата звернення: 06.10.2025).

11. Національне агентство забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/> (дата звернення: 06.10.2025).

12. Державна служба якості освіти. URL: <https://sqe.gov.ua/> (дата звернення: 06.10.2025).

13. Українська асоціація освіти дорослих. URL: <https://uaod.org.ua/> (дата звернення: 06.10.2025).

14. Центр освіти впродовж життя. URL: <http://educationforlife.com.ua/uk/> (дата звернення: 06.10.2025).

15. Xhensila A. Lifelong Learning. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*. 2024. Vol. 11, Iss. 1. P. 27. DOI: 10.56345/ijrdv11n105.

16. Kakembo Annet A. Building a Culture of Lifelong Learning in Education. // *Research invention journal of research in education*. 2025. Vol. 5, Iss. 1. P. 74–80. DOI: 10.59298/RIJRE/2025/517480.

17. Нагорняк С. Методологія безперервної освіти та її вплив на процедуру підвищення кваліфікації вчителів. // *Scientific Issues of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University*. Section: Pedagogics and Psychology. 2023. Вип. 75. С. 63–69.

18. Thwe W. P., Kálmán A. Lifelong Learning in the Educational Setting: A Systematic Literature Review. *Asia-Pacific Edu Res*. 2024. Vol. 33. P. 407–417. DOI: 10.1007/s40299-023-00738-w.

19. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. Стратегія навчання впродовж життя. URL: euzydise.iea.gov.ua (дата звернення: 06.10.2025).

20. Пуховська Л. Європейські стратегії, підходи і моделі розвитку освіти дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. № 2(20). С. 51–62. DOI: 10.35387/od.2(20).2021.51-62.
21. Троцько А., Боярська-Хоменко А. Тенденції та перспективи розвитку освіти дорослих в Німеччині. *Освітологія*. 2018. № 7. С. 84–89. DOI: 10.28925/2226-3012.2018.7.8489.
22. Нечаєва І., Борисенко О., Онуфрієнко Н. Аналіз можливості та обґрунтування необхідності створення проєктів розвитку людського потенціалу регіону. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-27-51.
23. Нечаєва І., Гудзь П. Критичний огляд методів оцінки ефективності функціонування органів публічної влади. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 9. С. 107–122. DOI: 10.31470/2786-6246-2024-9-107-122.
24. Гудзь П. В., Нечаєва І. А. Регіональне лідерство в публічному управлінні в умовах війни: виклики та можливості. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. № 41. С. 39–47. DOI: 10.32782/pma2663-5240-2024.41.5.
25. Нечаєва І.А. Інструменти ефективності в державних установах. *Перспективи стабільного економічного розвитку та економічної безпеки: світовий досвід та вітчизняні реалії* : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 13–14 грудня 2024 р.). – Львів-Торунь : Liha-Pres, 2024. С.248-252. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-441-5-52>.
26. Нечаєва І. А., Костецька А. І. Використання гендерно орієнтованого підходу у бюджетному процесі громади. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки"*. 2021. № 9. DOI: 10.25313/2520-2294-2021-9-7545.

27. Podakova H. Y., Nechayeva I. A. Staff management as a tool for building a competitive position of universities. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics"*. 2020. Vol. 7, № 2. P. 40–49.

28. Нечаєва І. Системний цикл людські ресурси-знання-капітал для інновацій: поняття, основні складові та особливості. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2024. Vol. 3, № 5. С. 55–65. DOI: 10.46299/j.isjmef.20240305.07.

29. Лук'янова Л. Б. Законодавче забезпечення освіти дорослих в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку: Наукова співдоповідь на загальних зборах НАПН України 20 листопада 2020 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Т. 2, № 2. С. 1–5. DOI: 10.37472/2707-305X-2020-2-2-1-2.

30. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

31. Adult Education in Germany. URL: <https://khormoj.blogfa.com/post/42> (дата звернення: 16.12.2025).

32. Hizhynska T. State Education Policy in the Field of Adult Education in Germany. *Comparative Professional Pedagogy*. 2016. Vol. 6, Iss. 1. DOI: 10.1515/rpp-2016-0010.

33. Schwarz J., Kleinschmidt J., Lasi F. et al. Network Governance in Adult Education: An International Comparison of Network-Focussed Political Strategies for the Provision of Adult Education in Italy, Nigeria and Germany. *Sisyphus - Journal of Education*. 2022. Vol. 10, no. 2. P. 61–84. DOI: 10.25749/sis.25542.

34. OECD. Future-Proofing Adult Learning in Berlin, Germany. (OECD Reviews on Local Job Creation). *OECD Publishing*, Paris, 2022. DOI: 10.1787/dfd38f60-en.

35. Lattke S., Ioannidou A. (Public) Financing of Popular Adult Learning and Education in Germany. 2021. DOI: 10.13140/RG.2.2.24772.76164. URL:

https://www.researchgate.net/publication/349927876_Public_Financing_of_Popular_Adult_Learning_and_Education_in_Germany.

36. CEDEFOP. Timeline of VET policies in Europe. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/bg/tools/timeline-vet-policies-europe/search/28229> (дата звернення: 15.11.2025).

37. EAEA Country Report on Adult Education in France. URL: <https://studylib.net/doc/18863488/eaee-country-report-on-adult-education-in-france> (дата звернення: 15.11.2025).

38. A plan for an adult skills and lifelong learning revolution: Contents Combined and local authorities. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm5801/cmselect/cmeduc/278/27811.htm> (дата звернення: 15.11.2025).

39. GOV.UK Department for Education. Policy paper Adult education devolution. Published 13 September 2023. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/adult-education-devolution/adult-education-devolution> (дата звернення: 15.12.2025).

40. Combined authorities take control of adult education budgets. URL: <https://www.google.com/search?q=https://governmentbusiness.co.uk/news/01082019/combined-authorities-take-control-adult-education-budgets> (дата звернення: 15.11.2025).

41. Cedefop. Inventory of lifelong guidance systems and practices - Germany. (CareersNet national records). 2020. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/country-reports/inventory-lifelong-guidance-systems-and-practices-german> (дата звернення: 15.11.2025).

42. Office of Career, Technical, and Adult Education (OCTAE). URL: https://www.usa.gov/agencies/office-of-career-technical-and-adult-education?utm_source (дата звернення: 16.11.2025).

43. Council of Ministers of Education, Canada. Over 50 years of Pan-Canadian Leadership in Education. URL:

https://www.cmes.ca/299/Education_in_Canada__An_Overview.html (дата звернення: 16.11.2025).

44. Теоретичні основи та провідний зарубіжний досвід взаємодії вищої освіти та ринку праці в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України: препринт (аналітичні матеріали) / Ю. Скиба, О. Жабенко, В. Ковтунець та ін.; за ред. Ю. Скиби. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 142 с.

45. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93.

46. Радзіховська Л. М., Гулівата І. О., Гусак Л. П. та ін. Особливості проведення оцінки результатів реалізації програм регіонального розвитку в Україні. *Науковий Вісник Національного Херсонського Університету*. 2023. № 2. С. 171–176. DOI: 10.33271/nvngu/2023-2/171.

47. Нечаєва І. А. Класифікація регіональних інвестиційних програм та проєктів. *Тиждень науки–2025. Факультет бізнес-технологій та економіки: тези доп. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 14–18 квіт. 2025 р.* Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 119–121.

48. Нечаєва І., Борисенко О., Онуфрієнко Н. Аналіз можливості та обґрунтування необхідності створення проєктів розвитку людського потенціалу регіону. *Економіка та суспільство*. 2021. № 27. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-27-51.

49. Аніщенко О. В. Освіта дорослих у регіональних документах стратегічного планування: на шляху до сталого розвитку суспільства в Україні. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. № 1(19). С. 24–36. DOI: 10.35387/od.1(19).2021.19-36.

50. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20–21. Ст. 190.

51. Державна служба зайнятості. URL: <https://dcz.gov.ua/> (дата звернення: 16.12.2025).

52. Goodman J., Schlossberg N. K., Anderson M. L. Counseling adults in transition: Linking practice with theory. 3rd ed. New York: Springer Publishing Company, 2006. 320 p.

53. Schlossberg N. K. Author, speaker, motivator and life transition guru. URL: <http://www.transitionsthroughlife.com/> (дата звернення: 26.11.2025).

54. Запорізька область. ІСУО. Центральний відділ освіти. URL: zr.isuo.org (дата звернення: 26.11.2025).

55. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. Заклади загальної середньої освіти. URL: <https://www.google.com/search?q=https://mon.gov.ua/ua/activity/education/zagalna-serednya-osvita/zakladi-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 26.10.2025).

56. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. Заклади дошкільної освіти. URL: <https://www.google.com/search?q=https://mon.gov.ua/ua/activity/education/doshkilna-osvita/zakladi-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 16.12.2025).

57. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. Інклюзивно-ресурсні центри Центрального відділу освіти. URL: <https://www.google.com/search?q=https://mon.gov.ua/ua/activity/education/inklyuzivno-navchannya/inklyuzivno-resursni-centri> (дата звернення: 16.12.2025).

58. Публічні дані про бюджетні призначення для Центрального відділу освіти. URL: <https://www.google.com/search?q=https://prozorro.gov.ua/entity/37611417> (дата звернення: 16.12.2025).

59. Ініціатори проєктів. Запоріжжя. URL: dream.gov.ua/ua/community/454 (дата звернення: 16.12.2025).

60. Про подання проєкту рішення «Про внесення змін до Програми «Освіта на 2022–2024 роки», затвердженої рішенням Запорізької міської ради від 22.12.2021 № 39 «Про затвердження програм по освітній галузі» (зі змінами)»: Рішення виконавчого комітету Запорізької міської ради від

68. OECD. The potential of online learning for adults: Early lessons from the COVID-19 crisis. (OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)). *OECD Publishing*, Paris, 2020. DOI: 10.1787/ee040002-en.

69. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року «Освіта переможців». Київ, 2024. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Docs%20Kampania%20Priyom%2024/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf>.

70. Основні освітні статистичні дані (2023/24 навчальний рік). URL: <https://www.google.com/search?q=https://osvita.ua/news/data/93396> (дата звернення: 07.10.2025).

71. Офіційний сайт Інституту освітньої аналітики. Основні освітні статистичні дані (2024/25 навчальний рік). URL: <https://iea.gov.ua/> (дата звернення: 07.10.2025).

72. Герасименко О. Ю. Розвиток освіти дорослих у незалежній Україні. *Освітній вимір*. 2021. № 4. С. 36–49. DOI: 10.31812/educdim.v5i4.4403.

73. Шаманська О. Освіта дорослих в Україні: завдання, особливості, перспективи розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2022. № 2(22). С. 140–149. DOI: 10.35387/od.2(22).2022.140-149.

74. Державна політика у сфері освіти дорослих в Україні. URL: https://www.dvv-international.org.ua/fileadmin/files/eastern-neighbors/Ukraine_pics/Ira/Publications/State_policy_web.pdf (дата звернення: 07.10.2025).

75. Мельниченко О. Андрагогічні принципи освіти дорослих та забезпечення якості неперервної педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. № 33. С. 24–30. DOI: 10.28925/2311-2409.2020.33.3.

76. Кремень В. Г. Педагогічна специфіка освіти дорослих: Доповідь на Всеукраїнському Форумі «Україна 30. Освіта і наука», 1 червня 2021 р., м.

Київ, Україна. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. Т. 3, № 1. С. 1–3. DOI: 10.37472/2707-305X-2021-3-1-3-6.

77. Задорожна-Княгницька Л., Хаджинова І., Совінський С. Освіта дорослих в умовах воєнного часу: до дискурсу проблеми. *Молодь і ринок*. 2024. № 10 (230). С. 34–39. DOI: 10.24919/2308-4634.2024.310260.

78. Neubaum G., Chounta I.-A., Gredel E. et al. A Pandemic for the Good of Digital Literacy? An Empirical Investigation of Newly Improved Digital Skills during COVID-19 Lockdowns. *Proceedings of the 2025 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. 2025. P. 1–11. DOI: 10.48550/arXiv.2504.13852.

79. Новосад А. Війна та освіта. 2 роки повномасштабного вторгнення. Київ, 2024. 21 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/02/10/Bryf.Viyna.ta.osvita.Dva.roky.povnomasshtabnoho.vtorhnennya.2024.ukr-10.02.2024.pdf>.

80. Three years of war: Ukraine's resilience, Europe's support, and the future of skills and employment. *ETF – European Training Foundation*. URL: <https://www.etf.europa.eu/en/news-and-events/news/three-years-war-ukraines-resilience-europes-support-and-future-skills-and> (дата звернення: 01.12.2025).

81. Sommer M. Ukraine: Overcoming the war with adult education. *ELM Magazine*. URL: <https://elmmagazine.eu/ukraine-overcoming-the-war-with-adult-education/> (дата звернення: 01.12.2025).

82. Ingram G., Vora P. Ukraine digital resilience in a time of war. *The Brookings Institution*. 2024. URL: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2024/01/Digital-resilience-in-a-time-of-war-Final.pdf> (дата звернення: 01.12.2025).

83. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Цифрові пристрої, передані закладам освіти в межах співпраці з партнерами з розвитку. 2025. URL: <https://lookerstudio.google.com/u/0/reporting/d156064e-81a3-4df1-b0ca-ed8132731e5f/page/kxPID> (дата звернення: 01.12.2025).

84. Ukraine: Digital transformation of education as a strategic path to resilience and innovation. *Eurydice*. URL: <https://eurydice.iea.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2025).

85. Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації. URL: <https://thedigital.gov.ua/ministry> (дата звернення: 01.12.2025).

86. Цифровий університет – проєкт «Відкрита українська ініціатива» (DigiUni). *EU for Digital*. URL: <https://eufordigital.eu/uk/discover-eu/digital-university-open-ukrainian-initiative-digiuni-project/> (дата звернення: 01.12.2025).

87. Ukraine: UNESCO trains 50,000 teachers on digital pedagogy. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-trains-50000-teachers-digital-pedagogy> (дата звернення: 01.12.2025).

88. USAID ERA improves professional skills for over 4,000 Ukrainians. *USAID Economic Resilience Activity*. URL: <https://era-ukraine.org.ua/en/usaid-era-improves-professional-skills-for-over-4-000-ukrainians/> (дата звернення: 04.12.2025).

89. Education in Ukraine: over \$51 million in grants and in-kind support announced from UNESCO, GPE, Google and Microsoft. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/education-ukraine-over-51-million-grants-and-kind-support-announced-unesco-gpe-google-and-microsoft> (дата звернення: 04.12.2025).

90. Офіційний сайт Запорізької державної обласної адміністрації. Тиждень освіти дорослих у Запоріжжі. URL: <https://zr.gov.ua/news/244633-tizden-osviti-doroslix-u-zaporizzji> (дата звернення: 16.12.2025).

91. Офіційний сайт Запорізької державної обласної адміністрації. Програма «Освіта на 2022–2024 роки»: [затв. Рішенням Запоріж. міськ. ради від 22.12.2021 № 39]. URL: https://zr.gov.ua/upload/content/o_1fsir0pfs1908d75gmvjad1f371.pdf.

92. Офіційний сайт Запорізької державної обласної адміністрації. Результати Міжнародних днів освіти дорослих у Запорізькій області. URL:

<https://www.dvv-international.org.ua/uk/regionalna-dijalnist/regionalni-novini/detail/rezultati-mizhnarodnikh-dniv-osviti-doroslikh-u-zaporizkii-oblasti>).

93. Як запроваджувати освіту для дорослих у громадських та культурних центрах. URL: <https://cedos.org.ua/events/yak-zaprovadzhuvaty-osvitu-dlya-doroslyh-u-gromadskyh-ta-kulturnyh-czentrah/> (дата звернення: 10.11.2025).

94. Закупівлі. Департамент освіти і науки Запорізької міської ради. URL: <https://www.google.com/search?q=https://prozorro.gov.ua/uk/search/tender%3Ftext%3D37573094> (дата звернення: 10.11.2025).

95. Перший центр освіти дорослих. Комплексна міська програма розвитку освіти дорослих в Мелітополі на 2021-2022 рр.. URL: <https://pershyi.org.ua/programa-od/> (дата звернення: 10.11.2025).

96. Офіційний сайт Львівської державної обласної адміністрації. Освіта Львівщини. URL: osvita.loda.gov.ua (дата звернення: 10.11.2025).

97. Ринок праці України під час війни: перекваліфікація, бізнес та дистанційна робота. URL: <https://www.sapiens.com.ua/ua/publication-single-page?id=358> (дата звернення: 21.08.2025).

98. OECD. OECD Employment Outlook 2025: Can We Get Through the Demographic Crunch? – Paris: *OECD Publishing*, 2025. DOI: 10.1787/194a947b-en.

99. Mind the skills gap: Older workers falling behind in training. // Euronews. URL: <https://www.euronews.com/business/2025/08/16/mind-the-skills-gap-older-workers-falling-behind-in-training> (дата звернення: 01.09.2025).

100. Adult learning and education and European & international policies. URL: <https://eaea.org/why-adult-education-2/adult-learning-and-education-and-european-and-international-policies/> (дата звернення: 09.09.2025).

101. Public Private Partnership to Improved Professional Education in Ukraine. 2020. *Swisscontact*. URL:

<https://www.swisscontact.org/en/projects/public-private-partnership-to-improved-professional-education-in-ukraine> (дата звернення: 10.12.2025).

102. NASH RRI, City Colleges of Chicago, & Association of Innovative and Digital Education. NASH RRI, City Colleges of Chicago, and the Association of Innovative and Digital Education Announce the First Educational Hub for Displaced Ukrainians in the U.S. at Wright College, Humboldt Park's Campus. 2024. URL: <https://colleges.ccc.edu/2024/12/10/nash-rri-city-colleges-of-chicago-and-the-association-of-innovative-and-digital-education-announce-the-first-educational-hub-for-displaced-ukrainians-in-the-u-s-at-wright-college-humboldt-park/> (дата звернення: 10.12.2025).

103. Diia.Education launches updated digital map with Digital Education Hubs. 2025 *United Nations Development Programme*. URL: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/diiaeducation-launches-updated-digital-map-digital-education-hubs49> (дата звернення: 10.12.2025).

104. About the project. *EdUP*. URL: <https://www.edup.org.ua/en/about-the-project/> (дата звернення: 10.12.2025).

105. Нечаєва І. А., Рощина Д. С. Використання організаційно-фінансового механізму державно-приватного партнерства: досвід Великобританії. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.12.82.

106. Дзюба А. Приватно-публічне партнерство під час війни: як можна покращити забезпечення закладів освіти України. *NUS*. 2023. URL: <https://nus.org.ua/2023/11/22/prywatno-publichne-part-nerstvo-pid-chas-vijny-yak-mozhna-pokrashhyty-zabezpechennya-zakladiv-osvity-ukrayiny/> (дата звернення: 10.12.2025).

107. Нечаєва І. А., Скоробогатий О. Формування цифрових освітніх екосистем для дорослих: партнерство місцевого самоврядування, бізнесу та закладів освіти. *Цифрова економіка: зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 5–6 черв. 2025 р., м. Київ. К. : КНЕУ, 2025. С. 314–319. DOI: 10.33111/978-966-926-559-3.*

108. Нечаєва І. А., Скоробогатий О. В. Партнерські цифрові освітні екосистеми для дорослих: державна політика, фінансово-інвестиційні механізми та управління публічними ресурсами в регіональних програмах розвитку. *Бізнес Інформ*. 2025. № 8. С. 17–31. DOI: 10.32983/2222-4459-2025-8-17-31.

109. Нечаєва І.А., Нечаєва Г.Д. Формування системи показників якості вищої освіти. *Економіка і регіон*. 2012. № 2 (33). С.80–82.

110. Нечаєва, І., & Панкова, А. (2024). Управління підприємствами в умовах невизначеності: інтеграція сучасних підходів менеджменту та принципів VUCA-світу. *Сталий розвиток економіки*, (3(50), 452-457. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-68>

111. Нечаєва, І. (2024). Системний цикл людські ресурси-знання-капітал для інновацій: концепція, основні компоненти та характеристики. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*, 3 (5), 55–65. <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240305.07>

112. Нечаєва І.А., Подакова Г.Ю. Управління персоналом як інструмент формування конкурентної позиції ЗВО. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія «Економіка» №7(2), 2020. DOI: 10.31339/2313-8114-2020-7(2)-40-49

113. Пуліна Т. В., Тесленок І. М., Носов М. П. Проблеми та перспективи розвитку бізнес-інкубаторів в Україні як інноваційної організаційної структури. *Ефективна економіка*. 2019. URL: <http://tempus.nung.edu.ua/uk/news>.
<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7471>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ департаменту освіти і науки
Запорізької міської ради
23.08.2019 № 1549

Положення про Центральний відділ освіти департаменту освіти і науки Запорізької міської ради

І. Загальні положення

- 1.1. Центральний відділ освіти департаменту освіти і науки Запорізької міської ради (далі – відділ освіти) є відокремленим структурним підрозділом департаменту освіти і науки Запорізької міської ради без права юридичної особи.
- 1.2. Відділ освіти реалізує визначені повноваження в галузі освіти.
- 1.3. Відділ освіти безпосередньо підпорядковується директору департаменту освіти і науки Запорізької міської ради.
- 1.4. У своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про службу в органах місцевого самоврядування» та іншими законами України з питань організації та діяльності органів місцевого самоврядування, Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», постановами Верховної Ради України, актами Президента України, декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, нормативними актами інших центральних органів влади, наказами Міністерства освіти і науки України, Статутом територіальної громади міста Запоріжжя, рішеннями міської ради і виконавчого комітету, розпорядженнями міського голови, даним Положенням і іншими нормативними актами.
- 1.5. Відділ освіти очолює начальник, який призначається та звільняється з посади міським головою у відповідності з чинним законодавством України.
- 1.6. Відділ освіти має круглу печатку із зображенням Державного Герба України, код ЄДРПОУ, печатки, штампки, відповідні бланки із своїм найменуванням, рахунки в Державному казначействі.

II. Основні завдання відділу освіти

- 2.1. Реалізація державної політики в галузі освіти; організація виконання рішень органів державної та виконавчої влади органів місцевого самоврядування, наказів, рішень, розпоряджень, нормативних та інших документів Міністерства освіти і науки України, Департаменту освіти і науки обласної державної адміністрації, департаменту освіти і науки Запорізької міської ради.
- 2.2. Забезпечення доступності дошкільної, загальної, середньої, позашкільної освіти комунальних закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної освіти, створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, сприяння діяльності закладів дошкільної та позашкільної освіти, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій.

ДОДАТОК Б

Міністерство освіти і науки	Інформація																																												
	ЗЗСО (школи)	ІРЦ	ЗДО (дошкільня)	ЗПО(позашкільня)																																									
<ul style="list-style-type: none"> [-] ДОН Запорізької ОДА <ul style="list-style-type: none"> ЗП(ПТ)О EMIS [-] ЗОІППО <ul style="list-style-type: none"> Заклади вищої освіти Заклади професійної (професійно-технічної) освіти Позашкільні обласні [-] Інтернати <ul style="list-style-type: none"> Приватні Державні [-] Інші міністерства <ul style="list-style-type: none"> ВОКТМСОЗ Андріївської СР ВООЗКМСТ Андріївської СР ВОКМС Берестівської СР ВОМС Біленьківської СР ВФКС ВК Благовіщенської СР ВОКМС Василівської МР ВОКТОКСМС Великобілозерської СР ВОМС Веселівської СР ВОК Вільнянської міської ради ВОМС Водянської СР ВОКС Воздвижівської СР ВОМСКТ Воскресенської СР ВОМС Гуляйпільської МР ВОМКС Дніпрорудненської МР ВОМС Долинської СР 	<table border="1"> <tr> <td>№ у системі:</td> <td>6632</td> </tr> <tr> <td>Назва:</td> <td>Центральний відділ освіти</td> </tr> <tr> <td>Повна назва:</td> <td>Центральний відділ освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради</td> </tr> <tr> <td>Поштова адреса:</td> <td>69035, Запорізька область, місто Запоріжжя, Вознесенівський район, бульвар Приймаченко Марії, буд.4</td> </tr> <tr> <td>Е-Mail:</td> <td>Показати email</td> </tr> <tr> <td>Телефон:</td> <td>(061) 2260570</td> </tr> <tr> <td>Сайт:</td> <td>http://tvogovt.zp.ua/ </td> </tr> <tr> <td>Керівник:</td> <td>Протасова Катерина Юріївна</td> </tr> <tr> <td>Уповноважена особа:</td> <td></td> </tr> <tr> <td>Відповідальні за конкурсний відбір підручників:</td> <td>Кас'янова Наталія Олександрівна</td> </tr> <tr> <td>Загальна кількість ЗЗСО:</td> <td>38</td> </tr> <tr> <td>в тому числі призупинені та на ремонті:</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>Загальна кількість ЗДО:</td> <td>49</td> </tr> <tr> <td>в тому числі призупинені та на ремонті:</td> <td>8</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Центр професійного розвитку педагогічних працівників:</td> </tr> <tr> <td>Повна назва:</td> <td>Комунальна установа "Центр професійного розвитку педагогічних працівників"</td> </tr> <tr> <td>Скорочена назва:</td> <td>КУ "ЦПРПП" ЗМР</td> </tr> <tr> <td>Поштова адреса:</td> <td>вул. Жаботинського, 20, м. Запоріжжя, 69001</td> </tr> <tr> <td>Директор Центру:</td> <td>Тіщенко Олена Леонідівна</td> </tr> <tr> <td>Е-mail Центру:</td> <td>Показати email</td> </tr> <tr> <td>Сайт Центру:</td> <td>https://www.centerprof.online/ </td> </tr> <tr> <td>Телефонний код/№ Центру:</td> <td>063-102-78-15</td> </tr> </table>	№ у системі:	6632	Назва:	Центральний відділ освіти	Повна назва:	Центральний відділ освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради	Поштова адреса:	69035, Запорізька область, місто Запоріжжя, Вознесенівський район, бульвар Приймаченко Марії, буд.4	Е-Mail:	Показати email	Телефон:	(061) 2260570	Сайт:	http://tvogovt.zp.ua/	Керівник:	Протасова Катерина Юріївна	Уповноважена особа:		Відповідальні за конкурсний відбір підручників:	Кас'янова Наталія Олександрівна	Загальна кількість ЗЗСО:	38	в тому числі призупинені та на ремонті:	0	Загальна кількість ЗДО:	49	в тому числі призупинені та на ремонті:	8	Центр професійного розвитку педагогічних працівників:		Повна назва:	Комунальна установа "Центр професійного розвитку педагогічних працівників"	Скорочена назва:	КУ "ЦПРПП" ЗМР	Поштова адреса:	вул. Жаботинського, 20, м. Запоріжжя, 69001	Директор Центру:	Тіщенко Олена Леонідівна	Е-mail Центру:	Показати email	Сайт Центру:	https://www.centerprof.online/	Телефонний код/№ Центру:	063-102-78-15
№ у системі:	6632																																												
Назва:	Центральний відділ освіти																																												
Повна назва:	Центральний відділ освіти Департаменту освіти і науки Запорізької міської ради																																												
Поштова адреса:	69035, Запорізька область, місто Запоріжжя, Вознесенівський район, бульвар Приймаченко Марії, буд.4																																												
Е-Mail:	Показати email																																												
Телефон:	(061) 2260570																																												
Сайт:	http://tvogovt.zp.ua/																																												
Керівник:	Протасова Катерина Юріївна																																												
Уповноважена особа:																																													
Відповідальні за конкурсний відбір підручників:	Кас'янова Наталія Олександрівна																																												
Загальна кількість ЗЗСО:	38																																												
в тому числі призупинені та на ремонті:	0																																												
Загальна кількість ЗДО:	49																																												
в тому числі призупинені та на ремонті:	8																																												
Центр професійного розвитку педагогічних працівників:																																													
Повна назва:	Комунальна установа "Центр професійного розвитку педагогічних працівників"																																												
Скорочена назва:	КУ "ЦПРПП" ЗМР																																												
Поштова адреса:	вул. Жаботинського, 20, м. Запоріжжя, 69001																																												
Директор Центру:	Тіщенко Олена Леонідівна																																												
Е-mail Центру:	Показати email																																												
Сайт Центру:	https://www.centerprof.online/																																												
Телефонний код/№ Центру:	063-102-78-15																																												

Рис. Б.1 Загальна інформація про ДОН Запорізької ОДА

Таблиця Б.1

Заклади загальної середньої освіти

Олександрівський район

№ з/п	Назва закладу освіти	Адреса закладу освіти	ПІБ керівника	Сайт закладу освіти
1	Запорізька гімназія № 1 імені Т.Г. Шевченка Запорізької міської ради	69095 м. Запоріжжя вул. Шкільна, 11	Андрієнко Оксана Володимирівна	http://school1.edukit.zp.ua/
2	Запорізька гімназія № 2 ім. Лесі Українки Запорізької міської ради	69095 м. Запоріжжя вул. Шкільна, 36 63-53-69	Мілюков Роман Валерійович	https://zg2-zp.e-schools.info/
3	Запорізька гімназія № 5 Запорізької міської ради	69095 м. Запоріжжя вул. Левка Лук'яненка, 33 764-36-21	Шанчева Наталія Володимирівна	http://school5.edukit.zp.ua
4	Запорізька гімназія № 11 Запорізької міської ради Запорізької області	69095 м. Запоріжжя вул. Поштова, 4 764-33-48	Непрядка Світлана Юнатівна	http://www.gymnasium11.zp.ua/
5	Запорізька загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 15 Запорізької міської ради Запорізької області	69095 м. Запоріжжя вул. Фортечна, 68 764-55-55	Кириченко Оксана Анатоліївна	https://sites.google.com/view/school15zp/
6	Запорізька гімназія № 76 Запорізької міської ради	69095 м. Запоріжжя п. Соборний, 154-Г 286-28-37	Клеха Людмила Вікторівна	https://sites.google.com/znz76zp.ukr.education/znz76zp/
7	Запорізька гімназія № 98 Запорізької міської ради	69095 м. Запоріжжя вул. Запорізька, 1а 286-28-44	Закутна Ілона Олександрівна	http://98.zp.ua
8	Запорізький ліцей «Альтернатива» Запорізької міської ради	69095 м. Запоріжжя пр. Соборний, 154-г 69095 м. Запоріжжя вул. Шкільна, 36	Губрієнко Оксана Геннадіївна	http://zvh121.wix.com/zvh12

		286-28-40		
9	Запорізький технічний ліцей Запорізької міської ради Запорізької області	69095 м. Запоріжжя вул. Залізнична/ Інституцька, 11/2 720-22-23	Баглер Ігор Олегович	http://www.ztl.zp.ua
10	Олександрівська гімназія Запорізької міської ради	69095 м. Запоріжжя вул. Гоголя, 155 286-2831	Комісаров Вадим Олексійович	https://academlyceum.zp.ua

Заводський район

№ з/п	Назва закладу освіти	Адреса закладу освіти	ПІБ керівника	Сайт закладу освіти
1	Запорізька початкова школа «Барвінок» Запорізької міської ради	69106, м. Запоріжжя, вул. Історичнв, 67А	Лисенко Альбіна Борисівна	https://sites.google.com/view/znvkbarvinok
2	Запорізька гімназія № 13 Запорізької міської ради	69106, м. Запоріжжя, вул. Селищна, 50	Бочка Олена Іванівна	https://zp-skola13.blogspot.com/
3	Запорізька гімназія №21 Запорізької міської ради	69021, м. Запоріжжя, вул. Машинна, 117	Куракова Зоя Григорівна	http://school21.zp.sch.in.ua/
4	Запорізька гімназія №33 Запорізької міської ради	69067, м. Запоріжжя, Ніжинська, 40	Булат Лариса Леонідівна	https://sites.google.com/view/school33
5	Запорізька гімназія №36 Запорізької міської ради	69034, м. Запоріжжя, вул. Билкіна, 12	Татарова Ірина Іванівна	https://sites.google.com/view/zaporizhzhia-school-36
6	Запорізька гімназія №46 Запорізької міської ради	69106 м. Запоріжжя, Павлокічкаська, 29	Кругла Людмила Юхимівна	https://sites.google.com/view/gimnasium46
7	Запорізька гімназія №47 Запорізької міської ради	69106 м. Запоріжжя, Павлокічкаська, 9	Коваль Валентина Вячеславівна	https://zp47.blogspot.com/p/blog-page_51.html
8	Запорізька гімназія №54 Запорізької міської ради	69067 м. Запоріжжя, Соснова. 24	Вавілова Тетяна Григорівна	http://school54.in.ua/

9	Запорізький навчально-виховний комплекс № 67 Запорізької міської ради Запорізької області	69067 м. Запоріжжя, Радіаторна, 26	Малиш Олена Євгенівна	https://www.znvk-67.zp.ua
10	Запорізька гімназія № 75 Запорізької міської ради	69106, м. Запоріжжя, Історична, 92	Мацкуляк Юлія Вікторівна	https://sites.google.com/view/zg75-zaporizhzhia
11	Запорізька гімназія №85 Запорізької міської ради	69021, м. Запоріжжя, пров . Економічний, 5	Іванова Олена Геннадіївна	https://sites.google.com/view/gimnaziaa85/

Вознесенівський район

№ з/п	Назва закладу освіти	Адреса закладу освіти	ПІБ керівника	Сайт закладу освіти
1	Запорізька гімназія № 20 Запорізької міської ради	69091, м. Запоріжжя, бул. Шевченка, 49	Паніна Світлана Савеліївна	https://sites.google.com/site/znvkosnova/
2	Запорізька гімназія № 25 Запорізької міської ради	69005, м. Запоріжжя, вул. Патріотична, 76	Луценко Марина Федорівна	http://gymnasium25.zp.ua
3	Запорізька суспільно-гуманітарна гімназія № 27 Запорізької міської ради Запорізької області	69000, м. Запоріжжя, бул. Центральний, 15А	Гашенко Людмила Дмитрівна	http://www.ogg27.zp.ua
4	Запорізька гімназія № 28 Запорізької міської ради Запорізької області	69035, м. Запоріжжя, вул. Вячеслава Зайцева, 16	Бурма Ірина Миколаївна	http://www.school28.zp.ua
5	Запорізька гімназія № 41 Запорізької міської ради	69019, м. Запоріжжя, вул. Миру, 6	Бобруль Тетяна Олексіївна	https://znvk41.school.social/
6	Запорізька гімназія № 58 Запорізької міської ради	69126, м. Запоріжжя, вул. Поточна, 7	Шапка Віктор Іванович	http://school58.zp.sch.in.ua
7	Запорізька ліцей № 71 Запорізької міської ради	69035, м. Запоріжжя, бульв. Марії Примаченко, 8	Терновська Людмила Іванівна	http://school-71.zp.ua

8	Запорізька гімназія № 72 Запорізької міської ради	69005, м. Запоріжжя, Вячеслава Зайцева, 21	Усова Тетяна Миколаївна	http://72s.pp.ua/
9	Запорізька гімназія № 78 Запорізької міської ради	69095, м. Запоріжжя, бульвар Центральний, 12-А	Череповська Ольга Василівна	https://sites.google.com/view/schoolzp78
10	Запорізька гімназія № 94 Запорізької міської ради	69005, м. Запоріжжя, вул. Яценка, 3А	Яковлева Вікторія Олександрівна	http://school94zp.klasna.com
11	Запорізький ліцей "ОРТ-Алеф" Запорізької міської ради	69036, м. Запоріжжя, бульв. Марії Примаченко, 14; 69035, вул. Сталеварів, 21-б	Шальміна Доліна Михайлівна	https://ort.zp.ua/
12	Запорізький класичний ліцей Запорізької міської ради Запорізької області	69126, м. Запоріжжя, вул. Леоніда Жаботинського, 23	Гончаренко Марія Михайлівна	http://classlyceum.zp.ua
13	Запорізька гімназія "Контакт" Запорізької міської ради Запорізької області	69035, м. Запоріжжя, вул. Седова, 1В; 69005, м. Запоріжжя, вул. Патріотична, 78А	Заварзіна Тамара Василівна	https://www.znvk-kontakt.zp.ua/
14	Запорізький ліцей "Логос" Запорізької міської ради Запорізької області	69019, м. Запоріжжя, вул. Рекордна, 27А; 69005, вул. Перемоги, 69-а	Рівкін Анатолій Давидович	https://sites.google.com/site/znvkoscova/
15	Запорізька гімназія "ОСНОВА" Запорізької міської ради	69005, м. Запоріжжя, вул. Якова Новицького, 9	Любімова Алла Володимирівна	https://sites.google.com/site/znvkoscova
16	Запорізька гімназія "Запорізька Січ" Запорізької міської ради	69017, м. Запоріжжя, вул. Січі, 3	Ганжа Лариса Олександрівна	http://www.zs.zp.ua

ПЕРЕЛІК
закладів дошкільної освіти всіх типів, що підпорядковані
Центральному відділу освіти департаменту освіти і науки Запорізької міської ради

Заклади дошкільної освіти на території Вознесенівського району					
<i>№ з/п</i>	<i>Найменування ЗДО</i>	<i>Адреса розташування</i>	<i>П.І.Б. директора</i>	<i>e-mail</i>	<i>Веб-сайт</i>
1	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 6 "Дивокрай" Запорізької міської ради	69035, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Якова Новицького, буд. 4А	Парада Катерина Сергіївна	zdo6kapitoshka@ukr.net	https://dnz6kapitoshka.wixsite.com/sadik
2	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 18 «Бджілка» Запорізької міської ради	69126, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, проспект Соборний буд. 212А	Корчинська Дар'я Юріївна	dnz_18@ukr.net	http://dzo-18-dzhilka.webnode.com.ua/
3	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 42 "Сонечко" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, проспект Соборний, буд. 131А	Назаренко Олена Володимирівна	solnuwko_42@ukr.net	http://www.dnz42.edukit.zp.ua/
4	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 45 "Ліхтарик" Запорізької міської ради	69001, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Дивногорська, буд. 6	Чурса Ірина Дмитрівна	dnz45.lihtarik@gmail.com	https://sites.google.com/view/dnz45/
5	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 118 "Чайка" Запорізької міської ради	69091, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Героїв полку "Азов", буд. 147	Коваль Лариса Василівна	chayka.dnz118@gmail.com	http://dnz118.zp.sch.in.ua/

6	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 126 "Суничка" Запорізької міської ради	69036, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Патріотична, буд. 40А	Шмигельська Ірина Миколаївна	dnz126zp@ukr.net	https://sites.google.com/view/dnz-126zp
7	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 128 "Берізка" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Перемоги, буд.71Б	В.о. Кулинич Світлана Володимирівна	berezka128@ukr.net	http://dnz128berezka.klasna.com/
8	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 142 "Горобчик" Запорізької міської ради	69035, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, проспект Соборний, буд. 139А	Довгуля Ольга Миколаївна	dnz142zp@ukr.net	https://dnz142zp.wixsite.com/gorobchik
9	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 145 "Дружна сімейка" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, бульвар Центральний, буд. 16А	Шелемаха Алла Анатоліївна	dnz_145@ukr.net	http://dnz145.zaporizhze.ua/
10	Спеціальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 146 "Вербичка" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Перемоги, буд. 85В	Крайнова Олена Вікторівна	zdo146verbichka@gmail.com	http://zp-verbichka.at.ua/
11	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 154 "Сонячне місто" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, бульвар Центральний, буд. 8А	Абраменко Тетяна Миколаївна	s.gorod_154@ukr.net	https://sonyachnemisto.wixsite.com/dnz154zp
12	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Дмитра Апухтіна, буд. 17	В.о. Аветісян Сірануш Гнелівна	155_zdo@ukr.net	https://sites.google.com/view/zdo155kalinka/

	155 "Калинка" Запорізької міської ради				
13	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 161 "Сніжинка" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, бульвар Центральний, буд. 15Б	Надтока Юлія Олексіївна	dnz161zp@ukr.net	http://dnz161.jimdo.com/
14	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 162 "Ведмедик" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, бульвар Центральний, буд. 17А	Солов'ян Юлія Леонідівна	dnz162vedmeduk@gmail.com	http://vedmeduk.co.ua/
15	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 177 "Зіронька" Запорізької міської ради	69001, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Перемоги, буд. 15А	Колокол Ольга Анатоліївна	dzvinochok177@ukr.net	http://dnz177.zp.sch.in.ua/
16	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 186 "Смерека" Запорізької міської ради	69001, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Героїв Крут, буд. 2А	Дмитрієва Алла Юріївна	iskra186@ukr.net	http://dnz186.zp.sch.in.ua/
17	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 194 "Кобзарик" Запорізької міської ради	69036, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Сталеварів, буд. 29	Дудник Раїса Леонідівна	kobzarik_zp@ukr.net	https://sites.google.com/view/kobzarik194
18	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 258 "Лебедик" Запорізької міської ради	69091, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Тбіліська, буд.19	Ковальська Наталя Олександрівна	258lebedyk@ukr.net	https://sites.google.com/view/zdo-258-lebedyk/

19	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 281 "Журавочка" Запорізької міської ради	69005, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Перемоги, буд. 70	Лещенко Ольга Іванівна	dnz281@ukr.net	http://dnz281.edukit.zp.ua/
20	Дошкільний підрозділ Запорізької гімназії "Контакт" Запорізької міської ради Запорізької області	69035, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул. Патріотична, буд.78А	Заварзіна Тамара Василівна	kontaktzp@gmail.com	http://znvk-kontakt.zp.ua/
21	Дошкільний підрозділ Запорізької гімназії "Запорізька Січ" Запорізької міської ради	69017, м.Запоріжжя, Вознесенівський район, вул.Наукового містечка, буд. 34	Ганжа Лариса Олександрівна	mzk.zsich1@gmail.com	http://zs.zp.ua/
№ з/п	Найменування ЗДО	Адреса розташування	П.І.Б. директора	e-mail	Веб-сайт
1	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 12 «Зоренька» Запорізької міської ради	69067, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Республіканська, буд.63Б	Дегтяр Анжеліка Петрівна	angelika.degtjar@gmail.com	https://dzo12.jimdo.com/
2	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 22 "Сопілочка" Запорізької міської ради	69021, м. Запоріжжя, Заводський район, вул. Софіївська, буд.220Б	Попович Олена Володимирівна	nzv22zp@gmail.com	http://dnz22ivushka.jimdo.com/
3	Заклад дошкільної освіти	69106, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Молодіжна, буд.109	Кашпор Аліна Олександрівна	zdokatrasya163@gmail.com	http://dnz163.edukit.zp.ua/

	(ясла-садок) № 163 «Катруся» Запорізької міської ради				
4	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 167 "Каштан" Запорізької міської ради	69067, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Радіаторна, буд.31	Чувал Альона Сергіївна	detskiysad167kasht an@gmail.com	http://kashtan167.jimdo.com/
5	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 169 «Берегиня» Запорізької міської ради	69067, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Республіканська, буд.86	Оттіна Світлана Іванівна	dnz169.bereginya @gmail.com	https://dzo169.jimdofree.com/
6	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 171 «Світлячок» Запорізької міської ради	69106, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Фільтрова, буд.25А	Афоніна Алла Анатоліївна	detsad171lida@gm ail.com	http://dnz171.jimdo.com
7	Спеціальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 179 «Золотий півник» Запорізької міської ради	69067, м.Запоріжжя, Заводський район, вул.Тенісна, буд.5А	Малиш Олена Євгенівна	zdo179zp@gmail.c om	https://sites.google.com/view/szdo179/home
8	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 230 «Черешенька» Запорізької міської ради	69067, м.Запоріжжя, Заводський район, вул.Тенісна, буд.14Б	Сироватка Ольга Євгеніївна	moysad230@gmail .com	https://chereshenka230.jimdofree.com/
9	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 253 «Малютко» Запорізької міської ради	69034, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Автобусна, буд.11	Гур'янова Наталія Григорівна	dnz253zp@gmail.c om	http://dnz253malyatko.jimdo.com/

10	Спеціальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 254 «Рижик» Запорізької міської ради	69067, м.Запоріжжя, Заводський район, вул.Ніжинська, буд.57А	Статьєва Олена Вікторівна	dnz254zp@gmail.com	https://dnz254.wixsite.com/ryzhyk/golovna
11	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 256 «Пролісок» Запорізької міської ради	69106, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Історична, буд.30	в.о. директора Хижняк Анастасія Павлівна	prolisok256@gmail.com	https://sites.google.com/view/zdo256/
12	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 273 «Пізнайко» Запорізької міської ради	69067, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Республіканська, буд. 49	В.о. Пугачова Тетяна Анатоліївна	doshkilnij273@gmail.com	https://piznayko273.wixsite.com/golovna
13	Дошкільний підрозділ Запорізької початкової школи "Барвінок" Запорізької міської ради	69106, м.Запоріжжя, Заводський район, вул. Мирослава Симчича, 63А	Лисенко Альбіна Борисівна	barvinok2012a@gmail.com	http://znavk-barvinok.jimdo.com/
№ з/п	Найменування ЗДО	Адреса розташування	П.І.Б. директора	e-mail	Веб-сайт
1	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3 "Промінчик" Запорізької міської ради	69063, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Святого Миколая, буд.19А	Острик Олена Вікторівна	dnzraidyga3@i.ua	http://www.zdo3prominchi.k.com/
2	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 9 комбінованого типу "Фіалка" Запорізької міської ради	69095, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Українська, буд. 34А	Аліпова Ганна Володимирівна	9sad_fialka_@ukr.net	https://dnz9zp.jimdofree.com/

3	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 19 комбінованого типу "Вишиваночка" Запорізької міської ради	69002, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Костянтина Великого, буд.10Б	Старинцева Олена Єгорівна	dnz19vognik@ukr.net	http://dnz19.jimdo.com/
4	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 25 "Горобинка" Запорізької міської ради	69002, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. залізнична, буд. 19	Заїка Наталя Миколаївна	gorobynka_25@ukr.net	http://dnz25.jimbo.com/
5	Спеціальний заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 36 "Дзвіночок" Запорізької міської ради	69002, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Університетська, буд.85А	Каржова Злата Дмитрівна	dou36@ukr.net	https://sites.google.com/view/szdo36dzvinochok/
6	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 55 комбінованого типу "Калиновий цвіт" Запорізької міської ради	69002, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Фортечна, буд.3А	Мурашова Іраїда Григорівна	dnz-55@ukr.net	http://www.dnz55.zp.sch.in.ua/
7	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 66 комбінованого типу "Карамелька" Запорізької міської ради	69095, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, пр-т. Соборний, буд.112А	Черненко Олена Іванівна	karamelkazdo66@ukr.net	https://dnz66-zp.jimdoofree.com/
8	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №75 "Сонечки" Запорізької міської ради	69095, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Гоголя, буд 149А	Мирошник Світлана Миколаївна	dnz-75@ukr.net	https://zpsonechko75.jimdo.com/
9	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого	69016, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он,	Крюковська Світлана Іванівна	birusynka@ukr.net	http://dnz81.edukit.zp.ua/golovna/

	типу № 81 "Джерельце" Запорізької міської ради	вул. Козача, буд. 2			
10	Заклад дошкільної освіти (дитячий садок) № 98 "Жайворонок" Запорізької міської ради	69063, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Покровська, буд.29		dnz98@i.ua	<a href="http://tvogovt.zp.ua/doshki
lnyy-navchalnyy-zaklad-
no98">http://tvogovt.zp.ua/doshki lnyy-navchalnyy-zaklad- no98
11	Заклад дошкільної освіти (дитячий садок) № 108 "Зернятко" Запорізької міської ради	69002, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Фортечна, буд. 18 А	Дейнега Вікторія С ергіївна	dnz108@ukr.net	<a href="https://zdo108.wixsite.com
/main">https://zdo108.wixsite.com /main
12	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 130 "Казка" Запорізької міської ради	69063, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Університетська, буд. 66А	Ляпіна Олена Олекс андрівна	dnz130_skazka@u kr.net	<a href="http://dnz130zp.jimdo.com
/">http://dnz130zp.jimdo.com /
13	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу №164 "Соловейко" Запорізької міської ради	69095, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Гоголя, буд.175	Панченко Світлана Анатоліїв на	zkluch164@i.ua	http://dnz164.edukit.zp.ua/
14	Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) комбінованого типу № 182 "Щасливе дитинство" Запорізької міської ради	69095, м.Запоріжжя, Олександрівський р-он, вул. Українська, буд. 47	Мостова Ольга Ярославівна	dnz182zp@ukr.net	<a href="https://dnz182zp.wixsite.co
m/mysite">https://dnz182zp.wixsite.co m/mysite

Інклюзивно-ресурсні центри Центрального відділу освіти

Назва	Адреса	Директор	Електронна адреса
ІРЦ по Вознесенівському району	вул. Перемоги, 71 Б	Каптюх Оксана Валеріївна	ircvoznesen@gmail.com
ІРЦ по Олександрівській районі	вул. Левка Лук'яненка, 33	Очеретнюк Тетяна Леонідівна	irc.alexandrovskiy@gmail.com
ІРЦ по Заводському району	вул. Платона Майбороди, 25	Купчик Ірина Миколаївна	zirc888@gmail.com

ДОДАТОК В

Основні освітні статистичні дані (2023/24 – 2024/25 навчальні роки)

Таблиця В.1

Дошкільна освіта

Показник	2023/2024 н.р. (травень 2024)	2024/2025 н.р. (квітень 2025)
Кількість ЗДО, що функціонують	10 302	11 797
– очно	8 665 (72,7%)	9 142 (77,5%)
– дистанційно	1 933 (16,2%)	1 529 (13,0%)
– змішано	1 320 (11,1%)	1 126 (9,5%)
Зруйнованих ЗДО	126	129
Кількість вихованців	754 926	743 402
Охоплення дітей, %	73,1%	72,0%
Кількість педагогів	100 406	100 731

Таблиця В.2

Загальна середня освіта

Показник	2023/2024 н.р. (травень 2024)	2024/2025 н.р. (квітень 2025)
Кількість ЗЗСО	12 596	12 250
– очно	7 368 (58,5%)	8 038 (65,6%)
– дистанційно	2 423 (19,2%)	2 495 (20,4%)
– змішано	2 805 (22,3%)	1 717 (14,0%)
Зруйнованих ЗЗСО	202	217
Кількість опорних шкіл	1 382	1 444
Кількість філій	1 525	1 330
Кількість приватних шкіл	428	508
Кількість учнів	3 815 565	3 744 470
Першокласники	265 879	280 551
Учні 11–12 класів	221 057	238 075
Охоплені опорними закладами	584 881	634 498
Підвезення учнів	256 915	348 214
Учні з гарячим харчуванням	1 636 349	1 873 191
Робочі харчоблоки	11 213	11 020
Кількість учителів	383 032	372 543

Таблиця В.3

Професійна освіта (ЗП(ПТ)О)

Показник	2023/2024 н.р. (січень 2024)	2024/2025 н.р. (січень 2025)
Кількість ЗП(ПТ)О	664	653
– очно	284	282
– дистанційно	68	68
– змішано	191	191
Зруйнованих	12	12
Кількість здобувачів	225 194	214 395
Здобувачі з ООП	3 855	3 840
Діти-сироти, діти з інвалідністю	12 357	12 070
Кількість педпрацівників	29 441	28 558

Таблиця В.4

Фахова передвища освіта

Показник	2023/2024 н.р. (січень 2023)	2024/2025 н.р. (дані не змінені у файлі 2025)*
Кількість закладів	740	740*
– самостійні юридичні особи	348	348
– у структурі ЗВО	392	392
Зруйнованих	7	7
Кількість здобувачів	331 488	331 488*
Педагогічні та науково-педагогічні працівники	25 834	25 834*

* Дані за 2025 рік наведені ті самі дані (за грудень 2023).

Таблиця В.5

Вища освіта

Показник	2023/2024 н.р. (січень 2023)	У файлі 2025 нових даних немає*
Кількість ЗВО	332	332*
– державні	191	191
– комунальні	25	25
– приватні	116	116
Зруйнованих	2	2
Кількість здобувачів	1 112 965	1 112 965*
Кількість НПП/педпрацівників	161 385	161 385*

Таблиця В.6

Позашкільна освіта

Показник	2023/2024 н.р. (травень 2024)	2024/2025 н.р. (квітень 2025)
Кількість ЗПО	1 381	1 381
– очно	771 (55,8%)	878 (63,6%)
– дистанційно	255 (18,5%)	282 (20,4%)
– змішано	355 (25,7%)	221 (16,0%)
Зруйнованих	11	16
Кількість вихованців	910 165	847 824
Кількість педагогів	19 902	19 496

Таблиця В.7

Інклюзивне освітнє середовище

Показник	2023/2024 н.р. (травень 2024)	2024/2025 н.р. (квітень 2025)
ЗЗСО з інклюзивним навчанням	7 342	7 624
Інклюзивні класи	29 680	33 927
Учні в інклюзивних класах	40 144	47 344
Асистенти вчителя	27 020	31 192
Кількість ІРЦ	694	721 (функціонує 678)

Таблиця В.8

Цифрова освіта

Показник	2023/2024 н.р. (травень 2024)	2024/2025 н.р.
Підключення до швидкісного інтернету (30+ Мбіт/с)	—	10 431
Підключення до е-журналу	77,82%	77,82%*
Е-звітність, %	100%	100%

* Дані 2025 р наведено в незмінному вигляді.

**Реалізація програм освіти дорослих (на прикладі Запорізької ТГ,
м.Мелітополя, Львівської області)**

Критерій	Запоріжжя (Запорізька ТГ)	Мелітополь	Львівська область (приклад регіону)
Наявність окремої муніципальної програми «Освіта дорослих»	Ні (ініціативи інтегровані в загальні програми; відсутність окремого бюджетного рядка). zp.gov.ua+1	Так - Комплексна міська програма розвитку освіти дорослих (2021–2025). pershyi.org.ua+1	Частково - у програмах розвитку освіти області є тематичний блок «освіта дорослих» як окрема напрямна. osvita.loda.gov.ua
Основний формат реалізації	Події/тижні, проєктні ініціативи, закупівлі (Prozorro), партнерства; немає цілісного плану з бюджетом. zp.gov.ua+1	Стратегічна рамка, перелік заходів, цільова аудиторія, план впровадження. pershyi.org.ua	Регуляторна рамка на рівні області + сприяння місцевим ініціативам. osvita.loda.gov.ua
Роль партнерств (університети, НГО, міжнародні організації)	Висока - ініціативи часто реалізуються у співпраці (DVV, виші, НГО). ТЕХТ	Так - програма передбачає залучення локальних провайдерів і партнерів. pershyi.org.ua	Так - область використовує міжсекторальний підхід, методичну підтримку. osvita.loda.gov.ua
Прозорість фінансування	Часткова - є закупівлі та тендери, але класифікація не завжди дозволяє виділити саме «освіту дорослих». Потрібен аналіз договорів. zp.gov.ua+1	Краще формалізована (бюджетні статті в програмі). pershyi.org.ua	Залежить від моделі: на регіональному рівні бюджетні механізми можуть бути чіткішими. osvita.loda.gov.ua